

Перетворення у тварин (збірка)

Євген Гаран

Євген Гаран

ПЕРЕТВОРЕННЯ У ТВАРИН

Оповідання та евгеніки

ЕВГЕНІКА

*Евгеніка — це жанр. Це коротке журливо-жартівливе оповідання газетного типу. Його фабула розгортається на фантастичній основі, воно зберігає велику економіку слова і має центральний для твору **символ**. Ось, наприклад, "Летючий гарбуз". Тут символом є гарбуз, що його старий дідусь викохав у себе на присадибній ділянці. Голова колгоспу хоче використати діда гарбуз для підвищення свого власного престижу. Та цей рослинний виплід космічного походження має свій розум і літає. Все, що відбувається в оповіданні, пов'язане з символом. Летючий гарбуз — це сили природи, які стають в обороні упослідженого і обкраденого українського селянина.*

Читач добре знає, що печений гарбуз треба їсти з маслом і що гарбузи в дійсності не літають. Але літературний засіб евгеніки є фантазія. Письменник думкою пірнає в глибини уявлення. Сьогодні, після довготривалого реалізму в літературі, саме фантастика відкриває нові береги. Це широке і вдячне поле діяльності.

Щось подібне відбувається в образотворчому мистецтві. Для наукових, технічних та інших потреб існує фотографія. А малярство подає нові прояви: сюрреалізм, рентгенівське мистецтво абorigенів і т. д.

Економіка слова є типовою для оповідань Г. де Мопассана, Григорія Косинки та ін. А евгеніка, будучи твором газетного типу, ще коротша і потребує ще ретельнішого вибору слова.

Економіка слова складає тільки одну з вимог, що їх ставить сучасний читач. Він сьогодні належить до своєрідного клубу споживачів. Серед книжок він як гурман серед вишуканих страв. Це людина, яка не спокусилася на легкі комфортні телевізії. Читач має свій власний смак слова, погляди на літературу і вимоги до авторів. З цим громадянином треба говорити коротко, ясно і чесно.

Українські літературні терміни трохи відрізнялися від західних вже з давніх давен. Так, у французів "Пісня про Роллянда", а в нас "Слово о полку Ігоревім". Там

Пісня, а тут слово. Далі Захід розвинув **роман**. Це жанр над жанрами. У нас романа довго не було. Була **повість**. А тепер є і роман, і повість.

Найбільше винахідництва в нас викликає назва для короткого прозового твору. Німці розвинули **новеле**. Французи **нувель**. Англomовні народи **шорт сторі**. Біда з коротким твором є та, що з ростом газетної індустрії він скорочується. Так фейлетон стає **малим фейлетоном**, а оповідання **коротким оповіданням**. Остап Вишня запровадив **вишневi усмішки** і цим дав добрий приклад. Це новий жанр. Наявність нових жанрів свідчить про живучість і ріст літератури.

З цих потреб і думок постала **евгеніка**. Це не є фейлетон і не є вишнева усмішка. Це є певний тип короткого оповідання, що має повне право на свою власну назву.

***

Професор Кислиця з Канади запропонував термін "евгеніка". Отже, він є її хрещеним батьком.

Євген Гаран.

(З "Альманаху українського життя в Австралії". 1994. Стор. 184)

ШИЗОФРЕНІЯ ІНТЕРПЛЯНЕТАРІС

Був гарний сонячний день, коли громадянин Гай-Сизий пішов у гущавину лісу і безслідно зник. Кількаденні розшуки нічого не допомогли... Поліційні пси, ускочивши до лісу та понишпоривши тут і там у траві, розгублено оглядалися на своїх господарів і безцільно махали хвостами. На одній галявині натрапили на латку випаленої трави, але на Гай-Сизого не натрапили.

Аж після двох-трьох місяців промінь світла, здавалося б, упав на згадане таємниче зникнення. Гай-Сизий сам, власною особою, тільки тепер уже змарнілий і сивий, як кущ полину, повернувся до рідного містечка. Родина, знайомі і, нарешті, лікарі, – всі вислухали його оповідання і... спровадили чоловіка до божевільні. Справа в тім, що він запевняв їх усіх, що його схопили в полон мешканці планети Марсу.

Ось його оповідання:

***

"До лісу я пішов, бо побачив там вогні і думав, що почалася пожежа. Але це не була пожежа. На галявині, звідки пробивалося дещо незвичайне, малахітового кольору,

світло, я спинився, наче вкопаний. Наді мною повис у повітрі летючий диск. Справжній повітряний корабель, один з тих, що про них так багато писалося в газетах: три метри у височину, біля десяти метрів у діаметрі, формою ж він нагадував глибоку миску.

Після хвилинного спантеличення я кинувся навітки, але, озирнувшись, зрозумів, що вже було запізно. Вогненна куля величиною з добре яблуко повисла в повітрі навздогін за мною. Я втратив свідомість. А як прокинувся, то вже побачив себе всередині диску, полонений його містерійним капітаном.

Ми летіли в космос.

Як тепер пригадую собі те почуття безрадности, що опанувало мною, коли я усвідомив ситуацію.

Я замолотив п'ястуками об стіну, затупотів ногами об підлогу. Та нічого не допомогло. Віддаляючись, зменшувалася Земля, бачив я крізь віконце, подібно до того, як зменшується якась дорога серцю річ, падаючи з мосту.

Подібно до того, як це змальовано в романах про міжпланетні мандрівки, на певній відстані від Землі я поволі втратив під ногами опертя і поплив у кімнатнім просторі, махаючи руками й ногами, штовхаючись то об цю, то об іншу стіну, не здібний второпати, де, нарешті, була підлога, а де – стеля. Це ми летіли через той простір у космосі, де сила тяжіння Землі вже не грає ніякої ролі. Зрозуміла річ, що пережити таку подію – це однаково, як мати довгий давучий нічний кошмар.

Та ось з іншої каюти з'явився маленький чоловічок, що виглядом нагадував гомункулуса з лікарської спиртівки. Він допоміг мені наблизитися до мого ліжка і обв'язатися поясом.

На той час я почував себе до краю змореним і напівмертвим.

Після довгої мандрівки, спершу в космосі, а потім через марсіянські підземні міста і парки (бо планета, куди ми прилетіли, таки була Марс), я опинився в великій залі якогось палацу. Пізніше мені з'ясували, що і палац, і моя скромна особа були приватною власністю тубільного авіокреза, одного з найвидатніших мешканців планети.

В кімнаті вже набилося повно людей – всі подібні до того гомункулуса, що я його зустрів в повітряному диску.

Вони мали великі гротескові голови й короткі тулуби на тонких, наче рахітичних, ногах. І вже тоді в мене склалося враження, що вони недочувають і недобачають, бо в них усіх були окуляри й навушники. Їхні обличчя виглядали старими і були зморшкуватими, як у новонародженої дитини або часом у дуже старих людей.

Присутні виявили безмежне схвилювання і зацікавлення з причини мого прибуття. Деякі з них, видно, тамошні розповсюджувачі новин (цебто журналісти), пропихалися наперед, щоб сфотографувати мене. Вони жебоніли незрозумілою і ледве чутною мовою, чого я, ясно, не второпав ані слова.

Аж ось всі шанобливо затихли. Наперед вийшла одна бабуня і, приставивши до очей лорнетку, обдивилася мене з голови до ніг і навкруги. Вона оглянула стан моїх зубів, потикала ціпочком мої м'язи і схвально похитала головою.

Я зносив ці оглядини терпляче, як той кінь на циганських торгах. Мало я передбачав тоді, що за фатальну роль відіграє ця бабуса в моєму житті.

Була вона дружиною мого господаря – авіокреза, і була вона однією з тих жінок, які з повним правом говорять про себе, що вони, незважаючи на свій літній вигляд, мають молоде серце. Вона тільки виглядала бабусею, як і всі мешканці Марсу, а насправді ж мала всього двадцять наших земельних років. Отож в її жилах билася, хоч і марсіянська, але ще молода кров. Маючи двадцять років, вона спокусилася на силу багатства і одружилася з моїм п'ятдесятирічним господарем, у чиїх жилах текла вже не така молода кров. Назовні здавалося, наче обидвоє були щасливі й задоволені: вона мала багатого чоловіка, він – гарну дружину. Насправді ж не кожен був задоволений. І, власне, така обставина і принесла велику мороку на мою голову.

Бабуса – так я назву свою юну господиню – приймала активну участь в моїй долі вже від мого першого дня, проведеного на Марсі. Як я вже розповів, вона розгляділа мене з голови до ніг, потикала ціпком мої м'язи і схвально похитала головою.

Пізніше вона виявила своє зацікавлення мною і з іншого боку. Я завжди намагався уникати її. Це легко вдалося вдень.

Мене всюди возили, показували марсіянам, наді мною провадили експерименти. Я теж мав нагоду пригледітися до їхнього життя.

На марсіянському небі не один місяць, як у нас на Землі, а цілих два. Рік там вдвоє довший. Життя відступило в підпілля і сховалося під землею. На поверхні, куди оком не глянь, лежать порожні руді пустелі і великі канали для зберігання води. Вдень вони мають помірну весняну температуру, а вночі немилосердний мороз сковує все живе і мертво.

Ця різка зміна температури і є причиною того, чому марсіяни живуть у підземних містах.

Бабусю легко вдавалося обминати вдень, але справа виглядала складніше вечорами, коли я мав залишатися вдома.

Активна, як і кожна жінка з великого міста, бабуса була більш винахідливою, ніж цілий зоопарк мавп.

То вона влаштувала вечірку своїм знайомим, то ми втрюх з її чоловіком грали в карти, то вона вивчала мою мову і т. д.

Я завжди мусів їй потурати.

Одного вечора ми сиділи удвох з бабусею, і вона розпитувала мене про жінок на Землі. Я оповідав їй про наших дівчат з рожевими щоками і граційним станом, про вірність і товариський дух наших подруж, про любов наших матерів.

Зненацька моя співрозмовниця, сповнена ревностів на своїх суперниць із Землі, наблизилася своє лице до мого і так застигла, чекаючи на мене, щоб я зробив наступний рух.

Я не ворушився, не наважуючись цілувати її і разом з тим знаючи, що цілувати доведеться.

Щось подібне сталося зі мною вже й раніше, коли я ще малим ходив до школи.

Якось місцева поміщиця, покровителька нашої школи, дала нам прийняття, і після того ми всі, школярі, виструнчилися, щоб поцілувати їй руку. Я ж походжу з робітничої родини, і цілувати руки в нас просто не було заведено. Мабуть, мій батько не похвалив би цього, і вже з самого початку прийняття я ламав собі голову, як же ж це треба цілувати поміщичину руку, і чи взагалі цілувати її. Я вирішив таки цілувати, але, коли прийшло до діла, і коли я підніс близько до своїх губ ту пам'ятну руку, мене щось спиною, я завагався і пішов. Поміщиця вдала, що нічого не помітила.

А тільки згодом я зрозумів, що для жінки це була неабияка образа. Зрештою, поміщиця мала вже досвід у поводженні з нашим братом і була старою розумною жінкою. Може ж вона й справді не помітила – не знаю.

З бабусею повторилася та сама історія, лише з деякими змінами.

Вона довго чекала, а тоді я її опустив на стілець і пішов собі в напрямку до дверей.

Спочатку вона мовчала, видно приголомшена моїм вчинком, а може, засоромлена і розгнівана. Коли ж я був на півдорозі до дверей, вона почала кликати свого чоловіка. Маленький і сухий, він негайно ж прибіг, і тоді вона крикнула:

– Чоловіче! Бий цього хама з Землі в морду! Він мене образив...

Авіокрез без слів попростував за мною, і я цікавився, що станеться далі. Було сумнівно, що він тут же наскочить на мене з п'ястуками. Проти мене він виглядав, як школяр, а, крім того, на Марсі я почував себе втричі сильнішим, аніж на Землі. Та, володіючи сотнями міжпланетарних кораблів, цей чоловік, зрозуміло, був у силі зробити з мене космічну порожнечу. Тому я насторожився і вирішив не віддати свого життя дешево. На моє велике здивування, авіокрез так і не порахувався зі мною. Вже за яких півгодини ми удвох із ним сиділи в його затишному кабінеті і цідили химерний марсіянський коктейль, що був дуже смачним, але віддавав теплим козячим молоком.

– Ви мені подобається, молодий чоловіче, – признався авіокрез. – І як вияв моєї симпатії я вирішив повернути вас на Землю. Та перед тим хотів би, щоб у вас не залишилося злих спогадів про мою дружину.

Тут я хочу додати, що цей чоловік був справжнім джентльменом.

– Ви вже помітили, – продовжував він, – що ми, марсіяни, маємо слабкий зір і слух і крихку конструкцію тіла. Це неминучі наслідки еволюції людського організму. Колись прийде час, що й на Землі люди виглядатимуть точнісінько, як оце ми. А тим часом наше кожне нове покоління виростає гіршим від попереднього. Я прошу вас зрозуміти мою дружину. Її вчинок був порухом за ковтком свіжого повітря, цебто, вона хотіла мати дитину із молодістю свіжою кров'ю, що її ви ще маєте на Землі.

Наша розмова з авіокрезом затяглася дуже довго.

Пригадую, він згадав Чарльза Дарвіна, філософа Берґсона і спільне для планет Сонячної системи "елан віталь". Очевидно, при допомозі цих наземних засобів він намагався з'ясувати мені, що флора й фауна тіл Сонячної системи проходить в різні часи приблизно однаковий еволюційний шлях.

Це від авіокреза я дізнався, що на Венері теж мешкають люди. Вони щойно перебувають в первісній стадії розвитку і нагадують скоріше мавп, аніж людей.

Марсіяни ж називають мавполюдами нас, мешканців Землі.

- Цілком зрозуміло, - продовжував авіокрез, - що марсіяни хочуть відновити свою расу, впорснути їй свіжої крові, хай навіть і мавполюдської.

І тут авіокрез розповів мені про т. зв. "Операцію Гормоїд".

Цією назвою марсіяни називають акцію перевезення кількох мільйонів мешканців Землі на свою планету. Ці майбутні імігранти будуть або немовлята, відняті від наших матерів, а, можливо, жертвою впадемо ми самі. Так чи інакше, прийде час, коли всі вони будуть одружені з марсіянами, цебто отими зморшкуватими гомункулусами, без огляду на те, чи хочуть вони, чи ні.

Під час розмови з авіокрезом я довідався і про свою власну роль на Марсі. Мене привезли туди в ролі морської свинки для експериментів, бо перед початком "Операції Гормоїд" марсіяни хочуть знати, як людський організм реагує на атмосферичний тиск їхньої планети, на брак кисню і вологи.

З застосуванням певних апаратів наш організм реагує непогано.

Отож і під час моєї розмови з авіокрезом, і весь час згодом я з жахом уявляв собі близьке майбутнє людства: мільйони новітніх унтерменшів на Марсі, згвалтування законів любови, снобізм і пиха вищої раси марсіян...

Я поспішав додому на Землю, щоб попередити людство про недалеку загрозу, але тут мене осміяли і запроторили до божевільної..."

***

Так закінчилося оповідання громадянина Гай-Сизого, розказане багатьом і нарешті проф. д-рові С. Лакові. Вислухавши оповідання свого клієнта, цей відомий психіатр спершу не надав йому жодної ваги. Згодом його вразив той факт, що в оповіданні не було нічого, що суперечило б науці, хоч, разом з тим, Гай-Сизий аж ніяк не був науковцем.

Отож широкознаний і заслужений професор став пильніше приглядатися до свого клієнта.

Наслідком цих спостережень було те, що і д-р Лак теж заговорив про "Операцію Гормоїд". Тоді його теж запідозрили хворим і посадили до божевільні. А хворобі дали довгу латинську назву: шизофренія інтерпланетаріс.

"Новий Обрій" № 1, 1954

НА ГРЕБЛІ СНІЖНІЙ

З усіх робітників на греблі Сніжній один тільки Петро Губа не ліпив на стінах

фотографії напівголих голлівудських дівчат.

- Е, ні! - хитав він несхвально головою. - Як немає такого об'єкту, перед яким можна викласти свої почуття, то й пінапки не допоможуть. Ось воно, життя модерне: все нові греблі, нові канали, нові бараки, а про чоловіка забувається. Дикий звір, дикий птах має подругу, а чоловік її тут не має. То не дивно, що люди дуріють на пінапках.

Небо, - чутливе, об'єктивне і справедливе, - нагородило Петра Губу за твердість характеру й чистоту почуттів.

Повертається він з нічної зміни, миється, дивиться в дзеркало, щоб причесатися, і замість своєї рябої, покльованої картоплі бачить відображення гарної дівчини. Вона сидить там, у дзеркалі, тримає книгу на колінах і усміхається до нього.

Петро Губа озирається навколо: якщо це відображення, то хтось мусить бути за спиною. Ні, немає нікого.

Тоді він мружить очі і потирає скроні: може, не просто сон? Ні, не сон.

Нарешті він торкається дзеркала рукою; чи ж це не фокус-покус? Так ні ж...

- Шановний пане Губо! - промовляє дівчина в дзеркалі. - Ви не хотіли пінапок, так ось маєте мене. Дозвольте відрекомендуватися: моє ім'я - панна Яечко. Виміри: 36-24-36. 25 років. Університетська освіта.

***

З тих пір Петро Губа проводив вечори в товаристві культурної і дотепної співрозмовниці, навузливши перед тим нейлонову краватку і примазавши свого вже ріденького чуба щіткою. То він їй розповідав про своє життя-буття, а то вона говорила або навчала його англійської мови, демонструючи при цьому небуденні педагогічні здібності і неабияку толерантність.

Словом, якби не певні ускладнення, то був би Петро Губа найщасливішим з усіх робітників, що живуть по схилах і долинах між Кумою і Тумутом.

Ці ускладнення псували чоловікові кров, примушуючи його ховатися з дівчиною від приятелів і сусідів, завішувати вікно газетами або ковдрою і голосно накручувати радіо.

Ускладнення мали трохи правничий характер і зводилися до питання, кому дівчина належить. Зрозуміла річ, - жінки повноцінні й рівноправні члени сучасного суспільства; мудрий чоловік на ці права зазіхати не буде. Тільки мовна традиція все ще подекуди вживає такі вислови, як "віддатися заміж" або "жінка належить". Практика щоденного життя теж наводить людину на думку, що жінка не заспокоїться, доки не скажуть, що вона комусь належить, і не запишуть цю магічну формулу чорним по білому. І якщо їй яких сімнадцять, то тут і сон примхливий приверзеться, і почуття меншовартості час від часу заповнює серце, і мрії не дають змоги сконцентрувати увагу, аж доки вона не стане чиясь.

Отже, згідно з Петровим глибоким переконанням панна Яечко, її привітливий усміх, її дзвінкий мелодійний голос, її відображення, словом, усі нематеріальні аспекти, належали йому й нікому більше.

Та з іншого боку, і дзеркало, що без нього відображення не існувало, і шафа, і навіть барак, що в ньому жив Петро Губа, вважалися державним майном. Вони були занесені в грубі реєстри, а таборовий квартирмейстер доглядав за ними і мав повне право забрати шафу з дзеркалом з Петрової кімнати й пересунути до іншої, наприклад, до своєї.

Безперечно, квартирмейстер Копчинський не втручався б у Петрові персональні справи за нормальних обставин. Він був князем з народження і людиною статечною і потульною. Навіть тут, на Сніжній ріці, відрізаний від своєї революційної батьківщини верстами і літами, він все ще вимагав, щоб до нього зверталися через "Ваша Світлість".

Петро Губа не вважав обставин на Сніжній нормальними. А що, як цей статечний князь раптом виявиться просто собі самотнім чоловіком, знуділим без жіночого товариства? Ні. Краще вже тримати панну Яечко подалі від чужого ока.

***

У Петровій кімнаті відбувалася чергова шахова зустріч.

Перед цим Петро наклав дзеркало комбінезоном і замкнув шафу.

Дівчині ніяк не подобалося сидіти в темряві і в задушливій атмосфері нафталіну і випарів робочого комбінезону. Їй було кривдно. Адже вона нічого поганого не зробила, щоб ховатися від людей; крім того, вона вже досить доросла, щоб робити те, що сама хоче. На її думку, Петро мусів би відрекомендувати її як майбутню господиню. Та Петра дуже важко зрозуміти...

У хвилину напруження, коли присутні застигли мовчки перед вирішальним ходом, ледве помітне зітхання почулося з напрямку шафи.

Усі троє гостей підняли голови.

- Що воно таке? Жінка?

Петро покwapно рушив конем і сказав:

- Таке-е. Де тут вона тобі візьметься? Це ось Мек шморгнув носом.

Малий і образливий чоловік, чиє справжнє ім'я було Макітра і кого місцеві писарчуки перехрестили на Мек Кітрика, енергійно заперечив, заявляючи, що він ніколи не шморгає носом, а то так тільки сталося одного разу, коли він застудився в тунелі і звідки взялася ця погана слава...

Своїм голосним виправдуванням він затуркав голову присутнім, вони забули про головну причину цієї словесної зливи, бажали, щоб він замовк, і вже знову уважно дивилися на шахову дошку. Тільки князь Копчинський затримав свій погляд на шафі трохи довше. У таборах він працював уже досить часу, і знав добре, для чого тільки шафи не вживаються.

Коли шахова зустріч закінчилася, він сказав:

- Знаєте, пане Губо, люди кажуть, що ви провадите подвійне життя...

Петро не зразу здогадався, про що мовиться.

- Як це?

- Ходять чутки, - сказав князь, - що крім звичайного Губи, шофера і шахіста, існує також Губа, що ми його не знаємо. Згідно з чутками, він дуже щасливий чоловік. Вечорами в нього сидить дама, що з нею він не познайомив навіть своїх найближчих приятелів. Удень вона десь переховується...

- Про кого це ви говорите? - удав Петро невинного.

- Та про тебе ж, - Макітра вказав дидактично пальцем.

Петро засміявся, та так безжурно!

- То, видно, сусіди чули радіо з моєї кімнати. А проте, пане квартирмейстре, як хочете, робіть обшук.

Згадка про обшук образила літнього шляхтича. По-перше, обшукувати, - не його службовий обов'язок. А по-друге, якби ж це не та революція, то він, князь Копчинський, ніколи не працював би на греблі Сніжній, у далекій Австралії. Тому чоловік з деяким роздратуванням промимрив:

- Та воно начебто й радіо, а з іншого боку, немов би то й не радіо...

Запанувала незручна тиша. Її урвав німець Гайнц, теж неодружений робітник із Сніжної.

- А що ви, Мек, думаєте про сиднейських дівчат?

Макітра щойно повернувся із Сиднею, з відпустки.

- Та що ж про них думати? - зітхнув малий водій бульдозерів. - З мого досвіду, їм подобаються лише високі чоловіки. Як у фільмі.

Потім він подумав і додав:

- На загал, вони дівчата як дівчата, а от нема в них того, що називається пер-пер.

Ніхто не знав цього слова. Можливо, що воно й не існувало. Можливо, Макітра щось десь почув і перекрутив, як це зробили з його прізвищем. Але може бути й так, що слово існувало: цей науковий вік щодня відкриває людські очі на нові явища і якості ззовні і всередині людини.

Макітра саме збирався з'ясувати це слово, коли сталася історична подія.

***

Пер-пер?..

У панни Яечко за дверима шафи забилося серденько.

Пер-пер мусить бути щось пікантне, щось необхідне для успіху молодої жінки у великому, ясному світі. Можливо, це щось таке, як секс. О, цей пуританський і часами аж нудний Петро... Він ніколи їй не говорить про такі речі.

Дівчина не знала, що означало пер-пер, але була певна, що вона його має. Нemoжливiсть продемонструвати свій пер-пер перед людьми просто краяла її серце. Недовго думаючи, панна Яечко постукала, щоб відкрили.

Гості схопилися на ноги.

- Чули? - вигукнув Гайнц.

- І то з шафи, - уставив Копчинський.

- Напевно жінка, - продовжував Гайнц.

- Я ж казав, що це не я шморгав носом, - тріумфально відрізав Макітра, - це Петрова дама...

Усі троє, князь, Гайнц і Макітра попростували до шафи, крутнули ключиком, відкрили двері і подивилися всередину, сподіваючись зробити сенсаційне відкриття.

- Я не бачу нікого й нічого, - сказав Гайнц із неприхованим розчаруванням.

- Та де ж воно ділося?.. - спитав Макітра з видом спантеличеної людини. (Хіба ж не чув він власними вухами, як хтось стукав в оці ось двері?)

Петро Губа, що спершу аж поблід і змекався, тепер почав сміятися і глузувати з літніх парубків, що їм, як він сказав, уже з'являються з'яви.

Та князь Копчинський не розгубився. Чітким і сильним голосом він сказав:

- Шановна пані, ми були б дуже раді вам допомогти, але ми не знаємо, де вас шукати.

- Тут. Під засмаленим комбінезоном, - залунало обік нього. - Ой, скоренько ж!

Його Світлість енергійним рухом відсунув комбінезон набік, і всі завмерли, не тільки здивовані, а ще більше зачаровані прекрасним видовищем.

Стояла тиша, тільки Макітра від захоплення повторював:

- Пер-пер... Пер-пер...

Тут же він закохався в панну Яечко до глибини своєї змученої, самотньої душі.

***

Проти всіх Петрових побоювань, Копчинський не забрав шафу собі. Але він придумав щось гірше. Мудрий шляхтич навчився у своїх політичних опонентів, які колись удержали його маєток, заявивши, що це для користування масам. Добрий політик ніколи не зневажає ролею мас. Тому виявилось, що й шафа потрібна не одній особі, Петрові Губі, чи йому, князеві Копчинському, а масам. Вона стоятиме в клубі для загального вжитку.

Наступного дня, коли дійшло до мовної перестрілки за шафу, Петро побачив себе одним-єдиним проти цілого табору. Він (треба віддати йому честь) не злякався.

- Переступіть через мій труп, а тоді й забирайте її! - маючи на увазі панну Яечко, блиснув Петро очима.

- Та не гарячись! Не гарячися! - почувися голоси. - Ми її не заберемо, якщо вона не хоче. Хай вона сама вибирає, що їй краще: чи й надалі сидіти під засмальцьованим комбінезоном, чи бути Міс Сніжною.

Титул Міс Сніжна - велика спокуса для дівчини. Це означає - стати в таку позицію, з якої твої ідеальні виміри знайдуть належну оцінку. Цей титул приносить славу і успіх. Панна Яечко збагнула все це дуже скоро. Та з іншого боку, їй шкода було Петра: якось вони вже звикли одне до одного. От якби можна поєднати і те й друге!

Глибокий психологічний конфлікт розхвилював дівчину. Напівпритомна, вона присіла і ледве вимовила:

- О, прошу, прошу, винесіть мене на свіже повітря...

Хлопці підхопили шафу на плечі, підтюпцем понесли її надвір і вже більше не заносили до Петра.

Петро ж Губа, безсилий у такій ситуації, залишався вдома один, сидючи на увігнутому таборовому ліжку і нарікаючи на свою долю. То він думав про недосконаленість людського організму, що слабше, коли йому треба бути твердим, то він сумнівався у дівочій вірності і відчував себе зрадженим і покинутим.

***

Чутка про панну Ячко рознеслася по всіх закутках і закутках між Кумою й Тумут. Уже на наступний кінець тижня, немов незлічимі прочани, збиралися до табору Сніжна цікаві й зацікавлені. Таборяни оголосили фестиваль Міс Сніжної і прикрасили клуб кольоровими стрічками, балонами і ліхтариками.

Увечері тут відбувся концерт самодіяльності. Наче свіжим вітром війнуло від жіночої присутності. Де не взялися здібності, де не прокинулося бажання. Творче натхнення опанувало душами.

Серед багатьох інших виступів відзначився Пет Окенор, колишній джекару з великої тваринної ферми в Західному Квінсленді. Від гарячого сонця напівпустині і від настирливих брудних мух він уже майже втратив зір і тепер більше вірив людям, ніж бачив на власні очі, коли вихвалялися виміри Міс Сніжної. Бренюкаючи на гітарі, він співав про героїку самотніх стокманів, про безкінечні безводні простори, про вірного Рябка і злодійкуватого дінго, про кухню гарячого вечірнього чаю і про глибоке озерне небо із сузір'ями Какату, сестер Міа-Міа і людського праотця - першого чоловіка на світі.

Подекуди його спів уривався і, неждано-негадано, для сміху, імітуючи комерційне радіо, приходила якась реклама.

Славнозвісний "фокусник з Чехії й Моравії", великий Горачек показав якийсь десяток хитромудрих трюків.

- Приїхавши до Австралії, - сказав він, - я спитав свого вчителя англійської мови, чи не дадуть мені тут працю з мого фаху. Вчитель, що володів німецькою мовою, подивився на мене з виразом сумніву і спитав:

- Який ваш фах, пане Горачек?

- Я ворожбит, пане вчителю.

- Ах так! Ну добре, пане Горачек, тоді ви зможете б виворожити собі працю.

Високий голландець Петер, що його конференсьє назвав найвизначнішим скульптором по той бік Австралійських Альп, вийшов на сцену з мискою в руках. Він почав рухати в повітрі довгими, блідими пальцями, наче загрибав з миски уявну глину і ліпив бюст Міс Сніжної. Обличчя поважне, увага сконцентрована на роботі, Петер викликав вибухи реготу серед глядачів. Під кінець він вийняв лінійку, щоб упевнитися в точності прославлених вимірів. Все це було зроблено з почуттям доброго смаку і

глибокого такту, що стають в жіночій присутності ще необхіднішими.

***

Довго лунав гомін у клубному приміщенні. Та настав час і розходитися. Таборяни пішли до своїх бараків, а гості не всі поїхали додому. Деякі з них залишилися спати в автах або задках вантажних машин. Надійшла вістка, що відома повія Сузі прибуде літаком із Сиднею наступного дня, в неділю. Вона навідувалася на греблю Сніжну коли-не-коли і загинала по-безсоромницькому високу ціну за свій низькоякісний крам. Та нічого не вдієш; як немає соловейка, то хай вже й кукабара співає; гроші, тяжко зароблені хлопцями на тунельних роботах, перепливали до Сузиної банкової книжки.

Петро Губа просидів цілий день на ліжку, думаючи думу. Йому стало ясно, що без панни Ячко життя йому вже буде не життям. Тому питання, чи була вона вірною чи ні, відійшло на другий план. Він вирішив викрасти її з клубу, забрати з собою десь далеко до Квінсленду або Тасманії, де їх ніхто не знає і де вони житимуть собі вкупоньці, як пара сіамських котиків. Вона його навчатиме англійської мови, а він їй розповідатиме про війну, про своє бурлакування, про далекі краї за океаном.

Прийнявши таке рішення, він зразу ж відчув полегшення на душі.

***

Темніє.

Надходить вирішальна година.

Прокрадаючись до клубного бараку, Петро бачить, як останні відвідувачі залишають приміщення. Вони виходять тихо, на пальчиках, видно, щоб не розбудити Міс Сніжну. За ними з'являється Копчинський, замикає двері, впускає ключик до кишені і плескає по ній долонею.

Коли всі розходяться, Петро лізе через вікно, обачливо замикає його за собою і спиняється на хвилину, щоб зорієнтуватися. Потім він наближається до своєї колишньої шафи, виймає молоток і викрутку і береться до гвинтів, що тримають дзеркало на дверях.

Мирним і невинним сном спить панна Ячко в дзеркалі, не підозріваючи можливих змін у своєму житті. Вона злегка похріплює, не голосно, але тільки трошки, музично, наче котенятко мурчить, наче для того, щоб іще більше причарувати до себе і так закоханого Петра.

Петро працює завзято. Старі заржавілі гвинти міцно засіли в дереві, немов попускали коріння. Єдина річ, що стримує його – це боязнь розбудити дівчину. З переляку вона може підняти гвалт, і тоді Петрів план провалиться назавжди. Та, правда, у цьому відношенні його побоювання марні, бо ані громи, ані гарматні салви не потривожать кріпкий сон цієї здорової і молодой персони.

Легке шепотіння лунає по той бік дверей. Петро затихає і прислухається. Ось він

знову чує яких троє чи четверо осіб, видно – не тутешні. Гості. Один з них іде навколо бараку, крякучи намагається відкрити вікно. Від вікна до вікна скрипить ґрунт під його черевиками. Потім кроки повертаються до дверей.

Тепер час дорогий.

Петро береться до гвинтів з подвійною енергією.

За дверима вовтузіння теж посилюється. Чуються приглушені удари ломака.

Петро тисне на останній гвинт. Лунає скрегіт сухого дерева, скрип і, нарешті, дзеркало звільнюється.

Знадвору чується голос:

– Хлопці, ламай двері! Там уже хтось є...

Доки непрохані гості напірають на двері, Петро обережно бере дзеркало і вже хоче піднятися на ноги, щоб рушити до вікна, коли це...

З темної глибини шафи неждано-негадано висукається рука, хапає Петрів молоток і одним махом кладе чоловіка непритомним на підлогу. Потім мала чорна постать вискакує з шафи, загарбавши дзеркало, біжить до вікна, скаче крізь нього в поспіху, наче пірнає в воду, головою вперед.

Дівчина в дзеркалі прокидається і злякано кричить. Дзеркало випадає з рук злодія, б'ється об камінь і розлітається на дрібненькі шматочки.

Наступає тиша. Навколо виростає сумна юрба.

Таким трагічним був кінець панни Яечко.

– Прощавай, моя мила! – невітно зітхнув Петро Губа.

– Прощавай, дорогий пер-пер, – Макітра потер собі шию, бо це він стрибав так незграбно через вікно.

– Знову наринуть безплідні мріяння, – зітхнув хтось серед юрби.

– Знову повертатися додому, до німих бездушних пінапок...

– Знову немає жіночого товариства, яке ушляхетнює чоловіка і цілеспрямовує його життя...

Усі присутні скинули капелюхи і схилили голови, прибиті горем, як сироти.

Небо, – чутливе і справедливе, – негайно ж оцінило щирість і невичерпність того горя. Критицизм, спрямований проти фотографій напівголих голлівудських дівчат, теж був небові до вподоби. Воно вирішило винагородити покривджених робітників, що жили на будівництві гребель між Кумою і Тумутом.

Зранку, коли радіо передавало останні вісті, таборяни почули таке надзвичайне оголошення:

– "Тисячі мешканок Сиднею перебувають цієї хвилини в дорозі на Австралійські Альпи. Вони покрийуть віддаль, що дорівнює яким 200 милям, пішки і зостануться в горах на неозначений відтинок часу, вивчаючи лижварство та інші види зимового спорту. Це модерне, масове паломництво почалося після того, як відомий спеціаліст із Макворі-стріт, доктор Д. оголосив, що така мандрівка допоможе жінкам позбутися ваги, не вимагаючи дієтних обмежень..."

Немає жодної потреби повторювати тут, з яким безмежним захопленням сніжнани

зустріли це оголошення.

А коли сонце встало, вмившись в океані, і весело осяяло простори між Сиднеєм і Альпами, повитими шляхами ішли й ішли жінки.

Бачили їх автомобілісти і спинялися, щоб підвезти.

Бачили їх кукабари і, як завжди, сміялися.

Бачила їх і кукабара Сузі, що саме летіла літаком на Сніжну, везучи свій дешевий крам, щоб там його дорого продати. Бачила і не сміялася, а сердилася.

"Нові Дні" № 2, 1960 р.

СУТІНКИ ПОЦЕЙБІЧНОГО СВІТУ

Протягом всього свого невідрадного життя я шукав людини.

Я черкав сірники, немов серед ночі, і уважно приглядався довкола.

Мерехтіли кольори. Чергувалися обличчя: банькаті, вузькоокі, кирпаті, довгоносі, рябі, бліді, пихаті, худі, вилицюваті, білоброві, важкоброві, — всі по-ляльковому неживі, наче зроблені з воску, всі не люди, а лише обличчя, як у ляльковому театрі.

Їхні роти роззявлялися і запевняли мене, що вони теж люди. Та я залишався самотнім на цілий білий світ і нездібним знайти собі друга.

***

Одного дня я засвітив сірничок і вгледів лице, що вразило мене своїм прозорим і кришталевим променем очей.

Мимоволі я підніс руку і провів пучками, наче сліпець, по тому обличчю, натрапляючи на тендітні, як весняне листя, уста.

Вони шепотіли незнайомою мовою. Я з цікавістю прислухався і думав: "Яка шкода, що: мене ніхто не навчив цієї мови! Можливо, що я, нарешті, зустрів людину, — другу на цілий світ, — яка розділить мою самотність і прийме дружній потиск руки".

Я дивився у кришталеві очі і відірватися від них не міг.

***

Напочатку була дружба.

Чергувалися золоті дні і бігли, як завітрені хмари.

Ми вдвійку блукали попід тіністими деревами, — її ліва рука в моїй правій, — дихали-ковтали свіже повітря і гойдали руками вперед і назад.

З допомогою жмені вивчених слів я вів розмову. Я оповідав про те і про це, та тільки не про головне. Не про найважливіше: мою першу, все ще не згаслу, любов. Недоторкану й чисту, що її ось уже кілька років я таїв глибоко в серці.

Колись були. часи, коли я наївно й довірливо міг оповідати про неї. Воскові натягнуті обличчя з велетенського лялькового театру, що йому ім'я світ, слухали, гнівалися і глузували. Деколи вони підступно пробували зґвалтувати мою любов. А що їм не вдавалося, вони кричали в безсилій злобі услід мені:

— Гей! Ти не смієш любити те, що байдуже нам.

Я ж відходив і рукавом ревниво закривав її голу. Та любов була любов'ю до моєї Батьківщини і її обдертого люду.

Під кінець я затаїв її аж у себе на серці. Тісно було їй там, бо вона росла й нудилася заперта. Але я вже нікому більш не оповідав про неї, навіть моїй подрузі, коли ми удвійку ходили під тінистими деревами і гойдали руками.

***

Дні летіли в шаленім галопі, і той велетень-годинник, що колись пробив мені дитинство і юність, вдарив тричі на повноліття.

Я чув його удари в повітрі, що застигло, і в м'язах, що тремтіли, і в крові, що грала.

І тоді прийшло Слово і зробило з нашої Дружби Подружжя.

***

Хіба шлюб не може бути завершеністю в людському житті, — ясною, як книга, і гармонійною, як тихий акорд?

Я довго думав над цим і мені сталої зрозуміло, що між нами двома не буде ані ясности, ані гармонійности, якщо я не поділюся своєю першою Великою Любов'ю.

І ось я почав щовечора оповідати про безкраї степи, прозорі води, про засипані снігом села і віковічні могили моєї Батьківщини.

Дружина звичайно сиділа біля каміна і, стримуючи задля ввічливости позіхання, натирала обличчя кремом.

Мені було б далеко легше й охотніше говорити, якби вона захопилася моєю розповіддю. А ті щовечірні косметичні вправи, що робили її шкіру липкою і масною, тільки дратували мене.

З позіхань дружини я побачив свою поразку і відніс це на своє невміння оповідати. "Мабуть, мені бракує дару слова", — вилилася думка.

Та я не здавався і розповідав, намагаючись пригадати все, що для мого слухача могло бути цікавим, або, принаймні, незвичайним: про голопузих дітей у пилюці колгоспівських шляхів, соцзмагання на кріпкому морозі, лижварські перегони на шкільному подвір'ї.

Я просто таки готував свої оповідання, як той учитель готується до лекцій.

— Дома, знаєш, місяць не круглий, — говорив я, збираючись пожартувати.

— ?!

— Квадратовий.

І мій жарт падав зім'ятий, як перший млинець. Моя дружина не цікавилася розповідями про мій дім.

Тоді я почав оповідати про Велику Любов в такий спосіб, щоб викликати в дружини бодай підсвідоме почуття ревності. "Воно, — думав я, — може викликати вогник зацікавлення в її очах".

Часами я ставав, здавалося, нестерпним. Та все дарма! Її кришталеві очі лишалися спокійними, гарними і ввічливо байдужими.

"Може, все це підла гра, далекосяжний розрахунок, — думав я, — щоб усе минуле затерлося, забулося, а з ним і моя Велика Любов. Може, вона тільки вдає байдужу, а, насправді, плаче свій проект, який на її погляд врятує наше сімейне щастя?".

***

Де ж поділися мої сірники, що з ними я блукав-шукав по білому світі?

Я запалюю велику свічку, наближаюся до обличчя своєї дружини і з розпачем бачу, що воно в дійсності таке ж, як і ті інші, — натягнуті, навощені, по-ляльковому неживі, не люди, а обличчя.

Я знімаю його, як маску. За ним темна порожнеча. І я розумію причину байдужості.

Дмухає вітер і гасить свічку, і я знову в сутінках. Тільки цим разом я до глибини душі усвідомлюю, що людській самотності немає меж, а навколо ляльковий театр.

"Новий Обрій" № 2, 1960 р.

ДАРИ НЕБЕСНІ

Фантастичне оповідання

Ніхто в цілому Сіднеї так палко не хотів знати англійську мову, як Данило Іванович Глиба, — колись учитель із Харкова, а тепер — скромний збирач сміття в околицях парку Домейн. Цілими днями він ходив із ціпочком, наштрикував шматки паперу і складав їх у торбу, яку потім випорожняв на смітнику. Така робота, не вимагаючи великого розумового напруження, лишала йому часу й часу, щоб роздумувати про всі ті переваги й вигоди, що їх приносить знання мови.

"Візьми, наприклад, нотаря, – говорив він собі, – його добре вдягають, і годують, і шанують, бо він не лізе за словом до кишені. А ось бика запрягають, та ще й б'ють, бо це – тварина німа".

Не без того, щоб Глибі і не нагадували про пекучу потребу знання англійської мови в англомовній країні.

Та як чоловік не намагався вивчити її, на які тільки жертви не пускався, – англійська мова ніяк не йшла йому в голову.

Надходили свята 196... року. Вночі, коли інші мешканці Сіднея втішаються, і святий Миколай розносить подарунки малим і великим, Глиба довго не міг заснути на своєму твердому ложі. Йому до болю стало ясно, що він уже постарів, що пам'ять у нього вже не така свіжа, як то було замолоду, що англійської мови йому не знати, доки його й не накриють дошками. У думках він перегортав рік за роком своє життя-буття і мислив, що доля його не мазала: щастя йому усміхалося рідко, золоті мрії не здійснювалися ніколи, а осягнене, як він казав, давалося йому горбом.

Аж десь по півночі чоловік заснув і на спині йому виступив холодний піт.

Минаючи його мешкання, святий Миколай окинув зором цього трудівника із запрацьованими руками і з посивілою від турбот рідизною, пошкодував його і дав йому в подарунок знання англійської мови, – соковитої мови, ритмічної, багатой, повної епітетів, метафор і музики. Навіть не всі радіоспікери володіють такою вдосконаленістю; і жевріє вона, така краса, хіба ще на своїй батьківщині, під пером вибагливого письменника чи на вустах старенького священика.

Наступного ранку, прокинувшись після довгої ночі, Глиба не зразу збагнув ту раптову зміну, що сталася в його семантичному світосприйманні. Крехтячи і час від часу потираючи ревматичне коліно, він заслав ліжку і поголився. Та впоравшись, чоловік сказав собі:

– Ну, а тепер можна б і поснідати...

І тут він, наче вражений, спинився.

Ясно, що поснідати можна і з допомогою шматка ковбаси та окрайця хліба, – звичайна вранішня трапеза Данила Івановича, чоловіка бідного й ощадного. Але з іншого боку, слово "сніданок" протягом минулої ночі одержало ще новий зміст – англійський. Тут уже одним хлібом і ковбасою не відмахнешся. В уяві Данила Івановича з'явився паркий, солодкий порідж, пахучий, смажений бекон з яєчками, рожевий, мащений тост...

Заінтригований і дещо спантеличений, Данило Іванович з приємністю відчув, як його рефлексії про англійський сніданок уже опустилися в нижні тілесні зони і почали впливати на трохи грубшу тканину, секретуючи теплі шлункові соки і збуджуючи здоровий молодецький апетит.

Він надів капелюха і, ламаючи своє звичайне правило економности, пішов їсти до каварні.

***

Протягом кількох днів освоївшись із своїми новими силами, Данило Іванович наче знову народився на світ. Він пірнув у життя, як спритний плавець у водні вируни, вали і гольфштрми.

Тепер він не боявся заговорити з незнайомими в парках. Не вагався гідно відповісти кондукторові, якщо той, новий на роботі, скаже щось грубеньке. Він міг зайти до пивної, хвацько вдарити гривнем по прилавку, замовити склянку пива і розмовляти з усіма присутніми, наче мовнорівний з рівними.

Але вже скоро Глиба помітив, що часто співрозмовці проводжали його бурмотінням і кололи поглядами. Щось, він відчував, було в ньому таке, що дратувало їх. Невдовзі трапилася подія, яка вказала йому, що воно було.

Бил і Боб працювали в одному відділі з Глибою. Вони теж носили через плече торби для сміття. Під час обідньої перерви, смакуючи томатні сандвічі і смачно облизуючи пальці, вони витягали з цієї чи другої торби якісь знайдені бляшаночки чи шмаття і зосереджено обговорювали їхню вартість і можливу придатність. Вони ніколи не показували Глибі надмірної готовності заприятелювати з ним. Але тепер, коли мовні перешкоди зникли, Данило Іванович сам взяв на себе ініціативу.

- Добридень! - привітався він весело одного дня.

- Гай! - буркнув Бил, відповідаючи за двох.

- Гарна погода, - продовжував чоловік, щоб не урвалась розмова.

- Так, - сказав Боб неохоче. Перспектива "микальної" й "мекальної" розмови з цим чужинцем не заохочувала його розв'язувати язика. Отож він роздратовано додав: - Так, погода саме добра для того, щоб вивчати англійську мову, - очевидно Бил і Боб ще не знали про Глибине чудо.

- Та куди мені, старому коняці, вивчати англійську мову! - пожартував Данило Іванович, усміхаючись собі у вуса. - Доки я вийму словника із кишені, доки знайду потрібну літеру та слово... А тим часом життя не чекає, летить, проминає, аж мерехтить, як нічні краєвиди, коли дивишся на них із вагона. Деся вдалині пливуть хати, світяться вікна, як розумні людські очі. Хотілося б довідатись, що ховається за ними. Та куди! Не встигаю за життям...

Тут чоловік засміявся і додав:

- Але нічого... Тепер, бачите, я теж розмовляю англійською мовою!

До краю збентежені раптовою зміною в Глибиних мовних здібностях, Бил і Боб забули про чай і дивилися на чоловіка, порозкривавши роти. А Данило Іванович тим часом продовжував:

- Мова - річ дуже важлива в нашому житті. Так я собі думаю, що якби це не людина, а худоба могла розмовляти, то, очевидно, й еволюційний процес пішов би іншим шляхом. Спала б оце собі худобинка до обіду, а люди паслися б у степу, гавкали б по задвірках, або ж ловили б мишей у коморі. Така вже сила слова.

Бил і Боб переглянулися, мовляв, чи не глузував цей чоловік з нашого брата. Глиба помітив, що вони моргнули один одному. Отак і в пивній буває, коли він стане

розмовляти або філософувати. Та його думки розвивалися далі:

- А яке ж це велике щастя - писана мова. Подивишся на неї, і здається, що річ проста, - ось люди сіли, та й умовилися: оцей значок символізує А, оцей - Б. Символіка навіть серед тварин трапляється. Візьміть собаку. Він теж може лишати умовні знаки. На паркані чи десь під телеграфним стовпом вся собача околиця винюхає те, що для них означає: "Тут був Сірко". Але, як подумати, то справа далеко складніша, ніж це виглядає на перший погляд. Людина за допомогою письма накопичує знання протягом тисячоліть. Сіркова ж писанина змиється після першого дощу. Крім того, він не може написати про третю особу, наприклад, "Зі мною був Бровко".

Може, чоловік і далі розкладав би свої погляди на мову, та згадка про Сіркове діяння під стовпом привела Біла і Боба до діла. Вони демонстративно піднялися.

- Ми вже й раніше бачили таких помі, що приїжджають до цієї країни, наче до колонії, і уявляють себе дуже розумними, - сказав Боб.

А Бил уїдливо додав:

- І пора тобі вже розмовляти не англійською, а австралійською мовою.

Після цього вони підняли свої торби і пішли собі геть.

Данило Іванович розгублено дивився їм услід, здивований їхньою несподіваною поведінкою, і шукав можливу для неї причину. Увечері, лежачи на ліжку і вперши погляд у темряву, він прийшов до звичайного висновку: причина - брак мови.

- Думав я, - зітхнув чоловік, - що знання англійської мови розв'яже всі мої проблеми. Та якось упустив я з виду, що це мусить бути австралійська мова. Вже я й не тварина німа, та все ж од мене якось стороняться, не приймають мене до товариства беззастережно. От біда! І як би я хотів розмовляти австралійською мовою...

Святий Миколай почув його молитву і швиденько роздобув йому австралійську мову.

Наступного ранку Данило Іванович щойно прокинувся і відчув ревматизм у коліні, як негайно ж назвав його одною крутою австралійською фольклорною ідіомою. Потім, з видом деякого полегшення, він замуликав "Волсінг Матілду" і почав розтирати коліно долонею.

***

Швидкість, що з нею святий Миколай роздобув австралійську мову, ніяк не вказує на легкість його завдання.

Навпаки, деякі лінгвісти стануть запевняти, що австралійська мова не існує зовсім. "Хіба тільки надприродна сила, як святий Миколай, може її роздобути", - скажуть вони іронічно. Різниця між діалектами і мовами полягає в тому, що діалект іще так-сяк зрозумієш, а вже чужу мову, - ніяк. Отож австралійська мова, - це просто собі мова англійська.

Та святий Миколай пішов до тих романтичних лінгвістів, що обстоюють самостійність австралійської мови. Вони кажуть, що вона вродилася під бряжчання

кайданів, що їх носили засланці, вона гартувалася під скрип возів, що возили вовну на Сідней, і, нарешті, вона викувала своєрідну вимову й ідіому.

Чуючи ту ідіому, святий Миколай не раз підіймав брови і вдавав, що нічого не помічає. Та своє діло він виконав бездоганно.

Вже за кілька днів Данило Іванович помітив, що його голосні і двозвуки змінилися, а образи в його мислях забарвилися по-австралійському. Наприклад, тепер його уявлення про різдвяний пейзаж не обмежувалося сніжними заметами; це також міг бути морський пляж під палким сонцем. Або ж, замість того, щоб назвати когось йолопом (раніше, чоловік подібних виразів не вживав зовсім) або дурним ослом, він тепер казав просто "дурний ґала". Ґала – це австралійський папуга, що через свою галасливість вважається нерозумним. Говорячи щось, Данило Іванович розтуляв рота лише трохи, на один міліметр, і якщо можна, то тільки одну сторону, праву або ліву, так наче не хотів витрачати багато енергії. А понад усе, як того ревматичного ранку, коли він розсердився на своє коліно, так і всюди, і завжди, і при всякій нагоді, Глиба вживав певного, дуже популярного серед австралійського робочого люду фольклорного виразу.

Майстри в галузі подібних виразів твердять, що вони дуже зручні і придатні. Складаючись часом лише з одного слова, вони все ж можуть окреслити дуже влучно найрізноманітніші почуття, ситуації, події і предмети в людському житті. Ще недавно один такий експерт заявив за кухлем пива, що він вже конвенційної мови майже не вживає, а обходиться лише з допомогою двох-трьох таких виразів.

Данило Іванович не впадав у такі крайності, бо дуже любив і шанував мови. Але в своєму новому становищі він вживав подібних виразів машинально, що мало свої наслідки, коли він познайомився з дамою, ім'я якої було пані Ґуга.

Вона, як на свої літа, походжала ще дуже добре. Коли б хотіла, то вона ще й одружилася б (не для того, щоб мати дітей, а так, для товариства). Та вона казала, що не хотіла одружуватися. Навпаки, цілий Домейн знав її як пристрасну пропагандистку принципів вільної любови. Там, у тіні розлогого дерева вона зі своєю юною донькою Кеті били в барабан, збирали велику юрбу і сипали навколо гаслами:

- Подружжя – рабство!
- Розбийте шлюбні кайдани!
- Вільна любов – справжня любов – непримушена любов – щира любов!
- Вирощуйте дітей під прапором вільної любови!

З юрби неслися репліки: пікантні, що приходили від чоловіків, і обурливі – від жінок. Чоловіки мали звичайно мішані й не цілком певні почуття в цьому напрямку. Жіноча ж частина аудиторії вбачала в пані Ґузі зрадницю й ворога, побоюючись, що вільна любов не забезпечить жіноцтво хлібом-маслом на старості літ.

Пані Ґуга не зважала ні на які репліки і ораторствовала напролом.

Можливо, що вона із своїми ідеями про вільну любов нагадувала Глибі ранні хмільні роки революції в рідному Харкові. А можливо, що тут була інша причина. Може, він просто втомився душею і шукав притулку. Адже всі люди Сіднею кудись належать: той до свого клубу чи бару, той до своєї церкви чи родини, а той он належить своєму автові

і караванові. Отож Глибі теж захотілося кинути якір і десь, нарешті, спинитися. І, така вже іронія долі, він спинився і пришвартувався з усіх можливих портів і пристаней саме біля цієї жінки, що називала себе відкритим і запеклим опонентом шлюбної приналежності.

Він навіть спитав пані Гугу, чи не міг би допомагати їй чимось, плекаючи тиху надію, що з часом вона, може, таки кине на нього приязним оком.

Отож, суботами, після обіду, можна було бачити, як усі чотири вільнолюбці ідуть на Домейн. Попереду виступала пані Гуга рішучими маленькими кроками. За нею слухняно дріботіла з барабаном Кеті, шаріючись під проникливими поглядами перехожих. Потім слідував довготелесий чоловігя О'Браєн, що ніс плакати, а позаду, закриваючи процесію, старенький Данило Іванович покрехкував під вагою складаної трибуни.

Десь по третій годині вони припиняли кампанію і в тому ж порядку вирушали до ботанічного саду на чай.

Тут Данило Іванович розсипався жартами, як молодик, бо приємне дамське товариство завжди підіймало йому настрій. Єдине, що пригашувало його розповідницький пал, це була присутність О'Браєна. Цей чоловігя рідко промовляв яке слово; весь час похапливо прислужувався дамам, подаючи цукор або чай; коли ж Глиба необачно підпускав який крутенький, фольклорний вираз, О'Браєн підіймав брови і кидав питальний погляд докору на пані Гугу. На це вона толерантно і втомлено усміхалася, відповідаючи, що під час вільнолюбного руху їх доводилося чувати всякого роду вирази. Отож, Данило Іванович відчував, що сказав щось зайве і що в чомусь провинився.

Нарешті одного дня вільнолюбний рух урвався. Причина - обидві дами одружувалися.

Здивований і спантеличений, Данило Іванович не знав, що й казати на це.

- А як же принципи й ідеали вільної любови? - спитав він недоречно пані Гугу.

Обличчя цієї звиклої до командування дами зрадило на яку хвилинку тінь роздратування. (Яке він має право втручатися в чужі приватні справи?) Потім вона опустила очі і спокійно відповіла:

- Ми такі щасливі... Кеті трапляється багатий і покладистий чоловік. Щодо мене - я беру О'Браєна.

- Але ж ... Але ж...

Дама піднесла очі:

- Ви хочете сказати, що ви теж мали на увазі просити моєї руки?

Так, це власне, й було те, що вже від довгого часу Данило Іванович мав на увазі.

- Я розрахувала і на таку можливість. Я думаю, що ви добросердна, щира людина. Якась інша жінка з нижчих класів суспільства буде з вами щасливою. Та не я. Я походжу з вище-середнього класу і вживаю його мову. Ваші фольклорні вирази жахають мене. Зате О'Браєн розмовляє культивованою австралійською мовою. Більше ж часу він взагалі мовчить. Мені подобається, як чоловіки мовчать. Вони здаються тоді

дуже розумними.

З болем у серці Данило Іванович зрозумів, що його мовні знання йому не допомогли. Що ж тепер робити? Сісти за вивчення культивованої австралійської мови? Пізно. Цим щастя свого не наздоженеш. А може, замовкнути, як О'Браєн? Або так замовкнути, щоб нікому не заважати своєю присутністю, не дратувати нікого своїм голосом, не набридати нікому ані своїм "миканням" чи "меканням", чи англійською вимовою, а чи фольклорними виразами.

- Замовкнути б мені уже на віки вічні! - зітхнув тяжко, від усього серця чоловік і тут же й покався: зненацька він відчув себе німим.

***

О горе-горе, де ти живеш? Тут. Ось уже кілька днів пробуває Данило Іванович не лише в самотині, а і в розпачі. Ось він іде-бреде вулицями Сіднею і не чує, як навколо нього слова дзвенять, перегукуються, переливаються сміхом. Праворуч і ліворуч сяють вітрини, порозкладавши скарби на показ перехожим. Навколо поспішають люди після цілоденного поклоніння великому Молохові - фунтові. Двері привітливо повідкривані... ресторани, таксі, кіна... аби тільки гроші...

Якби, філософуючи на дозвіллі, Данило Іванович прирівняв гроші до слів, то він побачив би, що їхня символічна суть однакова. Відірвані від життя, вони нічого не варті, але в житті вони вказують на якусь конкретну річ. Та між ними є важлива різниця. Якщо слово символізує один якийсь предмет, то гроші означають всякий, перший-ліпший предмет з якої завгодно сіднейської вітрини.

Данило Іванович не дивиться на вітрини, не думає ані про Молоха, ані про слова. Йому й життя не миле. Похиливши голову, він ступає з пішоходу і тюпає навропростець через вулицю. Авта скриплять гальмами. Шофери сваряться. Вздвж колони машин підіймається, як чорна галич, гудіння.

- З дороги! З дороги!

Чоловік швидко скаче вперед, натикається на продавця газет і збиває на діл його оголошення.

- Ох, пробачте! - він підіймає, ставить оголошення на старе місце і навіть не дивиться, що там надруковане великими чорними літерами:

НІМИЙ ЗБИРАЧ СМІТТЯ ВИГРАВ 100 000 ФУНТІВ В ОПЕРОВІЙ ЛОТЕРЕЇ

Тільки наступного дня йому стає ясно, що його доля вийшла на новий шлях.

З раннього ранку його атакують журналісти, питаючись, що він робитиме з грошима. А різноманітні продавці наперебій пропонують йому всякий крам.

Коли він прибуває на працю, бос вітає його з виграшем і пропонує йому працю в канцелярії.

Далі він стрічає Біла й Боба, що теж вітають його, плескають по-панібратському по

плечах і торкаються його на щастя.

І ніхто не має нічого проти того, що він німий.

По обіді де не візьметься пані Гуга, що вже не одружується більше з О'Браєном і не має нічого проти фольклорних виразів (адже вона до них звикла під час вільнолюбної кампанії).

А урвавши вільну хвилину, Глиба йде до найвище оплачуваного в місті лікаря-спеціаліста, що обіцяє відновити його мовні здібності.

І навіщо йому тепер мова здалася?

"Гай! Гай! Мова дуже важлива річ, – каже він до себе. – Без грошей еволюційний процес людини на багато не змінився б. А без мови оце люди паслися б у степу, гавкали б по задвірках, або ж ловили б мишей у коморі".

Непоправний він чоловік.

"Нові Дні" № 4, 1961 р.

РОЗВІНЧАНИЙ САТИР

Фантастичне оповідання

Хомі Леваді вже приївся прогрес. Крутишся в ньому, як махове колесо. Підмажуть тебе в п'ятницю грошима – і крутишся далі (сірі одноманітні будні, розпучливо безперспективне майбутнє), крутишся, аж доки не тріснеш; тоді викинуть тебе на смітник, – зношеного, засмаленого, почорнілого...

От, якби хоч дитинку в хату! Щоб була якась ціль у житті. Та куди! Жінка каже, що з неї й одної досить. Це вона має на увазі свою дочку – ледачу дівулю, що цілими днями пропадає на пляжі, а ввечері йде студіювати... хлопців (така наука, мовляв, теж потрібна в житті).

Жінка було накрутить волосся на залізні метелики, сяде та все читає книжки на зразок "Як уникнути вагітності". А прийде Хома додому, то все гризе його, щоб робив собі операцію, бо інакше, бачиш, нема стопроцентної гарантії проти зачаття.

Отакий он прогрес.

Отож стане Хома в приміському поїзді, в дорозі на працю, та й замріється...

Як би він хотів бути свеґманом. Кий у руці, згорнена ковдра наплічником, а на голові – солом'яний бриль, що з його крисів звисають на ниточках корки і, гойдаючись, відганяють мух. Замість будильника тобі пернате птаство; під ногами – не килим від стіни до стіни, а ціла Австралія. Мандруєш собі, як циган, як Жан-Жак Русо. Нема в тебе ані боса, ані босихи. Ніхто не гнобить тебе, не придушує твою індивідуальність.

Хомине бажання було таке сильне, таке конкретне, таке цілеспрямоване, що одного дня сталося чудо. Дух переміг матерію. Ще хвилину тому Хома стояв у поїзді і мріяв, а тут відкрив очі – гульк – і побачив себе в буші.

Стер він нав'язану сльозину з очей, та й почав життя заново, життя вільне, непримушене, без обов'язків і зобов'язань.

Минали місяці й роки, може, чоловік і до кінця віку свого жив би в цьому природному стані, коли б йому не стрілася особа, що була, так би мовити, ще природніша за нього.

Одного дня, мандруючи в північній Квінслендії, Хома розговорився з сімнадцятилітньою, що була одягнена в поношену спідничку, мала затурканий, тихий, пташиний вигляд і попихала перед собою дитячий візок.

Коли вони удвох сіли вечеряти під евкаліптом, він дізнався, що її звали Мейзі. Свого часу вона працювала в невеликому придорожньому готелі. Там нудьга нудьгою: ні кіна, ні кафеєйки, єдина розвага – це проїжджий продавець, що закрутить дівчині голову в готельній кімнаті та й ізникне собі, підіймаючи автом хмару куряви.

Мейзі так розповідала, а Хома, примостившись навшпиньки, кивав головою, мовляв, то чиста правда, як немає іншої розваги, то всяка дівчина може потрапити в біду.

– Ні, не всяка, – заперечила Мейзі, зітхнувши. – Це тільки я така. Мій бойфренд казав, що я – німфоманіяк. Мені страшно подобаються чоловіки. Я тільки вбачу якого красеня, так у мене й починає пульс битися, як навіжений.

Хома помітив, як хутким поглядом вона окинула його скромну постать, старий заяложений піджак, оклунок, ціпок.

Якби цієї хвилини чоловік зберіг свою безпристрасність і філософську рівновагу духа, то, мабуть, розійшлися б вони кожен собі наміченим шляхом: вона на південь зі своєю німфоманією, а він – на північ, де саме стояв сезон на банани. Та ось протягом кількох років свеґманування Хома ще ні разу таки близько не розмовляв з жінкою, якщо не називати розмовою обмін парою жартів з трохомистою люброю з-під Дарвіна. Прекрасна стать звичайно сторониться свеґманів, не довіряє їм. Отож, іще Мейзі говорила про свій пульс, а на обличчі чоловіка вже відбилося почуття цікавості. "Гм... А чи ж її пульс прискорюється і в моїй присутності?"

Мейзі зітхнула.

– Одній трудно з дитиною... Я була нерозумна. Спершу треба було знайти надійного товариша, а тоді вже й гратися в секс.

Хомину душу заповнило непереможне бажання заволодіти цією молодою жіночою істотою. Він навіть зробив такий рух рукою, наче хотів запевнити її: "Я теж можу бути дуже надійним товаришем". Та Мейзі продовжувала снувати свою думку.

– Тепер ось результат моєї нерозумності – маленький Джек. Ну, куди мені з ним діватися? А розлучатися теж не хочеться. Як же ж трудно було його виношувати. Виділення крові... Лікар поклав мене до ліжка і наказав не рухатися. Я пролежала цілих чотири місяці. А що вже це моїй господині не подобалося! Ох і повиварювала

вона з мене воду. Помістила мене в старому курнику. Та добре, що хоч не прогнала зовсім. Ще й годувала.

Вся ця балаканина здавалася Хомі зайвою. З його очей дивився-горів пристрасний, нетерпеливий, негатований, первісний чоловік – допрогресовий, доцивілізаційний, доісторичний.

– Отож, – сказала Мейзі, – мій бойфренд доводив, що я була німфоманіяк, а себе він називав сатиром. Це такий наче звір, що вночі ловить німф.

– Такий, як оце я, – видавив Хома хрипким голосом.

Мейзі зустрілася з його поглядом.

– А в тебе теж прискорюється пульс? – спитала вона з зацікавленням і протягнула до нього руку.

– Ого, ще й як! Б'є наче той пневматичний молот! – Хома усмішкою показав з-за вусів зуби.

Він відчував, як в його жилах б'ється і гуде природа, виганяючи всі рештки застережень і сумнівів цивілізації.

Відтоді Хома мандрував не сам. Сонце сходило і заходило, обрій розкривався і закривався, наче велика перлова раковина, що переливалася свіжо-рожевими і тихо-блакитними кольорами, а безкраїми шляхами простували двоє, попихаючи дитячого візка. То вони спинялися на кілька годин в тіні гостинного дерева, або ж на кілька тижнів у затишку покинутих копалень.

Відчувши чоловічу опору, Мейзі повеселішала, змінилася. Від мандрів засмагла на сонці. Під Хоминим галантним доглядом її врода розвинулася, як лісова орхідея.

Мейзі віддавалася тілом і душею і скоро завагітніла.

Хома, що застрігся до візочка лише після деяких вагань і відволікань, тепер подумав собі:

"Ну, що ж, хай і завагітніла. Як ти, Хомо, ступив одною ногою і усиновив Мейзино Джека, то друга нога сама за першою тягнеться. Перший крок – найважчий. Це тоді чоловік міняє свій парубоцький стан на родинний. Трудний перехід. Дитина – це задоволення, але й морока. Зрештою, одна дитина – одна морока; а двоє дітей – морока все ще одна. То чому не мати двох? Хай цвірінчать собі. Також не треба забувати про продовження Левадиного роду. Діти – це річ природна.

Мало-помалу Хома осів у місті. Не родити ж ту дитину на траві в буші! Місто має лікарів і лікарні.

Він узявся до праці, що хоч і була нудною й регулярною, та забезпечувала певний постійний заробіток.

Він навіть позбувся своєї бороди, щоб міщани не прийняли Мейзі скоріше за його доньку, аніж за матір його дитини. Мейзі попосміялася з цього, називаючи його поголеним сатиром.

Він скочив величезний крок, щоб таки довершити це природне діло – народження дитини. Та Мейзі народжувала їх мертвими, хоч вагітніла і раз, і вдруге, і втретє.

Після першої невдачі Хома не здався, навіть виглядав упертішим. Та після другої

він, мабуть, не вирішив, що настирливість потрібна й надалі. Бачачи, як Мейзі уболіває за втраченою дитиною, він незадоволено бурмотів:

– Як отак страждати, то нащо воно й діти?

Пригадуючи, як Мейзі казала при їхній першій зустрічі, що не може устояти перед мужчинами, Хома незадоволено і глумливо совав бровами:

– Теж мені, німфоманіяк знайшовся! Багато тепер такої молоді є. Нахапалися кустарної психології через другі руки і все уявляють себе комплексами. І нема того, щоб нормальности в собі дошукуватися. А, навпаки, все щось із ними не в ладу. Зокрема з сексом. Давні греки мали рацію, кажучи, що всякі високі, шляхетні почуття містяться вище пояса. А живіт є осередком низьких потреб.

Після третьої ж невдачі Хома й зовсім зневірився.

Під час його відвідин у шпиталі Мейзі невтішно плакала і запевняла, що вона ніколи-ніколи в своєму житті не піде крізь це породильне пекло знову. Та Хома, відчуючи на собі її палкі поцілунки, уже знав, що вони суперечать її словам.

Ні! Ні! До сто бісів ні! Він більше не хоче цієї мороки. Хай інші, хай молодші ще спробують дітей на світ приводити. А він хоче миру і спокою. Він хоче свого природного стану.

Ідучи додому, Хома обурювався на, як він її називав, Мейзину непослідовність. І це тоді йому в голову прийшла думка, що скоро скристалізувалася в тверде рішення.

Коли Мейзі повернулася з лікарні, Хома, цілуючи її в чоло, сказав:

– В мене є для тебе несподіванка.

– Капелюшок? – її лице засяяло радістю.

– Ні, – відповів він значуще. – Мені вже зробили операцію.

– Операцію? Яку операцію? – нездогадливо підняла брови. І раптом прикрила уста рукою, щоб не пирснути зо сміху.

– Ой! Це вже мій сатир не тільки голений, а й оперований? Вже й не брикається?

Та що вона більше думала про операцію, то менше було їй до сміху. Вже другого дня Мейзі почала докоряти Хомі, що він з нею не порадився.

– А що ж тут радитися! – сердито відговорювався Хома. – Хіба ти сама не казала, що вже не хочеш більше цього породильного пекла?

Мейзі подумала над його відповіддю і, зітхнувши, сказала:

– Ти, Хомо, жінок не розумієш...

– О, бабуса розумна знайшлася!..

– Та чи розумна, чи ні, зате настирлива. Он як! Я й за прогресом успію і з природою поборюся. А в тебе жила тонка. Де тільки треба впертости в житті, там вона і рветься.

За якийсь час почуття взаємодоповнення, що колись існувало між ними, зникло зовсім. Де не взялася різниця їхніх віків. Хома із своїми повільними рухами вже не здавався Мейзі покладистим, а скоріше безрадним. А Мейзі, як і вся ця молодь сучасна, видавалася чоловікові занадто гамірливою й задерикуватою.

Нарешті настав день їм розлучатися.

Мейзі убралася в барвисту спідничку і замайоріла по дорозі до кафеєйки, перед

якою ревли важкі мотоцикли.

А в Хоминому житті сталося друге чудо. Повертаючись увечері з роботи, чоловік озирнувся довкола і побачив себе ані свеґманом в буші, ані Мейзиным приятелем обік візочка, а уздрів себе в приміському поїзді пристаркуватим, втомленим, мрійливим Хомою, і вдома чекала на нього сердита стара дружина з волоссям, накрученим на залізні метелики.

"Нові Дні" № 4, 1962 р.

ШЛЯХИ КОХАННЯ

Фантастичне

Ще дома, в Україні, якось казав Яремі дядько Трохим:

– Бережися розумних жінок.

Цей натяк був спрямований в бік тітки Параски, що пожила трохи в місті і побачила, як там чоловіки надівають фартухи і допомагають в роботі на кухні.

Ярема ж отих дядькових слів до уваги не взяв і розумних жінок не берігся. Бо життя тепер не таке. Дядько Трохим по океанах не бурлакував, і його не викинуло хвилю, як це сталося з Яремою, на березі потужної модерної цивілізації. В цій новій країні все було інакше. Навіть мова не передавалася звуками, люди говорили один до одного мислено, при допомозі читання думок.

То не дивно, що Ярема не тільки надів фартух, а ще був тому й радий.

Перед цим його влаштували чистильником вікон в Центральному Домі Фасонів. Високо над вулицею їздив він на дошці, як на летючому килимі, і старанно витирив вікна. Внизу сновигали іграшкового розміру люди й машини. А йому товариство розділяв лише вітер, що поривався з моря. На такій високій посаді знання мови не конечно потрібне, але почуття самотності висить в чоловіка на плечах важким тягарем.

Одного разу він заглянув крізь вікно в Дім Фасонів і там, серед мерехтіння люстер і тихого переливу шовків, угледів непорушну постать жіночого манекена: тендітні голі руки, обведені синім по-стародавньоєгипетському очі, коротко підстрижене кучеряве волосся. Вражений мистецькою красою видовища, Ярема навіть забув про чищення вікон і притиснувся чолом до скла.

"Яка ж ти незрівнянно гарна, – подумав він. – Я так тебе люблю, як ще не любив нікого в житті".

Його раптом охопило непереможне бажання викрасти манекен з Дому, захвати в

себе і не розлучатися з ним ані на один день. Та його радощам не було кінця, коли видовище повернулося до нього і усміхнулося. Бо в дійсності це не був ніякий манекен, а була модель з Центрального Дому Фасонів, колишня Міс Модерна Цивілізація, панна Глинка. Вона, чого Ярема не міг підозрівати, прочитала його секретні думки про крадіжку і вже думками розмовляла із своєю подругою Жилкою:

- Чуєш, Жилко, цей чужинець так закохався, що хоче мене викрасти.

- Навіть не вмючи розмовляти нашою мовою, щоб заробити як слід на твоє утримання?

- Так.

- Навіть не маючи пристойних шаф, де б повісити твої сукні і спакувати твої численні капелюшки?

- Так.

- Навіть не маючи зручного ліжка, куди покласти тебе шлюбної ночі?

- Так.

- Він божевільний.

- Ні, він закоханий.

- Ну, що ж, хай викрадає. В нас кохають лише неповнолітні і кохають непристосовані до життя, як страждають сліпі, що не бачать, глухі, що не чують, і святі мученики, що вмирають за свою віру. Я, наприклад, вже давно виросла з того віку, коли закохуються. І якби якийсь непристосований потрапив до моїх рук, - Жилка з ентузіазмом поворушила своїми наманікюреними пазуриками, - його бажання пестити мене скоро б обернулося в обов'язки покоївки. Отож, якщо твій чужинець такий недосвідчений, то нехай йому недешево обійдеться скороминучий біологічний потяг.

Повільною ходою, гордо несучи кожен грам свого забезпеченого тіла, Глинка попростувала до Яреми і мовчки відкрила вікно.

З тих пір Ярема круто змінив свій парубоцький побут життя. Вже він більше не спинався в дорозі з праці на мірку-дві золотого, різкого пива, а тупотів-поспішав до жінки. Він не сідав, примостивши ноги на стіл, і не брався читати газету, а йшов шукати ще якоїсь роботи, бо гроші в сім'ї ніколи не зайві. Він не досипав якихось півгодини зранку, а схоплювався прудкенько і подавав Глинці каву до ліжка.

- Ну, як, - одного дня спитала Жилка, зустрівшись у місті, - чи ще не лишила свого чужинця?

- Ні, - відповіла Глинка, трохи розсердившись, - я ще почекаю.

- Нічого, нічого, - Жилка дала деякі настановлення, - головне, підшукати влучний момент, щоб почати судову справу розводу. Нехай твій чужинець сам себе винним почуває. А доки до суду не дійшло, користуйся своєю мовною перевагою. Звичайно чужинці розмовляють повільно, їм бракує висловів, і вони спинаються, щоб підшукати правильне слово. Отут на нього й обвалюйся всім своїм мовним запасом, використовуй його стратегічно незграбні моменти.

- Щодо мови, то він уже читає нашу літературу, - Глинка відповіла з деякою гордістю, - він позичає електронні книжечки з міської бібліотеки. На щастя,

віконночистильна робота не вимагає розумового напруження, а для нашого читання не треба вживати очей: поклав книжечку до кишені, і пускайся собі вкупі з автором та його героями в далекі мандри і збагачай свої мозкові сфери силою нових звуків, образів і висновків. Ця втіха відплачує бідолашному Яремі за всю ту мороку, що я йому завдала.

Жилка глянула на неї стурбовано.

- Дурна! Я ж тобі сто разів казала, що любов - хвороба інфекційна, заразлива. А ти таки не берегла себе. Видно, знову забула помити руки після контакту з хворим.

- Але ж він так за мною добре доглядає, - протягла Глинка.

Жилка розсердилася.

- Ти вперта, нечемна дитина з надутими губами. Чи мушу я знову говорити про минулі несправедливості патріархату? Отакі чоловіки, як оцей, що ти його толеруєш, притискали нас протягом віків.

- А я люблю, як мене Ярема притискає, - раптом усміхнулася Глинка, напевно думаючи про щось зовсім інше.

Жилка безнадійно махнула рукою.

Ярема ще не міг читати затаєних думок, і тому він навіть не здогадувався про Жилчину програму виховання чоловіка. Його любов лишалася чистою від гірких домішків підозри. Його любов що далі, то глибшала й міцніла, робила Глинку все ріднішою і надавала йому нової сили і завзяття.

На дев'ятому місяці вагітності Глинка поверталася з Яремою додому. Їхали крізь рівнину, покриту безкінечним цвинтарем мертвого евкаліпта. Де-не-де паслися вівці. Раптом мотор захрип, авто стало. Загарчав стартер раз, другий, десятый, - не допомогло. Вирішили дістатися пішки до головного шляху, яких півгодини ходу. Звідти можна було продовжувати подорож автобусом.

Не минуло й п'яти хвилин, коли це де не взявся самець кенгуру. Велетенських розмірів. Очі налиті кров'ю. Здуріла тварина летіла їм назустріч. Ярема тільки й мав часу, щоб загородили собою Глинку, і вони, тварина й чоловік, звелися в бійці на життя і смерть. Цупкі м'язи кенгуру були Яремі не по силі. Та він розумів, що тварину треба було тримати близько біля себе. Відірвавшись від нього, вона змогла б балансувати на хвості і битися сильнішими й довшими задніми лапами.

Скоро вони впали на землю і покотилися шляхом. Яреміні удари відскакували від тварини, як від сталевих жил.

Вони скотилися з дороги і тепер борсалися на березі глибокого струмка. Ярема вже чув, що кенгуру часто топлять своїх ворогів. Дальше борсання тільки присувало їх ближче до води. Але тут Ярема побачив камінь. Ще мить, - і сильний удар повалив оскаженілу тварину мертвою.

Коли стомлений і закривавлений Ярема причвалав до Глинки, вона зустріла його радісним і винуватим поглядом.

- Ой, чоловіче, скоріше відвези мене до міста... Я так налякалася, так налякалася... Ну, що ми робитимемо, якщо дитина народиться в буші?

Ярема підняв Глинку на руки.

- Важенькі ви вдвох, - пожартував, щоб піднести її на дусі, і вирушив розміреним і впевненим кроком.

З того, як піт припікав його подерте тіло, Ярема знав, що в нього на грудях має бути довга рана. Він також спостерігав, як більше й більше крові збігало з нього на Глинку. Різкий біль давав йому знак стати і спочити. Але свідомість рухала вперед.

Сонце ще стояло високо, і мухи надокучали, намагаючись присісти біля очей або на залитий кров'ю одяг.

Тільки досягнувши шляху, спинивши автобус і обережно поклавши Глинку на асфальт, Ярема вже не знайшов більше сил. Він знепритомнів, а коли тимчасово прийшов до себе, то почув немов крізь серпанок сну:

- Обережніше підіймайте! Жінку ось сюди, а чоловіка до другого авта. Так, так. Не повезеш же їх до однієї лікарні.

Ярема усміхнувся.

***

Минуло кілька років, як Жилка знову з'явилася на обрії. Якось вона заскочила до Глинки на відвідини.

- Все ще та ж сентиментальна атмосфера? - поцілувавшись, вона вказала на груповий портрет Глинки, Яреми і маленької Пташки. - А я також одружилася. Ми провели медовий рік на островах, і тепер починається ця неприємна розводова тяганина. Власне, його вина, - мого чоловіка. Він мені став гидким: маленький, лисий, а до того ще й короткозорий.

- А куди ж ти дивилася, як одружувалася? - зауважила Глинка, тільки її подруга мала звичку не відповідати на запитання, що вели на слизьке.

- Мій Ярема вже вивчив мову, - продовжувала Глинка, - він тепер розмовляє краще, як ми з тобою. Він також зробив важливі відкриття в галузі функціонування мозку і нервової системи. Йому досить на тебе глянути, і тобі негайно прищепиться любов до твого чоловіка, дарма, що він і маленький, і лисий, і короткозорий.

Жилка енергійно запротестувала:

- О, ні! Нема дурних. Ті, хто люблять, лише страждають, а ті, кого люблять, користуються. То нехай він хіба прищепить любов моєму чоловікові.

- На односторонню любов він не згодиться, - Глинка похитала впевнено головою. - Або ж обом, або нікому.

В сусідній кімнаті хтось стукнув вікном.

- Ой, лишенько! - вигукнула Жилка. - Це, мабуть, твій Ярема. Я ніколи не довіряла мужчинам і не буду довіряти. А то, дивись, і дійсно щось прищепить мені. Краще вже піду. До того, я вже не манекен, я тепер громадська робітниця, і сьогодні в мене доповідь на тему "Як ошчасливити дитинство в модернім суспільстві".

Двері відкрилися, та то не був Ярема. До кімнати забігла Пташка і защебетала.

ДАР РОЗДВОЄННЯ

Фантастичне оповідання

Самотність породжує дивацтво.

Не маючи жодного наміру ставати диваком, Свирид Беркут зумів знайти собі товариство навіть у безлюдному австралійському буші. Він відкрив у собі дар роздвоєння. Як один звук біжить у два навушники, як один образ з'являється на двох телевізорах, так і з одного Свирида стало двоє: Свирид Перший і Свирид Другий. Обидва в засмальцьованих робочих комбінезонах. Обидва з міцними шиями. Вони тисли один одному руки, лагідно дивилися на довколишні луки, і ніхто в цілому білому світі не мав стільки спільного пережитого, ніхто не розумів один одного з півслова так, як ці два скитальці – два побратими.

Тільки під час роздвоєння закралася нерівномірність. Свиридові Першому припала більша частина тих внутрішніх органів, що лежать вище пояса. А Свирид Другий надолужив на кишках та шлунку. Отож одному дісталось велике серце, що, як осідок бажань і високих ідеалів, билось й нудьгувало в одноманітному буші. Воно кричало: "Господарю мій, ходімо до міста! Там рух і люди. Там інше життя, нові "експіріенси". А Свирид Другий, обтяжений черевною діяльністю, тягнувся до осідлості: "Я вже мав досить життєвого досвіду. У моєму віці... після моїх поневірянь у минулому... і страждань... людина, нарешті, прагне спокою".

Скоро настав той час, коли побратими почали набридати один одному своїми балачками і, нарешті, розлучилися. Свирид Перший подався до Сіднею, де були рух і люди, і де була така собі Мейзі, колишня міс закутку "Коров'ячі Ратиці". А Свирид Другий лишився в буші.

Мейзі і Свирид незабаром одружилися. Весільне прийняття відбулося в одному з міських ресторанів, де кухар приготував величезний бляманж, і Мейзині гості їли з великим апетитом. Вони час від часу виявляли своє здивування, чому це Мейзі, колишня королева краси, вийшла заміж за такого собі незavidного, непоказного Свирида Беркута, що все нервово встає та сідає в тих вузьеньких штанах.

- Чи ж він багатий? Ні.
- Чи ж він учений? Теж ні.
- А що ж таке? Чого це вона за нього віддалася?
- Того, що він прудкий. Ач, он уже бідній дівчині зіпсував фігуру.

- Ага! Он воно що! Та їй, нещасній, і виходу іншого нема. Мусить-мусить-мусить одружуватися.

Мейзині гості шепотіли поміж собою і негарно дивилися на Свирида, так, наче це була виключно його вина, і наче не треба двох, щоб завагітніти одній. І не було на тому прийнятті нікого, хто вкинув би гарне словечко за нього. Ба навіть Свирид Другий, чоловік тієї ж плоті і крові, зателеграфував, що не може приїхати "за браком часу".

Коли прийшов час на пологи, Мейзі чмокнула Свирида – гуд-бай – і сказала, що іде в іншу частину міста до своєї матері.

- Я знаю, дарлін, – додала, нервово роздавляючи недокурок ногою, – що в цю важливу годину ти хочеш бути зі мною. Та моя мама знає більше за тебе і про немовлят, і про роди. Все це – бабська справа, жіноча. Твоє діло – готуй гроші.

Чоловік, ясно, свого діла не цурався і працював надурочні.

Мейзі поїхала до матері і навіть не залишила адреси. Вернулася за яких пару тижнів без дитини.

- Ой, лишенько! – сказав Свирид.

- Ой, я так прибита горем, – відповіла Мейзі. – Народився хлопчик – вилитий батько. Помер під час родів. Я вже цілий тиждень мала нервово потрясіння.

Зрештою, якби Свирид, замість їхати на надурочні, та відвідав нічний клуб "Безпритульне Цуценя" на Кінгс Кросі, то попереднього вечора він там побачив би свою дружину цілком веселу і здоровеньку і без потрясених нервів в товаристві якогось елегантного француза. Вони удвох їли пульорі і заїдали ріоле, і запивали чорною кавою з лікерами. Довкола пливли пари в тихому танковому ритмі, і цигарковий дим линув у напрямку витяжних вентиляторів. Мейзі замріяно дивилася перед собою і повторяла, що це були найприємніші хвилини її життя.

Та, як кажуть, чого око не бачить – серце не знає. Свирид вірив, що Мейзі насправді побивалася. Отож, щоб утішити її, він їй купив разок перлового намиста й дорожочі камінь (синій – за хлопчика).

Не минуло й року, як Мейзі знову зібралася до мами.

- Бебки й пелюшки – це бабська справа, – сказала, – чого тобі, дарлін, ще й тут голову морочити? Ти краще приготуй гроші – чоловіків обов'язок.

І знову Мейзі безадресно зникла. І знову вернулася без дитини. І знову побивалася. А Свирид, як і перше, оплатив лікарські, шпитальні та похоронні видатки і купив разок перлового намиста та рожевий камінь (цим разом за дівчинку).

І так, мабуть, Свирид покривав би ті похоронно-лікарсько-шпитальні видатки й досі, і купував би він таке ж намисто ще й досі, бо Мейзі до нестями любила намисто і все шкодувала, що в неї була лише одна шия. Тільки як утретє надійшли пологи, Свиридові колеги по роботі підказали йому нову думку.

Того сонячного дня чоловік вернувся додому і сказав:

- А здогадайся що, мила!

Мейзі саме про щось думала і тому неуважно пропустила його слова повз вуха.

- Що?

- Цим разом я теж їду до твоєї мами.

- Куди ти, дарлін, їдеш?

- До твоєї мами.

- А чого тобі, солодкий пиріжок, туди їхати? Це в мене є причина, а не в тебе.

- Та я знаю, мила, що це в тебе причина, - і він її при цьому ніжно поцілував туди, де час від часу та причина вже брикалася. - Та я хоть руку держатиму.

Мейзі зненацька усвідомила собі, що Свирид не жартує.

- Чию ж ти руку триматимеш, мамину?

- Та ні! Твою. Це тепер так психологи радять. Кажуть - це допомагає при болях. Крім того, подумай тільки: ось уже два роки ми одружені, а я й досі ще твоєї матері не знаю.

Мейзі дратувала чоловікова впертість. У неї в очах застрибали злі чортики.

- І не знатимеш ніколи моєї матері. Вона не любить чужинців.

- Нічого! А, може, й полюбить. Ти ж полюбила.

Її обличчя скривилося від гніву.

- Ну так послухай же: в мене нема матері. Не існує. Мене знайшли в парку на лаві, як я була маленькою. От тепер ти про мене все знаєш і можеш мене зневажати.

Тільки результат її слів був цілком протилежним тому, що вона сподівалася. Замість зневаги до неї, чоловік відчув приплив гарячої любови. Хіба ж його теж не знайшли в парку на лаві того голодного і холодного року, коли люди в Україні мерли, як бджоли, витрушені на сніг? Збентежена, жінка пішла собі до спальні, бурмочучи:

- Нікуди я цим разом не поїду. Зостануся вдома.

Та деяких жінок трудно зрозуміти. Вже увечері Свирид помітив, як вона нишком почала пакувати свою валізку. А наступного дня, як Свирид пішов на роботу, Мейзі зникла безслідно. Вернулася ж за яких три-чотири тижні, і то, як звичайно, порожняком і без дитини.

- Де ж ти поділа бебку?

- Не мішайся, Свириде! - відповіла вороже. - Бебки й пелюшки не твого розуму діло. Ти краще плати оті шпитально-лікарські-похоронні й мовчи. Я й одружилася з тобою, бо думала, що ти будеш тихим і нешкідливим. Ти для мене корисний, залежно від цих якостей, а якщо тобі Австралія не подобається, то стрибай у море і пливи собі в Україну, тільки дуже руками не махай, бо скоро втомишся.

Свирид відчув себе безсилим і безпорадним. Його заїдали думки, його гнітили турботи. Чоловік із більшим шлунком уже давно захворів би на язву. Головне, не було з ким порадитися, поділитися сумнівами. Десять далеко в буші жив побратим Свирид Другий. Послав чоловік до нього спішного листа: приїжджай, брате, біда! Довго чекав відповіді. Нарешті, лист вернувся нерозкритим: "Адресат виїхав невідомо куди". Ясно, що Свирид Другий не міг сидіти в буші увесь свій вік. Йому теж прийшов час включитися в нові "експіріенси".

Приїхавши додому, Мейзі, за своїм звичаєм, зразу ж попливла до хати і вислала чоловіка, щоб розплатився за таксі. Це тоді Свирид і дізнався, що його жінка прибула з

Кінг'з-Кросу, з такої і такої он вулиці, де таксер підібрав її супроти жовтого особнячка – точно десять миль відстані. Отож, коли Мейзі через один рік знову зникла безцеремонно, чоловік уже знав, де її шукати.

Він вернувся з роботи, ступив до хати і побачив – нема ані Мейзі, ані валізки. Йому аж ослабло в колінах на хвилинку. Він присів трохи, а потім вийшов на вулицю, гукнув таксера і дав йому адресу на Кінг'з-Кросі. І коли таксі під'їжджало вже близько до жовтого особнячка, Свиридові здалося, що крізь ворота того дому увіходив ніхто інший, як його власний побратим, Свирид Другий.

На жаль, таксер втрутився: треба було платити за подорож, то Свирид так і не придивився як слід на свого побратима, але впізнав його добре.

Тим часом Мейзі задихана сиділа в жовтому особнячку біля вікна і спочивала. По кімнаті туди й сюди ходив елегантний французик.

– Я, – казав він, – вже приготував твоїй дитині метрику.

– Це не моя дитина. – заперчила Мейзі.

– Ясно, що не твоя, – заспокоїв її француз, – як і інші, вона схожа на твого чоловіка. Отже, генетично вона не твоя, а твого чоловіка, як я тебе запевняв і раніше. Гм-м, ага, метрику. Якщо дівчинка, то буде вона, згідно з документом, принцеса Романова, а якщо хлопчик, то – принц Гогенцолер. Я особисто везу кілька дітей через Сінгапур наступного місяця.

Мейзі дивилася в вікно. Їй конче хотілося зідрати ще яку сотнягу з цього зарази.

– Ти собі добрий бізнес маєш, – сказала так би наче замість вступу.

Але француз уже наперед здогадався, до чого вона веде, і скоренько відповів:

– Це тільки побічна лінія. Я з цього багато грошей не дістаю.

– Та дістаєш досить, щоб мені ще яку сотню додати.

– Та де-е-е! Я й так багато витрачаю на дорогу. Пам'ятай, твої дівчата житимуть у стилі шейхів Арабії...

– А хлопці?

– Вони теж житимуть в спеціальних гаремах...

Мейзі глузливо скривила губи.

– В гаремах для хлопчиків.

Француз запротестував.

– Але ж це не моя провина, дарлінк. І не твоя, що не весь час дівчатка народжуються. Це твій чоловік детермінує стать дитини.

Мейзі сердито насупилася.

"От зануда, – подумала про Свирида, – і тут мішається. Через нього й бізнес не можна як слід провадити. Пора вже такого чоловіка позбутися".

– Може ж хоть півсотню набавиш?

– Та ні. Я ось нового чоловіка на службу прийняв – тілоохоронника, і на всі руки майстер. Сильний, як бик...

Крізь вікно Мейзі побачила, як хтось відчинив з вулиці хвіртку і впевнено попростував до двору. Це, власне, і був Свирид Другий, тільки Мейзі цього не знала.

Француз, що теж дивився у вікно, сказав:

- Оце мій на всі руки майстер.

Мейзі злякано обернулася до нього.

- Це шпик.

- ?!

- Це мій чоловік. Він, напевно, за нами шпигує.

- А ти в цьому переконана, дарлінк?

- Та вже ж я свого чоловіка знаю, як його бачу. Ану неси з кухні добру качалку. Я піду відкрию двері, а ти бий його щосили по голові.

Свирид Другий тільки-но зайшов у сіни, як Мейзі й каже до нього.

- Гало, медок! А я й не сподівалася тебе тут такого гарного...

Чоловіка здивувала її безцеремонність. Він розвів свої повні уста в широку посмішку, коли це несподівано Андре повалив його качалкою на килим під ноги... Так та усмішка й застигла йому на лиці. Навіть як француз упорскував в жилу сонливої сироватки, Свирид Другий не змінив виразу свого лица.

- Тепер підождемо до вечора, - казала Мейзі, потираючи з задоволення руки, - а як смеркне, вивернемо його десь акулам у море: не залишиться ні виду, ні сліду.

- Та ти цим разом легко позбулася свого чоловіка. А пригадуєш, як твій китаєць не хотів засинати...

- Ти поменше мели язиком, а бери цього типа за ноги, та тягни його в підвал, - командувала Мейзі. - Ач як головою по східцях торохтить, наче ломакою по паркані.

Щось примусило її піднести очі до входних дверей, і жінка як завмерла на місці. Там, біля дверей, стояв її чоловік Свирид Перший і занепокоєно дивився на те, що коїлося перед ним.

- Та не тягни ж ти його головою по східцях: у бідака й так розуму не хватало, - Свирид, ясно, мав на увазі той несправедливо нерівномірний поділ внутрішніх органів. Потім він повернувся до своєї жінки:

- Гало, Мейзі! Це я приїхав тобі руку тримати...

- О, Джісус! - вигукнула Мейзі і впала непритомною на підлогу.

Француз спробував чкурнути навітки, але перечепився через Мейзине тіло і наштрикнувся на свій власний шприц із сонливою сироваткою...

Незабаром поліція провела ряд арештів серед людей, зв'язаних із жовтим особнячком. Урядова агентура вже давно ходила по слідах інтернаціональної банди, що продавала хлопців і дівчаток у "біле рабство", і тепер, нарешті, придушила її діяльність. І все завдяки Свиридовому роздвоєнню.

Йому повернули всіх його четверо дівчаток. Деяких навіть з-за кордону. Отож сьогодні він доглядає за великою сім'єю.

Від усіх "експірієнсів", згаданих вище, інший захворів би на шлункову язву. Та на його щастя й на щастя його діточок, Свирид Перший має дуже малий шлунок. Цього не можна сказати про Свирида Другого. Він має велике черево. Через те, що вони обидва були тієї ж плоті і крові, побратимова язва спустилася на його великий шлунок. І

сьогодні Свирид Другий колише ту язву на дозвіллі, бо він в товаристві Андре провадить п'ять років позбавлення волі.

Що ж до Мейзі, то вона зуміла переконати суддю, що вона потрібна дітям, і одержала п'ять років умовного ув'язнення. Її можна зустріти або десь у вузьких провулках Кінг'з-Кросу, або десь по кафеєйках і пивнушках, де вона палить цигарки в довгих мундштуках.

"Нові Дні" № 2, 1973 р. "Новий Обрій" № 5, 1974 р.

КОСМІЧНЕ ВИНО

Євгеніка

Ви, може, вже чули про такий рентгенівський апарат, що фотографує знання, сховане в людській голові. Тепер він вживається в університетах, чи таможнях, у мервецьких домах тощо. А колись його винахідник – Мирон Круча ніяк не поспішав продати комусь патент і заробити гору грошей.

– В руках безпринципних людей моя машина може стати засобом для неетичних вчинків, – говорив він повільно і вдумливо, а його молода дружина Мелодія, хоч їй і далось взнаки життя, готова була ще ждати, бо дуже вірила в нього.

Її батько, фермер-картопельник з Вікторії, не міг стерпіти Мирона, бо той був іншого, ніж треба, віровизнання. Старий багатій зрікся доньки, відлучив її від спадщини і заборонив згадувати її ім'я в хаті. Затята ж дівчина зціпила зуби і не скорилася. Вона вийшла заміж за того, кого сама собі вибрала. І хай тимчасово її квартира складалася з вузької кімнати й балкона, хай жінка не доїдала й не розкошувала, зате ні в кого вона не була поштурхалом, зате вона була сама собі господиня, сама собі маленька людина з великим характером. Он як!

Мирон, худий і цибатий, ступаючи обережно, наче так, щоб не зачепити когось довгими кінцівками, відвідував бібліотеки, наукові засідання та академічні процесії, все фотографував своїми апаратами різних типів. Прийшовши ж додому, розшифровував знімки. Оце так він і наткнувся на відвідувача з космосу. Цей чужинець, звичайно, жив десь далеко у міжзор'яному просторі, у великому саду, серед цивілізації, схожій до земної, тільки старшої, розвиненішої. Наприклад, його сад був повен штучно виведених фруктових дерев. Он праворуч молочне дерево виблискувало плодами: одні з молоком, інші з сметаною, а ще інші з вершками або з сиром. А он зліва – дерево, що родило вареники із смачною м'ясною начинкою. А найцікавішою була лоза, що на ній висіли плоди у формі еспанських шкіряних міхурів для вина. Рідина всередині мала

високоякісний винний букет, і від неї ставало весело, але не п'яно. У протигагу алкоголеві, цей напій не шкодив здоров'ю, а, навпаки, був цілющим і гоїв усі тілесні і душевні рани.

Мирон вичитав у своїх фотографіях не лише про існування цих дерев, а й секрет про те, як їх вирощувати.

Розповідаючи жінці про своє відкриття, він натхненно повторював:

– Тепер ми нагодуємо цілий світ і знищимо всі людські хвороби.

А дружина, чепурна, рівно зачесана, слухала, як заворожена, і думала собі, що її приниженню настав кінець. Вона зможе жити в стилі, призначеному їй від народження. Вони куплять дім в північних околицях міста без індустріального затруєння в повітрі. Вона позбудеться свого уїдливого чхання і сльозотечі. А головне – це буде добра напоука батькові.

Поява нового фрукта на ринку – річ бажана і приємна. Недарма тисячі садоводів клопочуться в усіх кінцях земної кулі, силкуючись вивести нові ґатунки дерев, трав і чагарників. Але у випадку з космічним вином у тих міхурцях – саме його цілюща сила дала ускладнення. Якщо хворі люди почнуть лікуватися чаркою, то як же ж тоді лікарі зароблятимуть на прожиток? Отож, як тільки Миронові міхурі з'явилися в крамниці, – медична професія зразу відчула себе загроженою.

Тут для прикладу можна взяти лікаря, що опікувався Мионовим батьком.

Старий Круча пройшов нелегкий життєвий шлях через три війни і дві голодовки. На схилі літ він жив собі сам, пенсіонером, і все розтирав свої ревматичні такі ж довгі, як і в сина, кінцівки. Раз на тиждень до нього приїжджав лікар. За ці відвідини платила держава. Ще задовго до лікаревого приїзду старий чоловік шукав англійські слова у словнику, щоб з'ясувати, де і що та як болять. За годину до відвідин він уже сідав у крісло за високими хризантемами на передній веранді, щоб же ж не пропустити лікаря. Нарешті, у призначений час розкішний мерседес беззвучно спинявся перед будиночком і з машини чулося:

– Галло, містере Круча! Гав ар ю?

Хіба таке енергійне звертання не розвеселить серце навіть цілком закостенілого хворяки?

– Та ол райт, – було крекче старий пацієнт, маючи на думці розповісти ще багато інших речей своєму вченому ескулапові.

Але той навіть не спиняючи мотора, уже тисне ногою на газ і їде собі далі: відвідини скінчилися. Адже уряд оплачує візитацію пенсіонерів, байдуже, чи лікар вилазив з машини, чи ні. Тільки старий пенсіонер так і лишається без поради й розради з тими ж болями й болячками.

Та ось після добрих вістей про космічні дерева син і невістка почали відвідувати старого з кошиком, що в ньому серед інших ласощів можна було углядіти й пару шкіряних міхурців. Чоловік і раніше не цурався чарки (поміркованих розмірів, ясна річ), щоб, за його ж словами, "притлумити бацилу". А тепер він хвалив і нахвалитися не міг отих далеких, але збіса розумних людей, що винайшли космічне вино.

І ось настав-таки той день, коли старий Круча вже не виглядав лікаря, за годину наперед сівши на веранді. Як і завжди, той самий мерседес загальмував перед будинком, але пацієнта за високими хризантемами не було.

- Галло, містере Круча! Гав ар ю?

Старий не відповідав. Натомість вийшов його син і сказав:

- Дякую вам, пане лікарю, за ваші професійні послуги. Мій батько їх уже більше не потребує.

- Чого ж ви не покликали мене для засвідчення смерті? - похмуро спитав лікар, думаючи з обуренням, що в його роботі постійного клієнта нема: лікуй ти його чи ні, все одно колись помре.

- Містер Круча не помер, - засміявся Мирон. - Навпаки, він тепер виглядає на яких двадцять років молодшим і оце саме пішов був навприсядки після чарки космічного вина.

Лікар розгнівався. Він уже чув, що космічне вино може забрати найвірнішого пацієнта, але ніколи не думав, що біда трапиться саме йому. Він нервово смикнув машиною. Уперше в своєму житті його мотор заревів, а коліщата в коробці швидкостей болісно загарчали. Приїхавши додому, лікар довго писав листа до "Медичного журналу", закликаючи своїх колег раз назавжди покінчити з космічним вином, заборонити його, а винахідника, як шахрая, запроторити до в'язниці.

Видима річ, без великих ресурсів Мирон не міг задовольнити потреб навіть тисячної частини хворих і нещасних великого міста Сіднею. Маленький садок космічних дерев, що його чоловік обробляв разом із господарем мешкання містером Курцом, не міг настати фруктів і для мізерної місцевої крамнички, захованої під голосною вивіскою:

ФРУКТОЛОГ ОЛФЕРІНІ

Та марно й казати про нестачу фруктів: лікарі відчули себе загроженими і взялися з високим тиском крові за діло.

Незабаром усякі експерти почали виступати на телевізії, кричати в радіо і сіяти словами по часописах, перестерігати громадян цілої країни, що космічне вино шкодить суспільному і статевому співжиттю людей. Споживачі вина, - запевняли ці так звані експерти, - стають жалюгідними індивідуалістами і починають ненавидіти одне одного, замість любити.

Наслухавшись таких теорій, Мелодія й собі задумалася.

- А знаєш, Мироне, - сказала, - все це небезпідставне. Пам'ятаєш, як ти мене палко любив, коли в нас не було ані грошей, ані порядного мешкання?

- А я тобі кажу, що все то брехня, - скипів Мирон. - То лікарі хочуть налякати наших клієнтів, та й усе. Хіба ти не бачиш?

Жінка не бачила.

- Ач, як ти сердишся. Раніше такого ніколи не траплялося. Відцураймося від

космічного вина! Нумо жити, як колись жили!

- І знову мучитися від усяких хвороб? - іронічно посміхнувся чоловік, доливаючи космічного вина собі до чарки.

- Ти мене не любиш. Ти мені вже кілька тижнів не казав, що любиш. Я тебе покину. Я повернуся до батька.

- Та я часами так і думав, що ти повернешся, - відповів прямодушно Мирон. - Ти й одружилася з наміром навернути мене на своє віровизнання.

Мелодія аж поблідла зо зла.

- Як ти смієш! - процідила крізь зуби. - Ти шпигував за мною. Ти сфотографував мої думки своїм апаратом.

- Ні! Слово чести, ні! Я просто здогадувався, - спохватився Мирон і почав запевняти, що вона помиляється. - Я ніколи не пішов би на таке.

Та жінка вже більше йому не вірила.

Не зважаючи на всю пропаганду, що сипалася густим градом на Миронові фрукти, люди й далі купували їх. Вони казали:

- Якщо хто боїться, то хай не п'є цього вина. Нам більше зостанеться. Хай молоді не п'ють.

Лікарська метушня стала рекламою і спровокувала велике зацікавлення навіть серед тих людей, що раніше й не чули про космічне вино. Тому розлючені невдачею лікарі притягли Мирона до суду, обвинувачуючи його у знахарстві.

Коли почався судовий процес, то навіть кожен сторонній спостерігач пророкував Миронові лихий судовий вирок. Бо за кілька днів перед тим одному знахареві дали десять років за те, що залікував свого надто довірливого пацієнта. Миронів суд тривав цілий тиждень. Лікарська асоціація поставила десятки свідків перед почесною судовою трибуною. Бідолаха Мирон мусив часто відповідати на сотні запитань "так" чи "ні" - без жодної можливості на докладніше з'ясування справи.

Мелодії цей процес коштував багато нервів. Нещасна жінка вже уявляла себе дружиною довготермінового в'язня, думала про щотижневі відвідини у в'язниці й розмови крізь ґрати з заборорою торкатися одне одного, підозрівала шепотіння і переморгування сусідів, бачила себе на роботі прибиральницею із мітлою в руках. Її самовпевнений батько скаже, що він наперед знав, чим закінчиться її одруження. А може, він і дійсно знав, може, він і насправді мав рацію. Мелодія не лишилася в місті аж до оголошення вироку. Вона склала речі до валізки та й поїхала додому. Так і сказала: "додому".

Тим часом броватий і суворий суддя взявся за справу по-діловому... Він особисто покуштував космічного вина, очевидячки, з деяким здивуванням і з помітним задоволенням на лиці. Потім він попросив підсудного показати той апарат, з допомогою якого чоловік дізнався про космічні фрукти. Суддя дуже зацікавився цим апаратом і спитав, чи не можна сфотографувати когось із присутніх.

- Чому ні, вельмишановний добродію? - відповів Мирон. - Кого?

- Певно, що вас - підсудного, а потім ще когось, наприклад, лікаря, що відвідував

містера Кручу-старшого.

Мирон не мав чого ухилятися, а лікар натомість почав вихляти й викручуватися.

Розшифровуючи Миронів знімок, суддя голосно сміявся і підносив свої важкі брови. А коли він узявся за фотографію лікаря, то тільки сердито сопів. Нарешті вирок:

- На підставі свідчень, поданих під час цього судового процесу, підсудний Мирон Круча звільняється від вини і кари. Він п'є фруктовий сік так, як його покійна бабуня пила від застуди чай, заварений липовим цвітом. Отож, позивачі мають покрити всі судові видатки в сумі... і так далі, і так далі. А обвинувачуваний може собі йти - тільки з умовою, що протягом наступних трьох років він за оплатою міністра юстиції установить свій апарат у кожній судовій залі цього штату - щоб судді могли фотографувати і розшифровувати людські знання і таким робом ще краще пильнувати справедливості і викорінювати злочини.

Ось як Миронові апарати увійшли до широкого вжитку.

Що ж до Мелодії, то вже за пару місяців її батько перестав садити картоплю, а перейшов на вирощування космічної лози, ділячись прибутками з донькою. Тільки її мати, що в'язала гарні светри для чоловіка й синів, згадає часом Мирона і додасть:

- Хай йому небо пошле щастя! Більше в мене не болить поперек.

- Тобі все твій поперек, - уїдливо вставить чоловік, - а ти не бачиш того, що Круча - греко-православний.

- Та хай і грек, а все одно чоловік, - заперечить жінка. - Я свого чоловіка ніколи в біді не лишала - чи то було б під час суду, чи повені, чи лісової пожежі.

- Та він не грек, мамо, - скаже Мелодія, - аж не хочеться й слухати...

"Нові Дні" №№ 7-8, 1974 р.

ВЕЛИКА АСИМІЛЯЦІЯ

Євгеніка

На первопочатку прибули душі - біженці з-поміж зоряних просторів. Їх непокоїли різкі зміни температури на Землі, і капітан на ім'я Бог сказав:

- Поселимося в людині. Вознесемо її над рівень іншої худоби. Прочистимо їй нутро від тваринних потягів та інстинктів і дамо свою цивілізацію з ідеями чистої любови, терпимості і терпеливості. Назвемо цю операцію "Велика асиміляція".

З тих пір ось уже кілька тисячоліть людину і чистять і швабрують. А все ж у її

поведінці видно подвійність: з одного боку, чоловік тягнеться до високих ідеалів, а з іншого – зазирає оком у грішне і тваринне.

Узяти, наприклад, Мирона Кручу. Якось дружина каже йому:

- Мій солодкий цукре! Я молилася тихенько і вперто Богові, і Він надоумив мене.

- Що ж Він тобі сказав цим разом? – спитав затурбований чоловік. Перед ним вже не раз і не два виростали нові проблеми через жінчине богошукання, а зокрема через її членство в релігійній секті О'Нуча.

- Бог хоче, – відповіла вона, – щоб ти, медочку, записався до моєї секти.

Першим поривом Миронового серця було обурення. Він уже відкрив рота, щоб відрубати:

- Ні! Нізащо! Я – науковець Сіднейського університету. Моє мислення керується експериментально опрацьованими фактами. Закрийся ти зі своїм сектантським мамбоджамбо!

Але інша причина застала сердегу прикусити язика. Це була жінчина хвороба.

Річ у тім, що за вимогою Мелодії стояв не Бог, а Диявол. Цей хитрий оператор поводився паскудно від першого дня після приїзду душ на Землю, коли йому захотілося поселитися не в людині, а в цибатім неблаговоннім цапі. Пізніше, як в австралійському буші не ставало дівчат, він спокусив предків Мелодії на кровозмішання. Відтоді її кожен третій родич кінчає свій життєвий шлях у божевільні. Мелодія теж має головні болі. Лікар радить робити все, що відвело б думки молодої жінки від хвороби, що дало б їй цілеспрямованість у житті і надію на майбутнє. Саме через це психологічне ускладнення Мирон прикусив язика і відповів жартівливо:

- Ну що ж, мила, як до секти, то й до секти. Нашому братові-козакові асиміляція не вперше.

І Мелодія забула про всі свої головні болі, так вона піднеслася духом від раптового успіху. Вона дуже любила свого чоловіка і, ясна річ, по-своєму хотіла врятувати його від пекельного вогню.

Вступ до секти Кирила О'Нуча вимагав від громадянства багато пожертвуваль, не тільки фінансових. Першим кроком Миронового миропомазання було зректися від м'ясної дієти. На перший погляд це виглядало як іграшка. Чоловік перерахував собі імена славнозвісних письменників-вегетаріанців, що велетнями духа бовваніли над іншими смертними і вказували їм вірний шлях. Протягом двох тижнів Мирон жив на фруктах і травах та на вірі, що до цих харчів можна легко привикнути. Але на розі, біля університету, притулилася каварня з потужним вентилятором, пригвинченим стратегічно над дверима. Звідти аж валило запашним духом смаженого м'яса. Кожного разу, як Мирон проходив мимо по дорозі на працю, йому доводилося переборювати в собі велику спокусу, викликувану тими запахами. Та одного дня він подумав, що боротьба тут, власне, не потрібна, його вступ до секти не базувався на ідеологічному переконанні. А про купівлю одного нещасного гамбургера своїй жінці можна й не говорить: око не бачить – серце не знає.

Як намислено, так і здійснено. Голодний чоловік замовив не одну, а цілих дві

порції, став під будинком, геть далі від постійної течії перехожих – і почав уплітати собі смачні гамбургери з неприхованим задоволенням. Тільки ж цей світ з мільйонами автомашин стає малим і тісним. Члени секти проїжджали мимо і підгледіли непокаянного грішника.

Дізнавшись про Миронів вчинок, Мелодія підсвідомо відчула навіть деяке полегшення на душі. Дружина, що любить, має більше співчуття і зрозуміння. Крім того, Мирон-травоїд був сонливішим за Мирона-м'ясоїда. Немов передчасно овдовіла, молода жінка провела багато безсонних ночей, лежачи побіч свого заснулого й міркуючи, що ж його робити: чи й далі вимагати від свого грішника повного, безкомпромісного вегетаріанства, чи трохи попустити – нехай чоловік відпочине. Кінець-кінцем почуття місіонерського обов'язку перемогло. Хто ж, як не вона, відкриє перед своїм власним мужем кирило-онучівський шлях? Хто ж покаже цій заблуканій овечці правильний спосіб життя? Великий Учитель теж колись із'їв частину смаженини. Свій досвід він виклав для майбутніх поколінь на папері, обстоюючи думку, що людина – це те, що вона споживає. Ось чому члени секти часто їдять квіти.

Мелодія вирішила: хай Мирон лишається сонливим у подружньому ліжку, зате вони удвох, прийде час, на небі триматимуться за руки серед хвиль серафимної і херувимної музики. І Мирон мав такий наганяй, що більше й дивитися на гамбургери не хотів.

Другим актом навернення до сектантського життя була інавгурація підв'язаного волосся. Свого часу Великий Учитель Кирило О'Нуч вживав зелену стрічку, щоб його гарна шатенна чуприна не нависала на очі. Тепер онучівці ніколи не стрижуться, а носять підв'язку довкола чола. Отож і Миронові довелося підв'язувати своє волосся.

Працюючи в університеті, він уже звик бачити густі й дорідні джунглі на головах студентського братства. Та хоч він і не мав застережень щодо довжини волосся, носіння стрічки виглядало як ознака іншої причетності. Через неї тебе можуть прийняти за одного з тих уквітчаних самотратів, що огинаються по закутках Кінгс Кросу, живуть з того, що де підхоплять, і вживають хемічні збудники.

Наступного ранку Мирон таки підв'язав волосся, але, вийшовши з дому на вулицю, крадькома подивився, чи ніхто за ним не слідкує. Направо. Наліво. Спів ранньої кукабари котився вулицею, як у порожній залі. Чоловік скоренько зняв стрічку з чола, запхнув її до кишені і попростував непоміченим на станцію. Все скінчилося б гаразд. Та, на жаль, різні турботи, пов'язані зі службою, запаморочили Миронову голову. Увечері, повертаючись додому, він забув знову надіти ту клятву стрічку. Всі вранішні перестороги лишилися марними: Мелодія дізналася про його провину і, будучи жінкою сильної волі, поставила його, довгоногого жирафа, в куток на коліна. Щоб каявся.

Це тоді Мирон усвідомив собі, що його допомога не була щиросердна і що він міг би прислужитися своїй жінці трохи ретельніше.

Він віддав сорок відсотків своєї платні на сектантський податок: двадцять за себе і двадцять за дружину.

Він тугіше підперезався і знайшов вечірню роботу, підготовляючи студентів до

іспитів. Бо треба ж було з чогось жити.

Він навіть погодився... О Боже, і куди дивляться Твої космічні очі? Мирон Круча, цей чесний і совісний науковець, погодився ширити і нав'язувати іншим ті думки й ідеї, що в них сам не вірив. Він пообіцяв жінці приєднатися до гурту проповідників, які збиралися щосуботи перед головною брамою Сіднейського університету, тобто майже на порозі цього храму об'єктивного і тверезого мислення.

Власне, бідолашний чоловік зробив би що завгодно, аби тільки не ходити на ці збори. Ще минулої суботи один юний проповідник полонив увагу присутніх своїми запевненнями, що Земля була площинна і що Сонце бігає довкола неї, а не навпаки. Мирон і його вчений колега навіть притишили ходу і спинилися, щоб послухати, як же цей хлопчисько почне розбудовувати свою антикоперніківську теорію. Яке ж велике і справедливе було їхнє обурення, коли виявилось, що молодий сонцекрут і не збирався науково обґрунтовувати свою тезу. Він вживав її, щоб принадити більше слухачів.

Отож, Мирон би охоче лишився дома, так Мелодія енергійно заохочувала, щоб він ішов на збори.

- Я ще не досить напрактикувався, як сіяти Боже слово, - тягнув Мирон тихим голосом.

- Іди! Іди! І не бійся! - повторювала жінка. - Ти ще не будеш проповідувати. Ти стоятимеш на видному місці і роздаватимеш літературу.

Мирон аж зашарівся від напливу змішаних почуттів. Ох, як же йому не хотілося йти! І що скажуть його вчені колеги? Але один погляд на дорогу дружину нагадав йому про її недугу, і його твердість відновилася. Мелодію треба рятувати.

- Ну що ж. Як іти, то й іти на збори, - сказав чоловік до себе і вже збирався в дорогу, коли це кімнату раптом заповнило сліпуче сяйво і перед ним з'явився янгол з вогненным мечем.

- Стій, Мироне Кручо, - залунало, - і не йди на збори! А замість того потелефонуй до лікаря своєї жінки. Він має радісну вістку для вас обох. Кров Мелодії не належить до тієї групи, що в її батьків - картопельників з Вікторії. Вони удочерили її маленькою і ніколи їй про це не розповіли, бо їх Диявол поплутав. Отже, їй не треба боятися спадкового божевілля, а тобі можна махнути рукою на вступ до секти онучівців. Бог переказує, що твоя саможертвенність у ставленні до дружини, твоя терпимість і терпеливість ставлять тебе на один щабель з усіма святими угодниками. Він тому шле тобі авреолу, що віднині прикрасою сяятиме над твоєю головою. Це не звичайна авреоля, а модна, з помітним нахилом набакир. Вона тобі дуже добре припаде до лиця. Крім того, Бог дарує тобі титул "Найбільш майже засимільованої людини".

- А чому "майже"? - невинно зацікавився Мирон.

- Бо ти ще не зовсім засимільований. Ми, душі, - витвори безстатеві, ані чоловіки, ані жінки. І тобі ще треба зробити останнє зусилля, щоб цілком уподібнитися до нас. Стань монахом. Зречися решти тваринних, тілесних бажань, що штовхають тебе в палкі обійми твоєї дружини, і після цього Бог нагородить тебе не тільки титулом "Найбільш засимільованої людини", а й вічною молодістю.

Пропозиція виглядала принадою. Але Мирон подумав, що тоді, на жаль, доведеться йому розлучитися з Мелодією, а без неї навіщо їй потрібна та терпимість і терпеливість? Навіщо потрібна їй молодість? Хіба ж він жертвував усім не для неї? Не для того, щоб урятувати свою жінку від смерти і жити їй далі удвох?

Чоловік зітхнув і відповів:

– Я дуже хотів би позбутися отого слова "майже" і бути гідним Божого довір'я. Але я не сам. Щастя іншої людини залежить від мого рішення. Отож, дай мені часу подумати.

– Як довго? Годину? Дві?

– Та ні. Трохи більше. Для вас, нематеріальних, космічних істот, байдуже, скільки часу. То дай мені для думання років із сотню.

"Нові Дні" № 12, 1974 р.

ВЕРБЛЮЖА ДОБА (1)

Євгеніка

Коли світ, виснажений браком вугілля й нафти, здавалося, загальмував обертання довкола земної осі, Мирон Круча відкрив нове джерело енергії. Невичерпне, дарове, легкодоступне. Сяде було чоловік зручненько до крісла, повісить на шию трансформатор електричних імпульсів мозку і почне мислено керувати довкіллям. І вікна в його кімнаті зненацька відкриваються; книжки зіскакують з полицок і читаються вголос; горнятко наливається кавою і пливе по кімнаті до столу; черевики скидаються і біжать до східців на чистку. Нарешті цей славний винахідник наказував своєму тілу летіти, і воно неслося в повітрі. На працю, до каварні, а навіть і в тихоокеанську бананову республіку Тарамару. Її президент все переманював Мирона:

– Чоловік-альбатрос хоче назавжди лишатися з нами? Він зробить так, щоб ми теж могли літати?

– Так-так! – відповів Мирон, – Я, власне, хвилину тому думав, що це полегшить збирання кокосових горіхів і допоможе рибальству. Але це в недалекому майбутньому. Завтра ж мені треба вертатися додому. Там на столі лежать плани недокінченої праці.

У президента під серцем смоктав хробачок пожадливості.

– А дома чоловік-альбатрос має ще один корисний винахід?

– Ні, – заперечив Мирон, – але мій старий винахід можна використати для побудови і установаження небесного житла. Скажімо, із пластичного матеріалу. Максимум сонячних променів. Мінімум захворювань. Свіже, чисте повітря, як у горах.

Президент Кукуруку кивнув пальцем. Члени його уряду схопили Мирона за руки і дали йому стусана в бік, щоб слухався.

- Нам теж придадуться небесні курені, - оголосив президент. - У нас річний приріст населення три відсотки, а на острові вже нема місця. Отож, містере Круче, нам потрібне ваше знання і вміння. Бо на зорях написано так: Тарамара стане великою, пацифічною потугою. Її добробут буде триматися на податках, що прибуватимуть від сусідів. Риба, пташина й людина прислухатимуться до голосу Тарамари...

Мирон Круча, виведений з душевної рівноваги, окинув оком все довкола й оцінив ситуацію. Острів'янин, що потягнув його трансформатор і вже повісив собі на шию як медальйон, стояв збоку, можливо, ще в осязі Миронових імпульсів-думок. Мирон послав потужні мислі у напрямку до високих пальм, і зненацька кокосові горіхи заторохтіли згори на голови президента і членів його уряду. Доки вельми здивовані бездипломні дипломати чухали собі гулі, Мирон відняв свій трансформатор і полетів додому, лишаючи Тарамару, як і знайшов її, другорядною пацифічною потугою.

- У невірних руках, - сказав собі, - моя таємниця може стати знаряддям поневолення. То тримай, вражий сину, цю таємницю у своїй голові, не давай нікому.

***

Хто це понуро дивиться навколо, точить ніж об цементні сходи, кладе бомбу до наплічника? Це вбивця на послугах великого фінансового товариства. Малий, миршавий, банькатий... Йому наказ: або вбити Мирона, або купити. Від нього не відв'яжешся так легко як від президента Кукуруку. Бо товариство уклало мільйони в розробку рушійної сили, що замінила б нафту й вугілля. Воно наловило верблюдів у буші. Заснувало виробню верблюжого реманенту. Відкрило бійню, шкірообробню. Розгорнуло рекламну кампанію: "Купуй каравелу пустель: сама біжить, сама ходить і сама харчі знаходить".

То хіба ж тепер цим мільйонам пропадати?

- Ні! - пишно каже банькатий. - Присягаюся верблюжими ратицями, ні!

Спершу він пропонує Миронові телефонічно велику суму за його таємницю. Безуспішно.

Потім приїжджає на верблюді до Миронового дому. Ставить тварину на коліна і зіскакує на землю. Удає, що бере топографічні виміри. А тим часом пильно спостерігає кожен рух біля Миронового будинку, щоб дізнатись, коли той прилітає додому.

А Мирон майже ніколи не прилітає. Сказано, нема господині. Навіть дверей передніх чоловік не вживає. Зранку, було, вилетить через димар у небо: так коротший шлях понад дахи й телевізійні антени. А вернеться хіба аж пізно ввечері. Під час пообідньої спеки підіймається до вищих прошарків прохолоди над містом і там продовжує свою роботу. А ночує теж під хмарами у теплих спальних мішках. Чисті, прозорі ночі... Далекий гомін неспокійного міста...

Отож, одного вечора, коли Мирон нарешті прибув додому, агент заспішив. Він

вихопив бомбу із торби, запалив і кинув її, цілячись у димар, як у баскетбольну сітку. Потім побіг до верблюда з метою податися галопом навтьоки. Тільки тварина не квапилась. Вона не розуміла важливості операційного моменту і потребувала конкретних аргументів у формі лозини. Отож, доки Мирон залазив до позолоченого сідла, його серце аж завмирало від страху. До того він увесь час оглядався на бомбу, що впала не в димар, а на землю і тепер котилася повільно, але невідхильно в напрямку до верблюда. Вона загрозливо сичала як смертельна гадюка, і раптом... погасла.

Роздратований поразками, баньканий простує на пошту і посилає до Мирона листа. Не простого, а персонального. Хто відкриє його, той шкодуватиме до кінця своїх днів. Бо вибух відірве йому руки. А якщо в ту хвилину лист піднесеться до очей, щоб показати зворотну адресу, то й голова піде слідом за руками.

Ось конверт-бомба штампується на пошті, їде автами, їде конвеєрами, вкидається поштарем у щілину Миронових дверей, підіймається на горішній поверх і відкривається.

"Гур-гур!" - вибух струшує цілим будинком.

Мирон саме голиться. Повітряна хвиля зриває двері з завіс і пхає чоловіка лицем у дзеркало. Але крім напухлого носа цим разом іншої тілесної шкоди нема.

Та не стільки президент Кукуруку і не стільки верблюжий агент завдали Миронові прикрости, як найвищі урядові чинники з підборіддям, що випинається наперед.

Під час економічного застою до влади прийшла партія екстремістів і запровадила диктатуру людей із вольовим, породистим підборіддям.

Вони ходили у шкіряних піджаках і віталися гаслом "Горе безпартійним! Горе плазунам з заокругленим підборіддям!"

Вони жили з соціальної допомоги і носили вогнепальну зброю, щоб утримати більший шматок економічного пирога.

Вони кричали на Мирона і вили, і ногами тупотіли: "Віддай урядові! Віддай партії свою таємницю! Нам її треба-треба-треба!"

Він же, високий, дивився на них спокійно і думав: "Вам її тільки дай, то ви при владі так довго сидітимете, що й коріння у парламентарні крісла попускаєте". Потім заривався мислено у світ своїх винаходів і сам-один вистоявав словесні бурі і моральні тиски, як маленькі українські коні витримують довгу холодну зиму. Тільки його скроні все більше сивіли, бо коли в чоловіка немає жінки - підтримки, то сивина йому подруга.

Це тоді цека партії наслало на нього панну Варвару Снов, молоду жінку, обдаровану такою тілесною радіацією, що викликає на лицях присутніх мимовільну усмішку.

- Хе! Хе! - зловтішно потирали руки члени цека. - Ще ніхто не встояв проти цього параноїка. Панна Снов доконає все, аби тільки довести свою зверхність над чоловіками.

- Ну, що ж! Хай доконує! Їй вершечки, а нам корішечки; їй принципи, а нам результати.

І ось партійка Снов летить до Мирона, наче спритна Юнона. На той час наш винахідник вселився до небесного житла. Здавалося, він намагався захватитися від

людської уваги високо-високо у хмарах над морем. Та його винахід, як магнет, притягав заморожені очі.

Панна Снов пірнає крізь автоматичні восьмигранні ворота до великої центральної зали. Довкола на підлозі і на різних рівнях кімнати ростуть квіти, фруктові дерева і городина. Це так житимуть люди майбутнього. Практичним оком молода жінка озирається довкола. В себе дома вона завжди переставляє і міняє меблі.

Від балкона однієї з бічних кімнат злітає сам господар, і панна Снов помічає відсутність у своєму серці тих завчених рефлексів ненависти, що їх звичайно провокує присутність заокругленого підборіддя. Перед нею стоїть літній, але стрункий мужчина, з виду ретельний послідовник просторового спорту.

- Шановна панно, яку нову прикрість ви привезли з собою? Пару місяців тому партія вимагала, щоб я платив податок за міську воду. А всім відомо: я вживаю тільки дощову. Потім прислали рахунок за замітання вулиці. Смішно. Бо в мене й вулиці немає. Що ж до кухонних покидьків та інших, то вони тут переробляються на добриво для мого ботанічного саду. Вчора ж надійшов лист із загрозою репатріації. Я, мовляв, небажаний іммігрант і мушу забиратися туди, звідки приїхав. А якщо я скоренько віддам свою таємницю, то буду бажаним.

- Проте, - заперечила гостя, - ви не з полохливих. Подумайте, хто ж вас вишле з такою цінною таємницею?

- Це правда. Ніхто не вишле із таємницею. Але лист загрожує хірургічною операцією, викликом штучної амнезії. Це - щоб я забув таємницю. Так мені віднині краще вже й не навідуватися до міста, а то ще партійні гицлі будуть ганятися за мною. Я також закриваю міську фабрику трансформаторів.

Обличчя молодої жінки поблідло від гніву.

- Це вони вислали листа з розрахунком. Якщо я роздобуду від вас таємницю, то якийсь високопоставлений партієць претендуватиме на славу за моє досягнення.

Мирон глянув на панну Снов.

"Дивно, - подумав собі, - вона випромінює щастя", - а вголос додав:

- Залишайтеся на каву. Я вам покажу свою вітражну галерею. З часописів так виглядає, що ви любите модерне мистецтво. А моє житло із прозорими стінами, як ніяке, інше, надається для переливу світла з барвами.

- Якщо ви знаєте, що я люблю мистецтво, то ви дуже уважний, пане Круча. Уважність - рідкісний дар у цю верблужу добу механічної байдужості.

Той напромак, що його взяли переговори панни Снов, не припав партійцям до серця.

- Уявіть собі, - говорили вони з жахом, - вона кличе цього безпартійного на ім'я - Мироном.

- Він же її Варварою.

- А таємниці не пускає з рук.

- І негідник закрив фабрику трансформаторів. Ми тільки й маємо двох поліцаїв, що можуть літати.

- Гидота!

Панна Снов чула ці зауваги й обурювалася. Хіба їй не перешкоджали? Хіба партія не втручалася із своїми недоречними загрозами? Хіба деякі члени не хотіли зібрати жнива з мого посіву? Вона згадувала слова однієї із своїх товаришок: "Жіноче підборіддя так не випинається наперед, як чоловіче", - дивилася в дзеркало й питала себе, куди ж вона більш належала: до партійців чи безпартійних. І так уже сталося, що єдиною втіхою молодій жінці на той час були згадки про відвідини небесного житла: вітражна галерея... суниці розміром з помідор... симпатичний, замкнений у себе винахідник, що все ж мав час помітити її зацікавлення мистецтвом...

Під кінець цека почало вимагати писаний звіт про відвідини. Чому писаний? Панна Снов зрозуміла, що стоїть на слизькому. До речі, ту подругу, що колись говорила про жіночі підборіддя, заарештували, і вона зникла. Не зволікаючи, панна Снов звернулася до Мирона Кручі по право азилу.

Цей партією не передбачений вчинок спричинив багато туди-сюди біганини.

Спершу члени цека скочили до підводного човна і наставили підзорну трубу на восьмигранні двері. А вгору послали тих двох поліцаїв, що вже мали просторову уніформу. Їхнім завданням було провести арешти. Отак партія мала намір влучити три пtiці одним пострілом:

Перша пtiця - помста за зраду. Тут малася на увазі панна Снов.

Друга пtiця - довічне забезпечення містера Кручі і його таємниці за залізними ґратами.

Третя пtiця - конфіскація розкішного небесного мешкання для партійного вжитку.

Та легко давати накази, а виконувати їх трудніше. Покружлявши навколо небесного житла, поліцаї не змогли відкрити восьмигранні ворота й вернулися додому з порожніми руками.

Тоді уряд опублікував повідомлення, що в ньому Мирон Круча обвинувачувався в обезчещенні молодій активістки В. Снов. Цей модерний розбійник, стояло так, затримав жінку проти її волі у своєму підхмарному замку. Службовці відділу державного правосуддя, що їх посилалося до замку, щоб розслідувати справу, чули за стінами щось подібне на слізливе благання і зойки порятунку.

Після цього повідомлення партійці влаштовували протестаційні віча в усіх містах країни і вимагали рішучих заходів проти Мирона.

Нарешті одного дня верблюди почали носити тюки із зброєю до летовища. Увечері ж металеві зозулі вискочили із-за хмар і закували з кулеметів у напрямку Миронового мешкання.

Такий вчинок не подобався деяким партійцям. Як значилось в офіційних документах, житло вже належало їм, і вони боялися, що не зуміють позалатувати дірок у незвичайнім будівничім матеріалі. Та інші члени цека й уряду обстоювали правильність рішучих заходів, кажучи, що брак результатів тільки підриває авторитет влади.

Навчений гірким досвідом, винахідник уже приготувався до наскоку. Він поставив у центральній залі потужний трансформатор, що відвертав кулі. Панна Снов із полегшенням на душі спостерігала, як вони рибацями на сміх засівали море тихим дощиком.

Тепер члени цека й уряду були здивовані, обурені, сполошені. Як тій цнотливій панні, їм здавалося, що з них усі глузують. І вони почали вимагати від командування ефективніших заходів.

Тоді ревнули гармати військових кораблів і вирвалися з-під води ракети. Літаки вернулися з вантажем важких бомб і сипнули ними зверху на Миронове мешкання. А він примостився із своєю гостею на такому місці, звідки добре видно, послав усім кулям і гарматням наказ, щоб вони в повітрі світилися, і видовище було театральне. Світлими водограями кулі злітали в нічне небо, міняли напрямки і струмками збігали вниз. А бомби розривалися як велетенські феєрверки. На березі зібралася юрба глядачів, що час від часу захоплено вигукували.

Цека й партія казилися від свого безсилля і розуміли, що за цю дорогу виставу вони платили не тільки своєю репутацією, а й останніми військовими резервами масла й бензину. Нарешті з останньою краплею палива пішла й облога небесного мешкання. Настала тиша, і громадяни недалекого міста дивувалися, що буде далі. Коли це одного ранку вони прокинулися, щоб побачити в небі ще одне мешкання. А потім ще і ще. Це Мирон Круча розгорнув будівництво широких масштабів. Присутність панни Снов не тільки викликала усміх на його устах, а й наповнювала його серце завзяттям. Скоро вже переслідувані безпартійні почали скуповувати небесні мешкання і поселятися над морями і континентами. Тут вони відкривали школи, засновували урядові установи і фабрики, і розбудовували ферми.

Що ж до цека партії й уряду, то вони ще довго сиділи при владі. Члени парламенту по черзі варили чай, замітали підлогу і виголошували промови. Зрештою, їм теж настав час помирати. Останній партієць був таким старим, що й зуби йому повилазили, а підборіддя стирчало наперед ще більше. Мертвим його ніяк не могли вийняти із крісла, бо виявилося, що він таки насправді приріс. Так його із тим кріслом і в могилу поклали.

"Нові Дні" № 9, 1975 р.

ВЕРБЛЮЖА ДОБА (2)

Євгеніка

Пригадуєте заокеанського гостя, що мислями піднімав курячі яєчка і гнув залізні

цвяхи? Саме після його вистави Мирон Круча додумався, як прикласти таку майстерність до діла й відкрив нове джерело енергії. Невичерпне, безкоштовне, легкодоступне. Оце сяде наш винахідник у своєму кріслі, повісить через шию посилювач електроімпульсів мозку і почне висилати думки-накази. І черевики біжать вниз по східцях на чистку, горнятко з паркою кавою припливає до столу, ба навіть сам чоловік підноситься з кріслом і летить додому, в небесне житло, що примостилося силою того ж винаходу високо-високо під синіми хмарами, де максимум сонячного проміння і мінімум шкідливих бактерій.

Жилося б людям від цієї енергії солодко, як марципанові в шоколадній кожусі, коли б не партія екстремістів, що на ту пору саме дірвалася до влади. Партійні чиновники у шкірянках маршували по вулицях, виставляли наперед гострі, породисті підборіддя і кричали:

- Мироне Кручо, віддай урядові таємницю свого винаходу!
- Страх безпартійним!
- Страх плазунам із заокругленим підборіддям!

А Мирон спокійно дивився з високости на них і думав: "Вам тільки дай таємницю, то ви при владі так довго сидітимете, що й коріння у парламентарні крісла попускаєте".

Він заривався думками у світ своїх винаходів і сам один витримував психологічні тиски, як маленькі українські коні витримують довгу, холодну зиму. А його скроні все більше сивіли, бо, коли в чоловіка немає жінки-підтримки, то сивина йому подруга.

Нарешті, цека партії наслало на Мирона панну Варвару Снов, молоду жінку, обдаровану такою тілесною радіацією, що викликає на лицях присутніх мимовільну усмішку.

- Хе-хе! - цекачі потирають руки. - Ще ніхто не встояв проти навали панни Снов. Не встоїть і Круча. Вона дістане його таємницю. Вона доконає все, аби тільки довести свою зверхність над чоловіками. Хе-хе! Хай доконає. Їй вершечки, а нам корінчики; їй принципи, а нам здобутки.

Ось партійка Снов летить у своєму кріслі до Миронового житла, що виглядає в небі, як прозорий гарбуз. Впірнає крізь автоматичні двері до великої вітальні. Навкруги, на різних рівнях зали, ростуть квіти, фруктові дерева й городина. Всяке механічне приладдя з діловим темпом рухається повсюди, виконуючи роботу. Сам господар злітає від балкона однієї з бічних кімнат і вітає гостю. Панна гарно усміхається, а про себе шепоче:

- Страх безпартійним! Страх плазунам з заокругленим підборіддям! - це для того, щоб викликати у своєму серці реакцію ненависти.

Тільки їй, на здивування, реакція не приходить. Стільки чуток ходить про цього славного винахідника. Він, як легендарний герой, магнетичний і харизматичний. Жінка аж задивляється на його тарзанові плечі.

Мало того, чоловік не усміхається. Тілесна радіація панни на нього не впливає.

"Щось пішло не в той бік, як треба, - думає занепокоєна жінка. - Може, я вже не така радіоактивна, як була за першої молодости?"

А вголос каже:

- Привіт великому винахідникові! Чому це пан Круча такий похмурий сьогодні?

- А як же ж мені не бути похмурим, - відповідає чоловік, - як же мені скалити зуби, коли партійні чиновники не перестають кусатися, наче потайні собаки? То наказують, щоб замітав довкола повітряного житла. То нагадують, щоб проклав рури в небо для постачання міської води. А то, нарешті, повідомляють про рішення репатріювати мене. Це вже від самісінького уряду й цека партії. Мовляв, не хочеш віддавати таємниці, так котись відсіля, як старе колесо. І, нарешті, я питаю себе, - господар каже іронічно, - яку ж радість ви, лисичко-сестричко, привезли із собою?

Панна Снов сердито веде бровенятами. Способи партійного думання для неї є відкритою книгою. З одного боку, пообіцяти невтручання (як це їй пообіцяли), а з другого - діяти в цілком протилежний спосіб, - це ішло під рубрикою "філософії дволичного ставлення" і схвалювалося, як десята чинна заповідь партії. В разі панна дістане Миронів секрет, якийсь високопоставлений цекач матиме підручні аргументи, щоб загарбати собі лаври.

- Пане Круча! - випалила від серця молода жінка. - Я не приїхала до вас з неприємністю. Навпаки, моє завдання - зачарувати вас. А тоді вже дістати ваше знання і вміння. Отже, як бачите, перед вами вільний вибір і свобода дії. Ви або зачаровуєтесь, або ні, а потім віддаєте секрет або ні - справа ваша.

Тут приємне почуття пронизало жіноче серце. Вона побачила, що її радіація знову пішла в хід, бо Миронове брахікефальне лице розпливлося в усмішку, немов масло на гарячій сковороді.

- Панно Снов! - вигукує чоловік. - Вважайте мене вже зачарованим з усіх чотирьох боків. Я сердечно вітаю вас із першою частиною вашого завдання. І, прошу, залишайтеся на небесну вечерю. При лагідному сяйві свічок і під тиху музику меню включатиме борщ з молоденької кропиви, вирощеної у цьому житлі, вареники з сиром, що саме дозріли на варениковому дереві. Все це промиється вином із космічної лози.

Панна Снов охоче прийняла запрошення, і того вечора їй ще раз довелося звести розмову на тему дорученого завдання.

- Ви, пане Кручо, усвідомлюєте собі важливість вашого джерела енергії. Зокрема тепер, коли світові поклади нафти й вугілля вичерпалися. Населення нашої країни турбується, що якийсь іммігрант з чужинецьким прізвищем, а тримає ключ до такого потужного багатства. Якби це був місцевий, тут уроджений громадянин, то справа стояла б трохи інакше...

- А чому інакше? - запитав щиросердечно Мирон. - Я людина чесна і шкоди населенню не збираюся робити. Ви керуєте урядовою медією, то і з'ясуйте всім мої добрі наміри.

Повернувшись до цека, панна Снов зіпсувала всім настрій повідомленням про свою невдачу.

- Хтось із вас втручається і перебаранчає, - обурено пристукнула підборчиком.

Але присутні на її слова воліли ліпше промовчати.

- Нічого! - протягнув, нарешті, голова. - Ми Кручу впіймаємо завтра, як він прилетить із свого небесного житла до міста. Виріжемо в нього ту частину мозку, що захоче таємницю. Хай він більше не турбує нас своїми винаходами. Я вже давно казав, що його треба оперувати, але дожидаю, доки ви дістанете таємницю. Тепер же нема чого більш гаяти часу.

- Така операція зробить його калікою! - вигукнула співчутлива Снов.

- А чому б і ні? Зате його мешкання перейде до партійного вжитку, - голова підморгнув до інших цекачів, так, наче хотів сказати: "Хіба я вас не застерігав? Замість заворожити Кручу, дурна баба сама закохалася..."

Панна Снов вловила цей погляд і скривджено закліпала очима.

- Ви, товаришко, - вимовив голова урочистим і повчальним тоном, - до небесного житла більш не літайте. Це - наказ.

- Чому? - запротестувала. - Це моя особиста справа.

- А тому що у вашого брата, себто в жіноцтва, підборіддя не випинається так, як у чоловіків.

Панна Снов аж поблідла від суперечних почуттів. Після цього вона весь день заглядала до дзеркала.

- Може, я і справді належу із своїм підборіддям до безпартійних? - все питала себе.

Їй здавалося, що останнім часом прикрість за прикрістю нав'язувалися до неї. Тільки й приємного - знайомство із паном Кручею.

Нарешті, жінка махнула рукою.

- І чого це партійці так носяться із своїм підборіддям! Було б діло, якби в них випинався розум, а то якась там кістка...

Коли смеркло, вона полетіла до Кручі і попередила його про небезпеку.

Наступного ранку Мирон закрив у місті фабрику посилювачів. Уряд, застуканий цією несподіванкою, послав двох поліцаїв у небо заарештувати Мирона. Власне, тільки двоє поліцаїв і мали посилювачі. Покружлявши навколо "Гарбуза", чорні круки не змогли нічого клюнути і вернулися до міста з порожніми руками і повинними головами.

Вістка про безпорадність виконавців урядової волі рознеслася миттю по всіх усядах. Партійні чиновники були здивовані, обурені, сполошені. Чому це кожен цекач має посилювачі для власної розваги, а поліція для утримання порядку має лише два? На цьому ґрунті відбулося багато туди-сюди бігання та про це й про те говорення. Дехто почав дошукуватися винних. Чиновники висипали на вулицю, пішли маршувати:

- Чист-ку! Чист-ку! Чист-ку! - вони вимагали голосно. - Давайте нам чистку партії!

Голова вирішив, що настав час для спритного маневрування, інакше хвиля гніву розіб'є й тебе, і твій державний корабель. Він урочисто дозволив самокритику. Всі знали з попереднього досвіду, що такі заходи ведуть до чистки. Високопоставлені цекачі затрусили штаньми.

Тим часом в обсерваторії занотували нічні відвідини панни Снов. Взагалі до Мирона Кручі прилітало немало гостей, і про всіх їх обсерваторія мала наказ повідомляти

міністерство пильности. Отож, директор поклав рапорт до конверта, покликав розсильного хлопця і дозволив йому взяти стару верблюдицу.

Після того, як природні поклади нафти й вугілля вичерпалися, телефон вживався тільки за спецдозволом, а верблюди стали на попиті. Цих лагідних і занехаяних тварин наловили в буші і почали розробляти як нову тяглову силу. Заснувалися виробні верблюжого реманенту, відкрилися бойні і шкірообробні. Розгорнулася рекламна кампанія: "Купуй каравелу пустель: сама біжить, сама ходить і сама харчі знаходить". Дійсно, тварина невибаглива: житиме, хоч і забудеш її погодувати. Така різноманітність тваринного світу має забезпечене майбутнє.

Стара верблюдиця, побачивши зелений травник обсерваторії, негайно ж запаркувалась там – і з місця ні рух. Молодий погонич теж не усвідомив собі важливості операційного моменту. Він зліз на траву й ліг собі поспати у тіні під кущем. Від цього конверт з офіційним повідомленням трохи пом'явся і втратив вигляд невідкладності. Навіть потрапивши в руки служителям пильности, він не відкрився негайно, а відклався на "потім".

Тим часом один високопоставлений цекач уже покінчив самогубством, а двоє інших згодилися стати козлами відпущення, голосно каючись за свої політичні помилки і призналися, що були членами партії безпартійних.

Аж, нарешті, міністерство пильности прочитало повідомлення з обсерваторії, і цека постановило, що козлів відпущення більш не треба, бо вже знайшлася кізонька.

Цекачі з полегшенням зітхнули, підняли голови і проявили симптом загостреної діяльності, що потрібна для відновлення довір'я партії. А розлючені чиновники, маршуючи по вулицях, швидко переіменували свої гасла:

- Снов – ворожий агент.
- Снов – член партії безпартійних.
- Мироне Кручо, віддай нам свою таємницю!
- Бий безпартійних! Бий плазунів з заокругленим підборіддям!

Служителі пильности заарештували панну Снов і кинули її до Високої Вежі на хліб і воду. Не було там м'якого матраца для її розкішного білого тіла, а були тверді дошки і голодні блощиці. За одну ніч світлі проліски сивини вкрили їй скроні.

Мирон почув по радіо про ту біду, що спіткала панну Снов, і подумав собі, що така активна людина, замкнута між чотирма стінами, не витримає. Вона просто складе руки та й помре.

- Треба рятувати жінку! – сказав.

Він вибрав найбільший посилювач, сів у крісло й полетів до Високої Вежі.

Була темна ніч. Але це не перешкодило Миронові знайти дорогу до горезвісної в'язниці. Тяжче було відшукати камеру нещасної бранки. Тут допомогли інші в'язні, коли Мирон підлетів до їхнього віконця. Панна Снов сиділа в одиночці, і як же ж вона зраділа, почувши Миронів застережливий шепіт.

Нарешті, чоловік вислав думки-накази. Залізні ґрати посипалися, як гнилі зуби, на землю. І ось панна пролізла через вузьке віконце до Мирона.

Торохтіння заліза об цементовий ґрунт притягло увагу вартових. Вони влучили потужні прожектори і почали ними мацати темряву. На тюремні справи уряд вважав за потрібне уділити великий відсоток енергії. Верблюди вдень і вночі обертали важке колесо для продукції електрики.

Як тільки прожектор наставив на Мирона вказівним пальцем, почувися постріли, і був би там кінець Миронові і панні Снов. Та ось кулі одержали мислений наказ розлітатися в боки. Тим часом жінка спромоглася вилізти із віконця і пригорнулася для більшої безпеки до Миронових містких грудей. Удвійку вони, нарешті, полетіли в напрямку до небесного житла.

Після свого звільнення панна впірнула в бурхливе море активності і в будівництво незчисленних небесних мешкань. Спершу репресовані, а потім і решта громадян перенеслися туди на постійне мешкання. Далеко від партійних шпигунів, там скінчилася для цих людей Верблюжа доба.

Зате в колишній столиці цекачі ще довго сиділи при владі, бо запровадили закон про своє повічне парламентарне членство.

Вони по черзі варили чай, писали промови або вигукували "Страх безпартійним!" Зрештою, ніщо не вічне під небесним склепіння, їм теж прийшов час помирати. На кінець залишився єдиний старий парламентарист. Зуби йому повилазили, і тому його підборіддя випиналося ще більше. Коли він помер, похоронники прийшли забирати його тіло, щоб припудрити й вирядити в останню дорогу. Тільки виявилось, що він уже приріс до сидіння. Так його і в могилу поклали з тим дерев'яним кріслом.

"Новий Обрій" № 6, 1980 р.

УКРАЇНСЬКІ НОШІ

Євгеніка

Жив у Сіднеї чоловік на прізвище Кирпа, який зумів відучити себе спати.

Його розпатлана жінка Мейзі мала на обличчі вираз постійної байдужості і, не бувши зацікавлена своїм чоловіком, не знала, що він цілими ночами просиджує над товстими книжками.

Якось під час базарювання злодій вирвав у Мейзі торбу. Пропало все: гроші, ключі від дому, навіть ще не розкритий лист від тітки з Мельбурна. Стурбований Кирпа вже хотів попереминювати замки на дверях, коли поштою прибув акуратно згорнутий пакунок, а в ньому записка:

"Повертаю Вашу торбу з усім її вмістом. Ласкаво прошу вибачити моєму

племінникові Джекові крадіжку. Він хворий на клептоманію і краде речі несвідомо, машинально. Як відшкодування за мороку, прошу, прийміть від мене квитки на оперову виставу.

З глибокою до Вас пошаною,

Щиро Ваш С."

Іван Кирпа тримав у руці два квитки і в своїй уяві вже бачив обриси Сіднейської опери: вітром напнуті вітрила.

- Збирайся, Мейзі, поїдемо на "Кармен"!

Та жінка не хотіла. От якби до нічного клубу, то інша річ! Тепер, за часів жіночої волі, є не лише акторки, а й вродливі актори, що виконують танки з роздяганням. Довелося Іванові їхати на "Кармен" самому, а дружина пішла спати.

Після вистави, наближаючись до свого дому, Іван з тривогою побачив, що входні двері були відчинені навстіж. А зайшовши всередину, зрозумів: його хату відвідав отой клептоманіяк, і не машинально, а приготувавши для візиту ціле вантажне авто. Телевізор, електричний ogrівач, радіо, фотоапарати, шафа з одягом, комплект меблів з ідальні - все зникло. Навіть жінчине ліжко і те пішло. А з ліжком забрали і жінку.

Наступного дня Кирпа розповів про свою біду колегам на праці. Літні люди хитали головами й сумно повторяли, що життя вже не таке, як було колись: навколо самі шахраї. Але молодші робітники міряли його критичними поглядами.

- Забрали ліжко з жінкою, ге? А де ж ти був? Чи тебе не захотіли брати?

Новина рознеслася по всіх трьох поверхах, і вся друкарня гойдалася від реготу.

***

Ніщо не виводить чоловіка з душевної рівноваги так, як розлука з близькою особою. Іван, немов дурний, бродив вулицями з ранку до вечора. Докоряв собі за те, що не приділяв жінці більше часу. Немилі йому були тепер і книжки.

Проте він належав до тих людей, які під ударами долі хоч і гнуть, та не здаються.

Блукаючи вулицями, Іван натрапив на Іванку, студентку з великою головою й круглими окулярами.

Дізнавшись, що він поборов сон поступовим скороченням часу, призначеного для сну, Іванка кинула на нього зачудованим оком:

- Знаменито! - відрізала. - Це - перемога духа над тілом і розуму над хибним порядком речей.

Потім приклала собі палець до чола:

- Досі людство ділило добу на три частини: вісім годин сну, вісім - праці і вісім - розваги. Закреслимо сну. На що підуть вісім годин? Що зробить людство із тим часом, який воно собі придбало завдяки великому відкриттю Івана Кирпи? Кожен громадянин мусить пробігти підтюпцем три кілометри, вправлятися півгодини на турніку, прийняти холодний душ...

Іванна вблагала Івана навчити її не спати. Іван та Іванна не встигли сказати

"гульк!", як між ними спалахнула велика, гаряча любов. Це, ясно, дуже добре. Але відомо, що навіть ті закохані, які мають можливість відпочити вісім годин на добу, все ж отримують сухоти, якщо надміру віддаються тілесним спокусам. У випадку ж несплячої пари природні потяги так розгулялися, що скоро в Івана запали щоки, змарніло лице, а сам чоловік схуд і звівся до цурки. Так і помер би смертю героя-ударника в обіймах коханки, та де не взялася украдена дружина Мейзі. Вона своїми відвідинами змінила його життєвий побут.

Мейзі прикотила в таксі, щоб забрати решту своїх речей з гаражу. Її печать байдужості вже пропала. Тепер жінка мала щасливий і задоволений вигляд, а її шкіра лисніла від здоров'я, як хутро гладкого кота. Мабуть, нарешті, натрапила на такого мужчину, що вмів трактувати даму з її потребами. Правда, у неї під оком стояв синячок, але це, як кажуть, від нічного зіткнення з дверима.

Мейзі привіталася:

- Алло! Тю-лю-лю!

Купу речей увіпхнула собі до пластичного мішка, Іванове відштовхнула ногою:

- Непотріб! - скривила уста. - Хіба до нічного клубу пригодилося б, але я не вмію переживати. Гуд бай! Тю-лю-лю!

Іванна підняла те, що лишилося: червоні чоловічі чоботи, сині штани, біла українська сорочка і безрукавий овечий козушок.

- Це тобі ще батьки справили? - спитала в Івана.

- Ні, сам пошив. А потім за горем все закинув, забув... Це мій винахід.

- Та який же винахід, коли це звичайна українська ноша! Такий винахід носили ще за царя Панька, - засміялася молода жінка.

- Підожди, я вдягнуся, а тоді й побачиш!

Він скоренько натяг на себе одяг.

- Дивись!

І раптом піднісся вгору, в повітря, зірвав з коралового дерева квітку і, спустившись, подав її Іванні.

- В цих чоботях, і поясі, і в теплім козушку повишивані клітини енергії, що перехоплюють наші думки і несуть нас у бажаному напрямку. Це не тільки така ноша, що її носять, а й така, що сама носить.

- Ага! То не лише українська ноша, а й українські ноші?

- Так.

- Знаменито! У твоїх руках, Іване, чудовий винахід. Ти можеш ошчасливити людство, якщо поробиш такі ноші для всіх.

- Та можу. Але спершу я ошчаслиблю тебе. Я зроблю їх для тебе, і ми удвох полетимо в далекі мандри, через гори й міста, і понад морем напередими дельфінам.

"Нові Дні" № 7-8", 1978 р.

ТИХООКЕАНСЬКА СІЧ

Пригодницька евгеніка

Жив у Сіднеї такий чоловік, Онись Лучченко, що був українцем з діда-прадіда, а от не любив борщу.

Його запобіглива жінка Пріся догоджала, наче сто рук мала. Вона йому і кропу накришить, і перчику підсипле, і додасть ложечку сметани. А він, ситий і важкий завдяки її доброму куховаренню, ще й відвертається.

– В модерному світі, – каже, – людина мусить жити на пілюлі.

Цей визначний винахідник усівся за столом, заваленим хемічними формулами, і не встав, аж поки не сфабрикував таку поживну пілюлю. З того часу він не то борщу, а взагалі нічого іншого не вживав. Було проковтне пілюлю:

– Оце, – скаже, – я вже й поснідав.

Проковтне другу:

– Оце вже й пообідав.

Третю:

– Вже й повечеряв.

Незабаром Лучченко і непосидючий дисидент Іван Жилавий набили кишені поживними пілюлями, вдяглися в українські ноші і полетіли рятувати Катрю з карагандської неволі. Пріся і собі за ними:

– Я Ониська самого не пушу. Хтозна, що може статися з чоловіком у далекій дорозі.

Правда, з її чоловіком ніякої біди не сталося. Але із Прісіними ношами справа склалася критично. Світ тепер повний всяких нових винаходів, і все це знаряддя слід би вивчити перед вживанням.

Після довгого лету через моря й континенти наші три аеронавти знайшли Катрю поблизу жіночого концентраційного табору, у степу, де вона пасла вівці. Як же дівчина зраділа, коли побачила свого судженого Івана. А почувши, що і сама їде на волю, ледве не зомліла від надмірного щастя.

– Я вже думала, що нам довіку не бачитися, – плакала і сміялася, уткнувши мокрим лицем в широкі груди Жилавого.

За гомінкою зустріччю ледве не прозівали, як на дорозі з'явилося авто.

– Маємо гостя, – остеріг Онисько.

– Ой, лишенько! – злякано спохватилася Катря. – Це начальник Сльот. Знову приперся. Не дає мені, капосний, спокою із своїм жениханням. Хоче забрати єдиний скарб, що в дівчини ще зостався.

Начальник, народжений Сльота, під час вступу до партії перемінив прізвище на Сльот. Таборянки боялися цього садиста гірше від овечої хвороби.

Настрашена Катриними словами, Пріся не збиралася гаяти часу:

- Скоренько, дитино, залазь мені на спину! Держись міцно і полетимо на свободу.

А начальник, у галіфе і "при біноклі", вже виліз з авта і ведмежою ходою запетлював до групи незнайомих.

- Що воно за люди? - питав здалека по-діловому.

Пріся недаром назвала Катрю дитиною, бо та була легенька, як бджілка. Зате руки мала цупкі. Вчепилася за Прісину шию, і вони удвох знялися в небо.

- Гей! Куди ви? Ану, назад! - гнівно загорлав начальник. - Ану, вертайтеся назад! Наказую вам!

Тут і трапилася біда. Виявилося непередбачене ускладнення в кермуванні українських нош. Звичайно клітини енергії, зашиті у підкладці, бездоганно виконують людські бажання і несуть свій вантаж до потрібної цілі. Але при суперечних інструкціях, що надходять від окремих людей, клітини слухаються того, хто виявить більшу міру самовпевненості. В теорії Пріся мусила б виграти. Вільна особа має ту перевагу над пригнобленим і затурканим громадянином поліційного режиму, що вже змалку вона навчається бути певною своїх власних сил. Тільки начальник табору, Сльот, не був пригноблений і не був затурканий. Навпаки, - це він гнобив інших. Озброєний розпорядками й холодильками, він виробив у собі так багато самовпевненості, що хоч відбавляй. Зокрема в присутності жіноцтва. Тут він походжав гордо, як півень серед зграйки заляканих курочок.

Пріся стурбовано помітила, як її ноші забуксували в повітрі, круто завернули і полетіли вниз.

- Ой, тітонько мила! - вигукнула Катря. - Що воно робиться? Чого це ми приземлюємося? Може, я занадто важка?

- Та ні, дитино. Ти не важка. Дивись он на мого Ониська. Який пузанок, та й нічого! - відповіла Пріся твердим голосом. А сама злякалася.

- Онисю, серце, що сталося з моїми ношами? Рятуй!

Лучченко негайно збагнув ситуацію: хвилиenne вагання - і не тільки Катря, а й рідна жінка залишиться в карагандській неволі навіки.

Він всією своєю вагою спустився прямо на начальника Сльота. Той оборонявся кулаками, аж заслинився. Під кінець Онисько таки поборов його, уместився йому на грудях і, підскакуючи, спитав:

- Кажи, нажився на світі?

Сльот сопів і мовчав. Іван Жилавий теж був тут.

- Дивіться, пане Онисько, що в нього випало з кишені. Коньяк. П'ять зірочок.

- Це мій! Це мій! Оддай мені! - злісно зайорзався начальник.

Як тільки Жилавий навмисне недоглянув, Сльот вирвав у нього з рук пляшку і зразу ж, лежачи, вижлуктав її до дна, щоб іншим не досталося. Тепер Жилавий засміявся і сказав:

- Пора відлігати! Цим разом Катрю нестиму я.

- Катя! - закричав Сльот. - Я тобі приказую залишатися тут! Ти ще свій термін не завершила. І я, начальник карагандського виправно-трудового табору, приїхав власною особою, щоб поговорити з тобою про приємну любов.

Тільки дівчина не хотіла начальникавої любови.

- А свою жінку у відпустку послав?

- Катя! - верещав Сльот як ужалений. - Залижайся, а то приколю тебе кулею к сирій землі!

Що їй казати, мав начальник поетичну душу. На щастя, через надмірну самовпевненість він забув револьвер у машині.

Катря глянула на нього вистанне і кинула йому шмат віршовки:

- Може, з досади повіситься...

Він кричав і далі, наказував. Але після пляшки коньяку його самовпевненість стала беззубою. Алкоголь не йде в парі з українськими ношами, як не йде з автоводінням. Скоро чотири аеронавти перелетіли журавлиним ключем через кордон і тільки тоді полегшено зітхнули.

Після успішного початку тисячі сміливців взяли приклад і полетіли визволяти невільників з концентраційних таборів і психушок. Так постала Тихоокеанська Січ, і бандуристи співатимуть їй славу до кінця світу. Прісю обрали першим кошовим отаманом. Жінка керує визвольною програмою і продукцією пілюль. Що ж до Ониська, то він тепер став славетним борщезнавцем. Йому особисто вже набридли пілюлі.

- Життя і так коротке, - зітхає чоловік. - Навіщо себе позбавляти приємности, що її приносить добрий, запашний борщ!

"Нові Дні" № 7-8, 1978 р.

КРИПТОМНЕЗІЯ СВІТУ

Євгеніка

У Сідней прилетів фахівець перевтілення душ. І вже нашу Цвітку розбирає гостра цікавість:

- А що я робила в попередньому житті? Чим була? Кінозіркою? Пташкою? Літала з гілочки на гілочку? Цвірінь-цвірінь!

Санько, її товстий незграбний чоловік, каже:

- Пташкою, май фут! Давай хоч сьогодні залинемося дома та посидимо перед телевізором!

Цвітка кидає на нього погляд знецінення:

- Ти все сидиш, як гриб. Скоро й коріння пустиш у крісло. Ану, вдягайся, та поїдемо на гіпноз. Цей лікар насилає на людей гіпнотичний сон і потім розпитує їх про попереднє життя.

Поїхали.

- Ви зануряєтеся в минуле, - каже лікар до Цвітослави, - в далеке минуле. В попереднє життя. Розкажіть, що ви бачите.

- Я бачу інтер'єр сільської хати. Українські рушники. В печі весело потріскує вогонь. А в мене гарне, чорне волосся. Лискуче, довге і хвилясте.

На її вустах грає усмішка спокійного щастя. Санько знає цю усмішку і думає про себе: "Добра в мене жінка, хоч і психує часом..."

Раптом Цвітка міняється з виду.

- Ой лишенько, - шепоче тривожно, - це Зануда. Чого ти прийшов? Ми тобі нічого злого не зробили. Пусти! Не тягни мене за волосся!

Біль і туга тремтять на її вустах.

- Не зрирай мені волосся заживо! - кричить. - Ой, Боженьки!

- Під гіпнозом, - з'ясовує лікар, - часто приходять драматичні обставини останніх хвилин попереднього життя...

- А тепер, Саньку, твоя черга, - каже Цвітка, очунявшись, - на жаль, я майже нічого не дізналася про своє попереднє життя. Тільки й знаю, що якийсь Зануда зідрав мені волосся з голови. Хотіла б перевірити в давніх документах, так де ж...

- Якщо це сталося в Україні, то й перевірити не можна, - відраджує лікар, - це вам не Лондон і не Париж. Я вже пробував. Але прошу! Пане, сідайте! Ваша черга.

- Та я не вірю в перевтілення душ, - відмахується Санько.

Лікар обурюється:

- Колись люди не вірили, що Земля кругла.

Ось і Санько впадає в гіпнотичний сон.

- Ви відлітаєте в минуле. В далеке минуле. В попереднє життя. Розкажіть, що ви бачите.

- Я бачу себе. Я представник нової влади. Я колективізую. Розкуркулую. Наказую. А хто багатий, того викидаю на сніг, за село. Хай дохне! Недаром мене не люблять і по вуличному звуть Зануда.

- Той самий Зануда? - питає Цвітка в лікаря.

- Мабуть, той самий. Другого такого фольклорного імени не знайдете на цілому світі.

По дорозі додому жінка неспокійна і подразлива.

- Це мені доведеться спати в одному ліжку зі своїм власним вбивцею, - каже вона.

Санько сопе. Ворушить густими бровами.

- А з ким же ти спала вчора? І не боялася?

- Теж із тобою спала, Саньку. Але я не знала, що ти вбивця. А тепер знаю і боюся.

Санько дивиться в темряву і думає про те, як змінюються життєві обставини...

- Я боюся, Саньку. Серйозно.

Санько бере Цвітчину руку і говорить тихо, щоб заспокоїти дружину:

- Не бійся, серце. Це не перевтілення душі, а криптомнезія. Спогади збереглися десь глибоко в підсвідомості. Давно ти підхопила якусь інформацію, а тепер під силою гіпнозу вона впливля на поверхню.

Цвітка каже замислено:

- Так. Можливо. Моя покійна бабуня часто розповідала про брутальність колективізації, про утиски й нестатки в Україні. Це, видно, й навіяло тему розкуркулення.

- Це криптомнезія, - каже Санько і додає самовпевнено: - А головне, серце, що я тебе люблю. Любов - це найбільша запорука. Чоловікові, що тебе любить, можна довіряти повністю.

Від згадки про любов жінка втихомирюється. Горнеться до чоловіка. Авто шелестить гумою по новому шляху. Тоді вона питає:

- А звідки ти, Саньку, взяв свою криптомнезію про представника нової влади? Де ти дізнався про Зануду?

"Нові Дні" №№ 7-8, 1979 р.

СПЛЯЧА КРАСУНЯ

Науково-фантастична євгеніка

"Метро! Бульо! До-до!" - цими словами парижани характеризують три ступені нудної буденщини: "Поїзд! Праця! Спання!"

Зрештою, в Парижі не так уже й нудно. Зате в Советів "до-до" дістало урядове схвалення. Населення заснуло перманентно. Ціла Україна заснула. Трактористи хроплять під грушами. Вчителі дрімають, схиливши голови над столами. Все лежить наповал, повите прозорим серпанком сну, як у казковому царстві. Навіть Наталка-Полтавка, несучи на коромислі воду, сіла трошки відпочити та й заснула.

Їй снівся Петрусь. Але тоді, як вона спала, життя не чекало. Літа минали, і дівчина старілася.

Саме на той час крізь міжпланетний простір пролітав у летючій бульбі космічний принц. Зовсім випадково він побачив Наталку. Її краса вразила його в самісіньке серце.

Скептичний читач скаже, що згідно з установленнями літературними нормами звичайна, рядова доярка навряд чи привабить принца. Для такого визначного чину автор мусів би подати партійну бригадирку. А чому не подав? Бо Наталчина врода

притягає, як та сила земного тяжіння, і без партійного квитка.

Принц приземлив свою летючу бульбу недалеко від дівчини і заспівав:

Сонце низенько, вечір близенько,
Лечу до тебе, спішу до тебе,
Ти ж моє серденько!

Рум'янці заграли на щічках Наталочки.

"Ой, хто це? – пролетіла блискуча думка, – Чи не Петрусь?"

Та, відкривши очі, дівчина побачила біля себе свиняче рило, яке лізло цілуватися. На принцовій планеті мешканці мали руки й ноги як люди, а от лице було поросяче.

– А, здохло б ти! Нюхаєш мене...

Дівчина підняла руку і рішуче відштовхнула від себе рило.

І власне цей механічний, між дівчатами так часто вживаний, порух збурих самолюбство космічного принца, і тут же гостеві в голову прийшло рішення одружитися.

Він розповів Наталочці про своє походження і додав, що після поцілунку його свиняче рило завжди перетворюється на лице.

Ой, за того Петруся
Била мене матуся.
Ой, лихо – не Петрусь,
Біле личко, чорний вус.

Вже скоро Наталочка соромилася за свою непоштивість. Вона була готова піти на всяку жертву, аби тільки відшкодувати вчинені збитки, і цмокнула гостя в щоку. Це тоді рильце усміхнулося і перетворилося в Петрове лице.

Принц божився, що його кохання немає дна. Він наполягав на шлюбі, і то невідкладному. Сьогодні нам стає ясно, чому. Бідолашний жених уже був не першої молодости.

На його планеті життя людини протікає в чергуванні подвійної форми, щось подібне до стадій гусениці й метелика. Наш принц був у стадії гусениці. Він їв, пив і аж лиснів від товщу. Тепер саме припала нагода поласувати. Шлюб з Наталочкою принесе численні українські борщі, голубці і вареники. Але для принца лишалось ще тільки п'ять років цього розкошування. Після того він завинеться в шовковий кокон і засне, як мумія в труні. Цей сон покладе завершення гусеничній стадії і кінець подружжю.

В коконі принц відбуде метаморфозу. Він перетвориться в метелика. Він одержить пару гарних червоно-чорних крилець, а його свиняче рильце стане довгим хоботком для пиття медового нектару. Він випурхне у білий світ, полетить до жінок-метеликів і бавитиметься з ними, співаючи і сміючись. Ті самички покладуть яєчко в затишку, і з яєчка вилупиться новий принц чи принцеса.

Для історії залишається таємницею, чи принц наперед повідомив Наталку про всі ці порядки і звичаї. Але ми вже знаємо, що він дуже наполягав на негайному, американському шлюбі. Ця вимога і Наталчина кваплива згода дають причину підозрювати деякі недотягнення. Фиглі-миглі. Може, навіть принц ужив гіпноз.

Отак дівчина подивилася довкола себе на верби, на Ворсклу і на Панянку. Її погляд коротко спинився на трактористах, які хропіли під грушами. Потім вона хитнула головою до принца: "Їдьмо!"

Космічний гість широким жестом запросив дівчину до своєї летючої бульби, і вони полетіли у відкриті простори.

***

Ми не одержали більше ніяких новин про Наталку-Полтавку. Але, очевидно, на новій планеті дівчина справила глибоке враження. Бо з тих пір в Україну почали вчашати космічні гості, шукаючи місцевого шлюбу. Вони позабирали не тільки дівчат, а навіть старих дів і підтоптаних вдовичок. На цих останніх, власне, прийшов великий попит, бо так думалося, що вони вміли варити й готувати.

Скоро дійшло до того, що в Україні зникло все жіноцтво. Наче його пилососом щось висмоктало. Начисто. А трактористи і далі хропіли собі під грушами. Вчителі дрімали, схиливши голови, і час від часу стукалися ними об стіл, підносили голови і дрімали далі.

Численні дослідники спершу в'язали космічне сватання з уживанням гіпнозу. Чому жінки відлітають з рідного оточення на вічну розлуку? Чому згоджуються на нижчу стадію гусениці? Адже відсутність крил ніколи не пустить їх у високе товариство метеликів. Та в дійсності гіпноз тут нічого до діла не мав. Жінки самі заявляють, що краще жити на чужині, аніж маячити в осоружному стані "до-до".

"Нові Дні" № 2, 1984 р. "Новий Обрій" № 7, 1985 р.

ЛОПОТЯТЬ ГЕЛІКОПТЕРИ

Науково-фантастична євгеніка

Це вже більш не секрет, що в Австралії все населення без винятку нездужає на "вікендіс австраліяніс". Симптоми цієї бацили виявляються в гарячковій діяльності на кінець тижня. З наближенням неділі вулиці Сіднею порожніють. Люди скакають в авта і мчать на море чи в гори. Нема того, щоб виконували п'ятирічку за чотири роки або

збирали колоски для держави.

Москва вже давно запевняє, що в неї є ліки проти цієї хвороби. А в 1999-му році московське лікування було застосоване до австралійців.

Цього пропам'ятного року збройні сили Австралії страйкували три тижні. Кожен вояк із своєю "шилою" безжурно і безтурботно віддалився від бази. Коли це в небі залопотіли гелікоптери. Советське військо навалилося з Новокаледонської Народної Республіки. І прем'єр-міністр Австралії не встиг сказати "Джек Робінсон", як країна вже лежала згвалтована і завойована. Навколо тихо-тихо. Тільки лунко марширують окупаційні загони:

Ми бацилу розобйом.

В Австралію жить пойдьом

В Австралії добре жить:

Есть что шамать, есть что пить.

Нова влада запроваджує свої порядки і оголошує плани на продразв'яорстку, колективізацію і класовий поділ: бідняки (що мають по одній корові), середняки (по дві) і куркулі (по три). Ті, що тримають корови сотнями й тисячами на м'ясо, стають суперкуркулями. Державна телевізія їх називає акулами (існує тільки державна телевізія). Їхнє майно пакується на Советський Союз, родини їдуть в гарячу Сімпсонову пустелю, де висипаються з кузова, як груші для сушіння.

Австралія розташована на самісінькому кінці світу. І спершу здається, що звідтіля вже нема куди втікати. Тут тобі й каюк! Хіба їдь в сніги Антарктики. Але в дійсності рятунок наявний. Недалеко від східного берега, високо в небі, під хмарами, розмітилося чудо технічного віку – Пацифічна, або Тихоокеанська Січ. Як колись за сивої давнини втікачі знаходили притулок на Запорозькій Січі, так тепер тут жили визволені з советських концентраційних таборів. І пригноблювачі не могли їх досягнути. Літали-стріляли – не могли! Курені, оточені магнетним полем, відштовхували їх, а пропускали всередину лише летючі бульби із власними мешканцями і бажаними гостями. А ворожі кулі і бомби зсипалися в море, як теплий дощик.

Ось невеличкий вітрильник скрадливо виринає з гирла австралійської затоки і в вечірніх сутінках прямує на Січ. Це втікають суперкуркуль Грушенко з родиною і власник човна Петро Кошовий.

– Прощавай, Австраліє! – зітхає дванадцятирічний: Тарас-Террі. – Мабуть, тебе я вже не побачу.

– Побачиш! – запевняє бадьоро Марійка-Мері, його сестра, – Совети в Австралії довго не вдержаться.

– Та колись в Україні теж думалося, що не вдержаться... – бурчить незадоволено старий Грушенко.

Петро Кошовий розповідає:

– До приходу советів в Австралії жили у згоді і творили різні національні групи.

Англіїці привезли ідею демократії. Німці запровадили виноградники. Греки повідкривали ресторани. Поляки назвали найвищу гору Костюшко. Тільки нас, українців, було так мало, що ми не лишили по собі сліду.

- Не журися, Петре! - каже Марійка. - Ще й українці зроблять свій вклад. Адже ніхто краще за нас не знає советської психіки. В боротьбі за свободу Австралія прислухатиметься до українців.

Ті слова стали пророчими.

Прибувши на Січ, Петро розповідає про наміри окупаційної влади в Австралії. Він закликає Січову Раду допомогти австралійським сусідам. Рада погоджується дати Петрові до послуг радіовисильню. Грушенки допомагають скласти програму:

- Увага! Увага! Говорить радіо Січ. До слова приходять втікачі з Австралії. Ми, австралійці українського походження, залишили країну тому, що влада планує масове запровадження колгоспної системи. Що таке колективізація, українці знають з гіркого досвіду. В Україні 1933 року совети влаштували штучний голод, щоб загнати неохоче селянство в колгоспи. Внаслідок померло сім мільйонів селян. Є такі думки, що Москва - це новітній Робін Гуд. Він забирає в багатого, а дає бідному. Але - помилка. Власність багатих, хоч і буде сконфіскована, але не буде розділена між бідними. Ні! Вона поїде в Москву. Австралійські вина, м'ясо, цукор, фрукти опиняться на московському столі. Навіть куркулі не залишаться в Австралії. На них чекають концентраційні табори Сибіру. Отож, австралійці, гуртуйтеся в тотальний опір! Не давайте на класовий поділ, на класове цькування! Пам'ятайте:

Юнайтед, ві стенд,

Дівайдед, ві фол.

Петрові так сподобалася ця приказка, що він навіть пробував перекласти її на українську мову:

Об'єднані ми ворога скинемо,

Розсварені - і без ворога згинемо.

Січові програми звучали дуже переконливо. Австралія готувалася психологічно і матеріально до важкої і затьжної боротьби.

Але кінець окупації надійшов так же раптово, як і почався.

Вояки окупаційних сил раптом похворіли на вікендіс австраліянис. Підхопили бактерію від кенгуру. В суботу відмовилися слухати накази своїх офіцерів, повскакували в авта і поїхали собі на море і в гори. Політруки і партійні так налякалися, що сіли в гелікоптери і прискореним темпом залопотіли з Австралії. Назавжди.

ПЕРЕВОРОТ У КРЕМЛІ

Науково-фантастична євгеніка

1999 року двотисячний легіон *клонів* жив у бараках під Москвою. По всій державі саме планувався перехід із соціалізму в комунізм, і уряд вважав вірних легіонерів дуже потрібними на випадок заворушень. Легіон підпорядковувався безпосередньо голові уряду Миколі Залітайкину. В честь цього батька *клонізації* легіонерів величали Миколайовичами: Петро Миколайович Молоток, Іван Миколайович Гайка, Степан Миколайович Поспішилов...

Ім'я кожного було написано спереду на сорочці. Я хоч і не був клоном, але теж носив такий напис: Абдул Миколайович Мухомед.

Я походжу з Кавказу. Моє справжнє ім'я Абдул Магмут. Я опинився поза законом через сімейне непорозуміння. Сім'я тоді звалися п'ятикратниками. Отак, четверо або троє "братів" зійдуться з однією жінкою і разом мають право на одну дитину. Така сім'я звиває кубло для хворобливих ревнощів. Мої "брати" Коля, Саша і Серя все відпихали кавказького чоловіка на задній план. Мої гроші бралось, але до розкошів мене не допускалося. Я зрозумів, що тут ніколи не знайду щастя, і втік до клонів. Уніформні приборкувачі із спецвідділу приїжджали у пошуках за мною. Але мої господарі мене не видали. Між клонами і спецвідділом вже й тоді диміли вулканчики незгоди.

Часто закордонні журналісти питали товариша Залітайкина, чому існують лише чоловічі клони? Чому немає жіночих? Чому дискримінація на ґрунті статі?

Голова відповідав:

– Я не бачу дискримінації. При відсутності жіноцтва немає ґрунту і для дискримінації.

Невдачі почалися з того, що Залітайкин зрадив сам собі. Проти всіх сподівань, він секретно виростив жіночі клітини за стінами московського Кремля, його жлони (жіночі клони) відзначалися надзвичайною вродою. Генетичний матеріал для них був привезений з Парижу. Як вони підросли, Залітайкин почав замовляти з-за кордону найостанніші фасони. Він балував жлонів жаб'ячими лапками, тоді як природні громадяни животіли упроголодь. Старий, мабуть, зовсім з розуму з'їхав, бо документи доводять, що він марив про комунізм у виді мусульманського раю: навколо тебе фруктові сади з фонтанами і партійні гурії з розкішними грудьми.

Доки легіонери-клони були малими, то й чутки не турбували хлопців. А як підросли, то щось збурило їм гарячу кров. "А чому це Залітайкин ховає жлонів у Кремлі? Чому не пускає їх у товариство їм подібних?" – питали вони.

Треба тут додати: вже з самого початку існувала така думка, що клони, як ніякий інший організм, надаються для планового господарства. Коли хочеш, ти їх наплодиш тисячами. А коли не хочеш, то спакуєш на полицку: хай собі сплять штучним сном і не просять їсти.

Замість того, щоб спокійно зважити ситуацію і мирно задовольнити вимоги молодих клонів, Залітайкин вирішив спакувати їхніх лідерів на полицку. Мало того, він доручив це приборкання фахівцям із спецвідділу. Інквізиторська служба привчила цих гицелів до садизму, і вони пішли виконувати своє завдання з патологічною жорстокістю.

Такі заходи обурили клонів і об'єднали їх до спільної боротьби. Вони вривалися в спальні штучного сну і будили своїх товаришів.

Нарешті всі клони, цілий легіон, зібралися на мітинг. Вони виголосили свої скарги і повільним, урочистим кроком рушили в напрямку до Кремля. Деякі несли плакати і били ритмічно в барабани:

- Що ми хочемо?
- Жлонів!
- Коли ми їх хочемо?
- Зараз!

Я, Абдул Магмут, знаю цих молодих людей як своїх п'ять пальців. Поживши в їхньому середовищі, я маю найкращі кваліфікації, щоб говорити про них. Вони не мали наміру робити якусь шкоду в Кремлі. Дійшовши туди, вони спинилися б і зашарілися б по самісінькі вуха при виді вродливих жлонів. Але Залітайкин цього не думав. Повідомлення про демонстрацію розгнівало його. Він просто здурів з люті. А може, здурів з ревностів. Він заявив, що клони зрадили ідеї комунізму. Їх треба усунути. Їх треба знищити, угробити. Хай жлони допомагають в період переходу із соціалізму в комунізм. Проти клонів Залітайкин послав військо.

Отак, із-за рогу, вискочили танки і лизнули вогняними язиками по лавах демонстрантів.

Раз.

Другий.

Третій.

Клони заметушилися. Деякі попадали спалені. Обрубки тіл, чорні і обгорілі, із стогоном качалися по вулиці.

Населення не довіряло клонам, бо ототожнювало їх із системою. Але в лице неприхованої жорстокості відкрилися двері приватних мешкань. Люди знімали з себе сорочки і натягали їх на клонів.

Відтоді товариш Залітайкин втратив опору серед легіонерів. Напис "Миколайович" вийшов з моди. Настав день, коли й голова уряду сам зник безслідно.

Отак, увечері, його бачили на телевізії. А наступного ранку вже його було віддано в забуття. Це такий вираз в російській мові. Насправді, його забрали приборкувачі. Новим головою став їхній генерал. Клонізація була припинена, і перехід із соціалізму на комунізм знову відкладений на майбутнє.

Зрештою, і далі існувала потреба в надійному військовому з'єднанні. Тому науковцям дали наказ змайстряти *роботів*. Ці були слухняними і виконували накази точно і акуратно. Головне, не мали ані амбіцій, ані статевих потягів.

Мені було ясно, що на історичну арену вступає нове явище: *роботизація*.

Я, Абдул Магмут, навчився говорити машинним голосом і зареєструвався як Робот ч. ЖН-16.

Спочатку моє перелицювання не оплачувалося. У спецторзі стояли порожні полицки і не було нічого поживного, щоб придбати. Хіба машинне масло для змазування роботів. Але згодом прийшли небесні блага.

Уряд відчув потребу в західній валюті. Постановив продати тисячу роботів до Америки і Австралії. При цій нагоді я назавжди виїхав із Советського Союзу. Можливо, це про мене там склали приказку: "Абдул всех надул, а сам смился".

Пам'ятаю чудовий, сонячний день у Сіднеї.

Мене на ринку купила чепурна і вимоглива фермерка. Вдома вона не заспокоїлася, доки не випатрала з мене всю правду:

– От, і добре, що не робот! – заключила задоволено. – Обійдеться без запасних частин, які дуже дорогі. Я, бачиш, бідна вдова. Мені потрібний робітник слухняний, працьовитий і дешевий. Саме такий, як ти.

При слові "вдова" мене охопила паніка. Після свого членства в п'ятикратнику я не мав наміру женитися знову. А чого цій впертій жінці треба? Чому вона так рано овдовіла? Що сталося з її чоловіком?

Я хотів щось пояснити, але фермерка піднесла вказівний палець і строгенько сказала:

– Мовчи! Пам'ятай, що ти тут на правах робота. Якщо наш прем'єр-міністр почує, що ти брехун, то відішле тебе назад у Советський Союз.

"Нові Дні" № 6, 1984 р.

ПЕРЕТВОРЕННЯ У ТВАРИН

Євгеніка

Советський Союз у 21-му столітті: уряд все ще не відповідальний перед виборцями.

Акробат Петро Кормига необачно говорить про це перед колегами. Наступного дня його запроторюється в тюрюгу.

Боже, які болі приносить розлука! Молода дружина Варка... дорога, золота, неоціненна... приходиться у в'язницю на відвідини.

- Ти візьми ось цю пілюлю, - каже Петрові скрадливо, потай від вартового.

Варка знає про трансмутацію - революційний винахід перетворення у тварин.

В'язень ковтає пілюлю, стає вошею, залазить Варці за рукав, і вони удвох покидають тюремний терен.

Вдома Петро міг би знову прийняти людський образ. Але з обережності він лишається персидським котиком. Лежить на м'якій канапі цілий день, дозволяє себе ласкаво гладити і бадьоро воркоче у присутності Варки. От тільки й біда, що сусідський пес. Цей не любить котів.

Одного гарячого дня Варка забула закрити двері в коридор. Лягавий саме чекав на такий недогляд. Негайно побіг всередину, щоб розправитися з котиком. Та цей не дрімав. Перетворився в лева. Тут же на очах у пса. Пес заскавулів, піджав хвоста і втік з хати.

Цей випадок навів Петра на думку про те, як заробляти гроші. Він придумав новий виступ для Варки. Став слоном і крейдою в хоботі писав на дошці: $2 + 2 = 4$.

Або навіть слово: "Харків".

Якщо цирк їхав на гастролі до Києва, там слон писав: "Київ". Якщо до Львова, писав: "Львів".

Глядачі просто дуріли з захоплення.

В Москві сам голова Верховної Ради прийшов подивитися на славнозвісного слона. Голова ступив на кін і голосно спитав:

- Як зветься наше місто?

Слон кивнув головою, розставив вуха і написав: "Москва".

- Дуже розумний слон! - похвалив голова. - Може він допоможе нам планувати нову п'ятирічку? Чого в нас не хватає? Що нам ще треба?

Слон покивав головою і написав: "Треба вільні загальні вибори уряду і опозиції".

На цю детальну і несподівану відповідь присутні вибухли таким буревісним реготом, що ледве цирковий дах не зірвався з кроків.

Але слонові за це не дали бананів. Як він залишив кін, на нього і на Варку вже чекали гицелі з КГБ.

Урядові чинники винесли рішення: зарізати слона на слонину, а Варку заслати на Північ. Тільки цей вирок не був виконаний. Слон і Варка зникли. Без сліду і виду. Ніхто не знав куди. І хай уже загубилася б маленька, крихітна жіночка, а то цілий слон пропав на тюремному подвір'ї.

Ніхто не звернув уваги на двох сизих голубів, які піднялися над в'язницею і полетіли собі на волю, за кордони Советського Союзу.

"Нові Дні" № 5, 1985 р.

МАГНЕТНА СТІНА

Євгеніка

В бабине літо, року 1999-го на кордоні України з Росією сталася подія дивна і спершу навіть загадкова.

Поїзд віз високих московських достойників на літні курорти. Водій саме скрутив козину ніжку з махорки і вже мав намір добре затягнутися, коли це зненацька задрижали вагони, брязнули буфери, і все спинилося на місці. Ані спереду, ані ззаду не видно було ніякої перешкоди, але поїзд став, – і ні туди, ні сюди! Зав'яз у Магнетній стіні.

Це тоді вперше світ почув про цей феноменальний український винахід.

Хто каже, що між Україною і Росією нема природних географічних перепон? Тепер уже є. Така ж висока і непроходима перепона, як гори Альпи. Тільки що прозора, наче скляна, немов зроблена з замороженого повітря.

Достойники, достойничихи і достойниченята повилазили з поїзда і наблизилися до стіни. Мабуть москвичі теж не заспокояться, доки не помацають...

Правду кажуть ті розслідувачі, які твердять, що Магнетна стіна постала в знак протесту проти чергової хвилі русифікації. Правда, постановля Магнетної стіни не принесло негайних змін життя.

В Києві й далі сидів московський намісник товариш Ґудзик. Він підтримував зв'язок з Москвою по радіо. Партія й далі благословляла соцреалізм. Країна готувалася до здачі врожаю в Росію.

Але в одній речі тов. Ґудзик дав хука. Він не знайшов, кого обвинувачувати за Магнетну стіну. Не виявив советської бдітєльности. Хай би схопив когось на базарі і оголосив винними. Так ні!

Через цю слабість він втратив довір'я в Москві. Гадючі язички зразу ж почали набріхувати, наче він хоче стати українським гетьманом. Магнетна стіна, казали, це діло його рук. Цека відрізняло брехню від правди, але подумало, що він уже віджив свою корисність. Постарів. Уже в нього ум за розум почав заходити.

Ґудзикові наказали приїхати в Москву із звітом. Він відповів, що не може через Магнетну стіну.

Тоді Централь взяла крутіший курс. Літаками вислала парашутистів в Україну. Наказ: заарештувати Ґудзика.

Парашутисти зав'язли в Магнетній стіні. Як і достойники. Бо літак не набрав потрібної висоти.

Товариш Ґудзик скористувався цим зволіканням і посилив свій вплив серед вояків Київської військової залоги.

Коли нарешті нова в'язка змотивованих парашутистів спустилася над Києвом, їх було переловлено і розмотивовано. Гудзик послав їх на роботу. Саме відкрилася Перша Виробня небесних куренів.

Небесні курені – це новий спосіб використання тієї ж енергії, що і в Магнетній стіні, тільки для іншої цілі. Це мешкання, що здійснюються високо під хмари і там лишаються у впливі магнетного поля. Ніхто не може проникнути всередину куреня, хіба що в летючій бульбі.

Ще за часів Гудзика відбулося Велике Переселення. Цей термін вживається для переселення українців з-під стріхи в небесні курені.

Ясно, що не всякий готовий жити під хмарами. Дехто не захоче, а дехто і не зможе. Є люди, хворі на акрофобію. Такі навіть на стільця не злізуть без сердечного завмирання. Та на світі ще не було такого українця, який устояв би перед спокусою городництва. В небесних же куренях речі росли буйно, як у тропіках. Томати набирали розміру кавунів. І навіть банани дозрівали на українських широтах, смачні, як свіже масло. У лютому городина росла. Це той місяць, коли в Україні не вистачає вітамінів і діти ходять бліді, як хворі. Отож не дивно, що за Переселення люди посунули до куренів, мов бджоли до нового вулика.

Скоро населення навчилося жити під хмарами. Ніхто більше не боявся русифікації і голосно жартували з лаптів.

Одного дня Магнетна стіна зникла. Згасла, наче хтось вилучив електрику. І то на краще. На світі багато всяких стін: і Залізна заслона, і Бамбукова. Та чорт їм радий.

"Нові Дні" № 9, 1985 р.

СВІЙ ДО СВОГО ПО СВОЄ

Євгеніка

Професор і студентка Зірка так міцно любили одне одного, що їм аж жижки тряслися. Але на дорозі до повного щастя лежала глибока і жорстока річниця віку. Знайомі казали:

– Любов, як двигун внутрішнього згорання: під старість зношується і починає осікатися.

Такі і подібні технічні зауваження справляли на чутливого академіка нищівне враження.

Власне, Зірка була готова вийти заміж хоч і сьогодні:

– Якби ми одружилися, – казала вона, – то різниця меншала б із бігом часу. Тепер я

вполовину молодша: мені 20, а тобі 40. За 20 років, у віці 40 – 60, я буду молодшою тільки на одну третину. А ще за 20 (60 – 80) я буду молодшою лише на одну чверть.

Але професор голосом, повним розпуки, відповідав:

– Милий мій вренчику!

Це така пташка в Австралії, вренчик. Вона дуже малого розміру, як і Зірка, яка була, мабуть, найкрихітнішою українкою на весь великий Сідней.

– Малий мій вренчику! Через двадцять років я вже стану пенсіонером. Навіщо в'язати тобі руки?!

Ці міркування були щирими й переконливими. Але вони тільки роздмухували любовний жар. Вдень у закоханих робота валилася з рук, вони втрачали апетит. А вночі, скрутившись у своїх індивідуальних ліжках, думали один про одного і страждали в атмосфері несдійсненності і недовершеності.

В ту пору жив у Синіх горах здібний дідусь на ім'я Хомко, хемік ще з дому, з України. Він винайшов спосіб, як змінювати людський вік. Отак посадить людину до сталевго циліндра з низьким атмосферним тиском, підпустить дозу радіації і гульк! – літня людина вже й помолодшала, як новішає мідяк в цитринній кислоті.

Дізнавшись про нові можливості, професор негайно поїхав у гори. Без зайвих балачок заліз до сталевго циліндра Круть! Верть! Його зір загострився, біцепси напружилися, зникло барильце, а натомість заокреслився м'язистий, твердий живіт, як у римського легіонера.

І до чого тільки не додумається наш чудовий, технологічний вік!

По закінченню метаморфози професор подався просто до своєї коханої.

Та його здивуванню не було меж. Кирпатенька Зірка теж злітала до діда Хомка. Замість низького атмосферного тиску попросила високого, і тепер стояла перед професором у формі п'ятдесятилітньої жінки. Сердешна пожертвувала для кохання найціннішим, що мала: 30-ма роками свого життя!

Не треба вважати 50-літню жінку за вже прочитану книжку, що лежить на полиці і покривається пилюкою. Навпаки, в цьому віці жінка досягає вершини розквіту людського призначення. Вона не лише зберігає попередні цінні якості, а набуває нові, які виринають на тихі води душевної врівноваженості і насолоджуються плодами утонченого смаку. До цієї нової Зірки професора потягло, як електричним магнетом. Помолодівши, він, ясна річ, став імпульсивнішим, відкинув платонічність, закріб жінку у свої обійми і тут же надів їй на пальця заручального діаманта.

Зрештою, нова Зірка не поспішала одружуватися. Ця особа, яка ще недавно пішла на найбільшу жертву, тепер замислилася і завагалася.

– Ще час є, – казала вона. – Все одно дітей у нас вже не буде...

Стрибаючи з 20-ти років у 50, Зірка оминула той час, що його людська природа присвячує болям і радощам материнства. Метаморфоза не зберегла для неї те таїнство вічності, що на землі вбирається в біологічні форми. Тепер сердешна ходила, як навіжена. На вулицях, в парках її неспокійний і заворожений погляд спинявся на дитячих візочках, на гойдалках, на шкільному подвір'ї.

Щоб відвернути думки, вона принесла додому пляшку доброго лікеру. Хотіла забути, загубитися, але не ціною падіння в ординарність дешевого вина.

З боєм у серці спостережливий професор бачив, як наступного ранку ця мила, кучерява істота морщилася на похміллі, як занехаювала свою зовнішність. Але він не знав, що робити.

Довго Зірка мовчала. Нарешті не витримала. В сльозах і в розпачі розказала професорові все. Він схопив її за руку, і вони поїхали у Сині гори.

- Чи не можна нам ще раз до сталевого циліндра? - спитали діда Хомка.

- Ні, не можна. Спалить вас на попіл.

- Ми хочемо дітей!

- Он як! Так діти у вас будуть і без циліндра. Справа в тім, що мій винахід виявився недосконалим. Зміна віку ще не є стабільною. Скоро вже до вас повернеться ваш справжній вік.

- Яка радість! - вигукнув професор, цілуючи Зірку.

Винахідник дивився їм услід і говорив про себе:

- Я таки мушу попрацювати далі над своїм винаходом, щоб зміну устаткувати. Хай отакі гарні, закохані люди лишаться молодими назавжди.

"Нові Дні" № 4, 1986 р.

АМЕРИКА БЕЗ ПРЕЗИДЕНТА

Євгеніка

У 21-му столітті скоїлася біда.

Президент Сполучених Штатів полетів у Москву, та й не вернувся. Там його посадили.

Спитав у Мавзолеї, чи тлінні рештки Леніна не були з воску? Як фігури мадам Тюссо.

На це вартовий ображено закліпав очима і загорлав:

- Антисовєтська пропаганда!

Не допомгла дипломатична недоторканість. Ніщо не допомгло. Так і потягли кентукського велетня на цугундру.

Вістка про арешт президента вдарила по Вашингтоні хвилею людського гніву.

Віце-президент послав у Кремль телеграму:

ЗВІЛЬНІТЬ НАШОГО ПРЕЗИДЕНТА СТОП

ДАЄМО НА ЦЕ ПІВГОДИНИ ЧАСУ СТОП

Але півгодини не вистарчило щоб знайти голову советського уряду.

У 21-му столітті цей голова був наймолодшим. Йому в той день прийшов восьмий десяток. З цієї нагоди чоловік десь забарився. Ось так і сталося, що по перебігу призначеного часу віце-президент вже був готовий розпочинати війну.

Він зібрав своїх найближчих співробітників:

- Панове! Якщо ви сказали "А", то треба говорити й "Бе".

Присутні зайорзалися, кинули один на одного тривожний погляд.

- А якщо не говорити "Бе"? - спитав державний секретар. - Війна приносить болі, сльози й розлуку.

- Ми не маємо іншого виходу. Із президентом зв'язаний наш престиж.

- А якби це був не президент, а звичайний смертний?

- Тоді вели б переговори.

- В такому разі, чи не краще перетворити президента у звичайного смертного?

- Ви маєте план, як обійтися без війни?

- Так, треба пустити чутки, що в Москву ми послали двійника. Розумієте, уряд США не такий дурний, щоб кидати свого президента в левину пащу.

Члени уряду поміркували, порадилися і вирішили робити так, як це порадив державний секретар.

І дійсно, буря гніву уляглася. Так оминули війну.

У Москві світало. Голова советського уряду прокинувся. Прийняв звіт про арешт президента і повідомлення з Америки про двійника.

- Без водки не розбірьош, - сказав.

Ще вчора зранку він тиснув президентові руку. Також цілував його в щоку. І в праву, і в ліву. А вже сьогодні розвідка шле пересторогу, що це, можливо, не президент. А хто ж це такий? Може, він один з тих каліфорнійських нероб? Може, в нього ейдз? Може, капіталісти нарочито підсунули такого поцілуйка?

Голова вголос сказав:

- Хай президент лишається в тюрмі. Тим часом давайте сюди вартового з Мавзолею!

- Ти нащо заарештував президента, остолоп?

Вартовий поблід зо страху:

- Він ображав Леніна. Питав, чи той не з воску.

- Ясно, що з воску.

- Я знаю, але це секрет.

- А як же тепер довести, що Ленін не з воску? Отож, придумай причину для арешту президента. Таку причину, що була б переконливою на Заході.

- Я не знаю. Я на Заході ніколи не бував...

- Ну так слухай уважно. Ходять чутки, що президент насправді не президент. Що це його двійник. Я тебе призначаю слідчим. Ти притисни цього в'язня і дізнайся, хто

він.

- Радий стараця, товаришу голово! - виструнчився вартовий.

За кілька днів інтенсивного слідства він випатрав із президента зізнання, що той був звичайним американцем. Підсудимий також признався, що був звичайним псом. А повернувшись до своєї одиночки, заліз під нари і почав гавкати.

"Нові дні" № 7-8, 1986 р.

ДІВЧАТА З ХИБОЮ

Євгеніка

У 21-му столітті діти не труть штанців на шкільній лаві. Та й дітей більше на світі нема.

У приміщенні Об'єднаних Націй тепер стоїть комп'ютер, який продукує покоління вже дорослого населення. Запрограмованого. Цебто, люди виступають з машини вже вчені і чемні.

Тільки хтось мусить укласти для них програму. Запрограмувати їх.

Один час світовий уряд доручив це завдання представниці Советського Союзу. Вона звалася Буся Дуся. Була густоброва, сердита і все якшалася із західними суфразжистками. А серед цих є часто такі, що люблять для фасону вживати негарні словечка. Отож, укупі з Бусею Дусею вони запрограмували цілу групу дівчат до брудної лайки.

Страшно було дивитися, як ці русяві, янголовиці створіння при кожній нагоді вживали крутого, соковитого матюка. Мужчини їх цуралися і не запрошували до чесного товариства.

Скоро Буся Дуся повернулася в Москву і забрала свою продукцію із собою. Там дівчата розгорнули боротьбу за жіночі права.

Совети ніколи не оголосили деталей про події, зв'язані з цією діяльністю. Та ми довідалися дещо із щоденника Бусі Дусі і подаємо уривки в українському перекладі:

"Від Жовтневої революції в Політбюро ЦК КПСС засідали виключно чоловіки, - пише Буся Дуся. - По приїзді в Москву мої дівчата не могли знайти особистого щастя через свої мовні звички. Ось чому вони пильніше дбали про підвищення по службі. Стали кар'єристками.

Було, піде яка з них до начальника із заявою на промоцію. А він почне м'ятися:

- Ти ще, дитино, замолода. Поживи на світі, наберися мудрости від старших.

А вона йому у відповідь:

- Так я, по-твоєму, дурна?

Та, матюком на начальника! Добірним, триповерховим матюком!

Від несподіванки чоловік, спантеличений, забуде й рота закрити. Дасть і підвищення, і набавку, аби тільки здихатися.

За однієї п'ятирічки дівчата добилися того, на що советська влада не спромоглася протягом цілого століття - місця для жінок на шкіряних, політбюрових кріслах: 50% чоловіки, 50% жінки.

Я, Буся Дуся, часто задумуюся над причиною такого карколомного успіху. Може, українці програли державу через брак такої прикмети? Вони завжди звать мову зброєю. Але їхня зброя - одне "прошу-дякую!" і художні засоби. Позичили б моїх дівчат..."

Успіхи в боротьбі приносять славу. Університети Сходу й Заходу стали запрошувати дівчат у гості. Довелося виступати з промовами також на світовому форумі ОН. З тих рожевих, дівочих вуст полилися матюки, як помиї з каналізаційної рури.

Досвідчені перекладачі, які роблять своє діло з блискавичною швидкістю, пробували перекласти те, що говорили дівчата. Але завдяки своєму емігрантському походженню вони нічого не знали про матюки. Ці барокові вирази в російській мові носять емоційне значення, а не словникове. І як тільки необачний перекладач починав перекладати слово в слово, то слухачі шепотіли:

- Содом і Гоморра!

Ось чому вже скоро серед перекладачів поширилося нервове потрясіння і коштвна психічна травма.

На щастя, керівництво ОН прийшло з допомогою. Оприлюднило новий закон проти отруєння атмосфери матюками. Той, хто не може бути чемним, платить грошовий штраф. Аж доки не навчиться.

"Нові Дні" № 11, 1986 р.

ЛИСТ ДО МАТЕРІ

Євгеника

Вчора машина часу прибула в мезозойську еру. Нас було десять: дев'ять присуджених на заслання і я - водій. Мої інструкції - залишити всіх там, а самому повертатися з машиною.

Ми запаркували на горбочку, з якого бачили мальовничу морську затоку і близькі гори.

Уже з самого початку мене бентежила загадкова рухливість ґрунту. Здавалося, він колишеться під ногами, наче дише. Але довго дивуватися не прийшлося. Ми опритямилися, коли побачили, що сидимо на спині заснулого динозавра.

- Рятуйся, хто може! - пролунав розпачливий крик.

Як розсипані яблука, наші пасажири покотилися вниз по хребту. А досягши землі, драпонули в напрямку гір.

Тільки знайшовши схованку в горах, я зітхнув з полегшенням і згадав про машину. Із скелястого виступу було видно, що велетенська потвора вже прокинулася і підняла голову.

- Поламає мені транспорт! Розчавить своїми слонячими ногами! - повторював я у відчаї. - Доведеться доживати віку в доісторичному оточенні...

Динозавр підсунувся до найближчої калюжі, припав до неї вустами і висушив її до дна. Потім подивився набряклими, червоними очима навколо. Таку невтолиму спрагу я спостерігав лише в міністра внутрішніх справ.

Всередині печери засланці розвели вогонь і тепер замріяними очима дивилися, як язики полум'я лижуть порожнечу.

Наступного дня раненько я вирудився на розшуки машини. Декілька осіб пішли зі мною за компанію.

Навколо по розлогій долині буйним ростом розкинувся мезозойський ліс. Звичайно не флора цієї ери полонить увагу науковців, а фауна. Що і є помилкою динозаврових розмірів. Тільки достатні харчі могли дозволити тваринам досягнути такого росту. Це тобі не колгоспна шкуринка чорного хліба, а розкішне оточення!

Я й раніше студіював мезозойську рослинність. А тепер її розмаїтість і багатство справили на мене могутнє враження.

У лісі часто і густо стрічалися дерева, вкриті фруктами й горіхами. Пригадую одне. Його плоди мали запах, смак і навіть вигляд шинки. Ми його так і назвали шинковим. Під деревом якісь звірі лишили огризки. Висновок - шинка була їстівною.

В іншому місці ми наскочили на плоди, які нагадували італійські равйоли. Тільки більшого розміру, отже - українські вареники. Цілі зарослі. Начинка одного дерева смакувала на сир. Другого - на м'ясо. А третього - на вишні з цукром.

На південних схилах стояв чагарник з червоними плодами. Ти, мамо, пригадуєш оті неїстівні фрукти в Алжирії? Торбочки, що густими рядами звисали з гілок. Тут ми побачили щось подібне. Але цілком придатне для людського споживання. Ще попереднього вечора ми мали нагоду спостерігати, як динозаври пожирали ці плоди тоннами.

Заохочені їхнім прикладом, ми й собі покуштували рідину в червоних торбочках. І зразу ж піднялися на дусі. Повеселішали. Це було вино. Якістю рівне найкращому бургундському.

Дорога мамо, за два дні перебування в мезозойській ері я заснував нову теорію про динозаврів. Ці доісторичні громадяни вимерли не внаслідок світового катаклізму, а від алкоголізму!

Нарешті ми знайшли те, що шукали. Машина була цілком справною.

На той час я вже зжився із своїми пасажирами. Потоваришував з ними. Шкода було мені покидати їх одних серед диких звірів. Отож, всупереч всім інструкціям і вказівкам, я запропонував людям місце в машині на поворот додому.

- Дякуємо за ваш добрий намір, Йоганне! - відповів один. - В Советський Союз нас не затягнеш ні налігачем, ні бульдозером, ані машиною часу.

А другий підсумував:

- Краще жити з динозаврами, як з держимордами.

"Нові Дні" № 1, 1988 р.

З УЯВНОГО В НАЯВНЕ

Євгеніка

За 21-го століття в Австралії сталися зміни. По містах з'явилися нові назви:

вулиця Карла Маркса,

площа Леніна.

Вестмінстерський спосіб урядування був усунутий, а, натомість, запанував однопартійний, советський.

В Канберрі, перед парламентом, виріс сірий, цементний будинок без вікон, Сліпий Дім. Тут кінчався слід по дисидентах, ексцентриках і всяких бідаках, які не вміщалися в соціалістичні норми.

Український поет Григорій Рожа відкрив у собі винятковий талант. Інший знавець мови викликає в уяві образи й картини. А Рожа умів ще краще. Він, було, як скаже, то так і перетворить предмет з уявного в наявний.

В цей спосіб постала летюча бульба - найновіший, найзручніший і найскоріший засіб пересування. З водієм у своєму нутрі, бульба набирає біонічних властивостей. Ти даси наказ: "Лети!", і вона летить. Скажеш: "Повертай наліво!", і вона повертає. Чутлива, як око, і надійна, як права рука.

В період творчого розквіту Григорій Рожа вже не був першої молодости. І не другої, і не третьої. Власне, був пенсіонером.

При найкращих умовах у старого бракувало сил, щоб виготовити більше як одну бульбу на тиждень. Велике зусилля мозку, запруджене технічним лексиконом, виснажувало чоловіка. Тільки він не любив набридати людям про свою старечу млявість. І тому з'ясовував повільність виробництва браком робочої сили.

Одна бульба на тиждень - це дуже мало!

Москва саме довідалася про летючі бульби і прислала в Канберру замовлення на першу тисячу. Вона замовила б і Григорія, та його не дали.

Ось федеральний уряд пише до нашого нового індустріаліста:

"Шановний громадянин Г. Рожжа!"

На Ваш продукт існує попит. Але сумною дійсністю лишається той факт, що Ви виробляєте летючі бульби в недостатній кількості.

З вірогідних джерел нам відомо, що причиною являється брак робочої сили.

Отже, наші Вам інструкції ясні і недвозначні: піднести продуктивність!

Затрудніть більше робітників, виробіть собі кошторис, і ми стрінемо побіжні витрати.

Власноручно: міністр важкої продукції

(ім'я, прізвище)".

Григорій задумався.

Ясно, що затруднити безробітних – річ благородна. Тільки вони говорять англійською мовою. А де хто бачив, щоб летючі бульби робилися по-англійському! Зрештою, навіть знання української мови не принесе потрібних наслідків. Тут Григорій мав на увазі молодь. Вона розмовляє з мовними хибамі:

Я їм борщ з ложки.

Голубці літають над хатою.

Вчора з Петрусем ми мали добрий час...

Припустимо, що хтось і виявить талант перетворення з уявного в наявне. Тільки ж що тоді станеться? Бульби з ложками!

Чоловік тяжко зітхнув.

– Ця індустрія приведе мене до непорозуміння із владою. Я не доберу способу, щоб прискорити виробництво. От і доведеться зимувати в Сліпому Домі.

З Канберри приїхав спеціальний агент, щоб розкусити справу на місці. Комрад Крук.

– Ви й досі виплачуєте цьому капіталістові пенсію? – зарепетував на завідуючого банку.

Українські поети від Григорія Сковороди і до Григорія Рожі ніколи не відзначалися мільйонерськими амбіціями. Прибутки з продажу летючих бульб ішли на потреби місцевої лікарні. А Григорій так і продовжував жити на старечій пенсії. Залежав від неї. Так по-місцевому полагодили справу.

Розібравшись, що й до чого, комрад Крук послав до Канберри конфіденційний звіт. На Григорія Рожу треба накласти тиск через старечу пенсію. Затримати її. Хай цей капіталіст потрусить порожнім пузом! Хай впаде на коліна! Хай попросить допомоги! Уряд щедрий. Допоможе. Але тільки тоді, коли продукція бульб помножиться устократ.

Уже наступного тижня чек не прийшов.

Комрад слідкував пильно за розвитком подій і потирив руки. Він бігав, метушився, попереджав людей, щоб не позичали Григорієві грошей. Загін детективів сидів удень і вночі, щоб перехопити телефонні розмови.

"Може, старий уже й дуба дав? – проскочила думка. – Такі речі трапляються ж в його віці. Чого це він не висуває носа з хати? Аби тільки не смерть! – турбується комрад. – Бо якщо старий гigne, хто нам покаже, як робити бульби?"

Досі ніхто не смів заходити до Григорія в хату без запрошення. А комрад Крук вломився всередину. Він глипнув навколо, його лице перекошилося з гніву.

На дубовому столі стояли найрізноманітніші страви: смажена курятина з вином, пахучі паштети, смачні ковбаси, тістечка, пироги тощо. А в руці господар тримав повний бутель.

– Чим можу допомогти? – спитав нежданого гостя. – Склянкою західноавстралійського мозелю?

Комрад Крук не відповів. Вискочив з хати і подався до найближчої телефонної будки.

– Цей капіталіст злигався з ворожою країною. Звідки ж у нього візьмуться гроші на такий розкішний обід?

В дійсності Григорій Рожа не мав нічого з ворогами. Він просто вживав свій мовний талант. Маючи багату силу уявлення про кулінарні справи, він творив обіди з уявного в наявне.

Ясно, що час, витрачений на готівлю обіду, вимагав затримки в індустрії. Цим разом з'явилося тільки дві бульби за чотири тижні.

В Канберрі гнівалися.

– Цей капіталіст сповільнює ріст соціалізму, – репетували.

– Саботаж!

– Його треба залякати!

– Застрашити!

– Зацькувати!

– Передайте справу, куди належиться!

Ось поетові вручають телеграму:

ГРОМАДЯНИН ГРИГОРІЙ РОЖА СТОП З'ЯВИТИСЯ НЕГАЙНО В МІНІСТЕРСТВО
БЕЗПЕКИ СТОП ТЕПЛІЙ ОДЯГ НЕОБХІДНИЙ СТОП МІНІСТР БЕЗПЕКИ

Григорій Рожа знає значення "теплого одягу". В Канберрі буде довга затримка.

Він сідає до бульби.

– Прощавайте, сусідоньки! Вже я вас більше не побачу.

– Куди ж ти? У Сліпий Дім?

– Ні! На Тихий океан. Я хочу заснувати Січ. Як це робили колись запорізькі козаки. Назову Січ Пацифічною.

"Новий Обрій" № 8, 1988 р.

УКРАЇНСЬКЕ ОМОЛОДЖЕННЯ

Євгеніка

Колись мій учитель Хома Семенович Козолуп казав:

– В Європі кожен народ дивиться згорда на свого східного сусіда. Англійці звать французів *жабами*. Французи німців *бошами*. І так далі. Ми, українці, примостилися аж на сході. Ой, горе нам, біда!

З тих пір минуло багато років.

Москва випустила в Австралію непродуктивний елемент: старих пенсіонерів і ревматиків.

Сидимо ми собі в розкладних кріслах на палубі, і мою найдорожчу канудить від морської хвороби. А в мене, в мужчини, тіло кріпше. Сказано, козацька кров: зміст морської соли вищий. Я навіть спілкуюся з пасажирями. Пришвартувався до якоїсь дами із західних слов'ян. Чи дама, чи кікімора, худа, патлата і ходить на курячих лапках. Питає мене:

– А хто та руська баба з паном?

Це про мою дружину. Спитала так, наче по морді заїхала. Руська баба! Гірко мені було і боляче. Українські дівчата як ягоди, але надмірна колгоспна праця рано нищить їх.

Прибувши до Австралії, ми поселилися в санаторії українського лікаря д-ра Байди. Ця скромна молода людина винайшла ліки, які відновлюють молодість. Виліковують хибі старости.

Ми, доходяки, першими zareагували позитивно на лікування. Тому д-р Байда і назвав свій лік *українським омолодженням*.

Вже за два-три місяці удвох із дружиною ми бігали, сміялися і вдихали повітря на повні груди. Як колись замолоду. Здавалося, світ оновився. Перед нами знов розкривалися золоті ворота в життя.

Та скоро наша радість захмарилася. Надійшла вістка, що Москва хоче нас "обратно". Її теж зацікавило *українське омолодження*.

З цієї нагоди неповоротці зійшлися на раду. Стали думать і гадать, куди діваться. Серед нас були інженери, будівники, винахідники... Критична ситуація вимагала рішучих заходів. Було прийнято рішення: заснувати *Пацифічну Січ*.

Історія каже, що завжди, коли українці потрапляють у безвихідний кут, десть постає Січ.

Цим разом вона бовваніла високо в небі, над теплими водами Тихого океану. До її складу входило декілька куренів, що були оточені неприступним магнетним полем проти непроханих гостей. Січовики проникали те поле на летючих бульбах.

В цей спосіб ми стали панами у своїй власній хаті.

За кошового вибрали д-ра Байду. І через нього Січ виросла у медичний центр. Пацієнти приїжджали на українське омолодження з усіх кінців світу.

Одного дня ми з дружиною саме закінчили нічну зміну в лікарні. Коли дивлюся – іде кікімора. Ота особа худа і патлата. Впізнала мене. Вітається.

– О! Пан також приїхав на українське омолодження!? Познайомте мене з цією перфектною красунею, що в панському товаристві.

– Це моя дружина, – кажу. – Як ви її бачили перший раз, то назвали *руською бабою*. Серед європейців кожен народ дивиться згорда...

І тут я розповів про свого вчителя Хому Семеновича, і про жаб, і про бошів.

Кікімора спершу зніяковіла:

– О, вибачте! Я не знала, що це назвисько вас образить.

А потім додала:

– З тих пір, коли жив ваш вчитель, в людських головах назріла *переоцінка вартостей*. Жаби тепер не гидкі, а доброзичливі і симпатичні, наприклад, мила, жаб'яча лялька Кермес. Вираз *руська баба* теж піддається змінам. Замість *руської* люди вчать слово *українська*, а замість *баби* – *жінка*. Та цього ще мало. Треба ширити більше інформації про життя на сході Європи. Люди, що їдять картоплю, мусять знати, хто вигрібає її руками з чорної землі. А той, хто любить солодкий чай, мусить знати, з яким спиноломним трудом прополюються цукрові буряки. От тоді й буде повага до ваших трудівниць. Як є любов до Пацифічної Січі за *українське омолодження*.

"Нові Дні" № 4, 1989 р.

СВІТОГЛЯД КИТІВ

Євгеніка

Василь Зелений, приятель китів і знавець їхньої мови, подає уривки із свого щоденника:

20-го червня...

Кити запевняють, що всесвіт складається з води. Зверху плаває шкуринка повітря. Навколо по краях насипана гребля, яка підпирає океан.

– А чому ти хотів покінчити самогубством? – питаю я того, що на березі.

– Я не хотів. Це був просто нещасний випадок. Мені доручили перевірити, чи гребля в цьому місці ще справна. Ми, кити, чуємо серцем, що надходить кінець світу.

Десь у греблі прорветься дірка і океан виллється. Цим разом я наблизився до берега, глянув туди і глянув сюди. Наче все гаразд. "Ну! – думаю, – пора й назад!" Почав розвертатися своїм довгим тілом. На мить воно лягло паралельно до берега. Це тоді підкотилася хвиля, підняла мене легенько і викинула на пісок. Із страшного, морського велетня я раптом став безпорадним бебі.

15-го січня...

Кит ніколи не каже чогось поганого про людей. В усякому разі, я нічого такого не чув. Правда, в китячій мові нема лайливих слів. Як нема в українській. Тільки українські споживачі при потребі позичають слова в агресивних сусідів. А з морськими китами справа інакша. Вони беруть людей за богів.

Боги, як це здається китам, живуть на суходолі і гріються під сонцем на пляжі. У них нема плавників і хвоста. І невідомо, який орган рухає божественне тіло. Китяча мова не знає слова "бігати". В морі істоти плавають, підіймаються, опускаються, стрибають і навіть задкують, як раки. Але ніщо там не бігає. Отож, кити кажуть, що бог пливе в повітрі від одного кінця пляжу до другого. При цьому кити спостерігають, як він хапається довгими кінцівками за суходіл, щоб не відірватися від землі.

5-го травня...

Сьогодні ми врятували коло сотні китів на пляжі в Західній Австралії. Та це не все. Перед тим, як випроводити їх у відкрите море, я звернувся до них із порадою.

Всі люди знають, як трудно засвоїти чужі прононси. А ще тяжче їх вимовити по-китячому. Все це підводні звуки: гнусяві, гаркаві, пирскаві, бульбуляві, подібні до укання, акання, мукання, викання тощо.

Треба сказати, що ці довготелесі істоти сприйняли моє звернення терпеливо і чемно.

– Так і є, що боги говорять по-нашому, – гордо заявила одна самичка. – Наша мова це не якесь там пискання устриць.

Я їм розповів про людей. Я з'ясував, що людство ділиться на табуни-держави. Взагалі китоловство вже скасоване. Є міжнародна угода. Але є ще такі табуни, які винятково продовжують нищівну діяльність. Щоб не прийшов кінець світу, треба пильнувати людей, а не якусь там вигадану греблю. Я навчив китів, як пізнавати китобійні судна. Китолови мають радар.

– Радар! Радар! Ми теж маємо радар!

Під водою кити весь час перегукуються. Просуваючись у мряці океану, кит ніколи не вдаряється об скелі. Чоловік у темряві своєї кімнати обов'язково нарветься на двері. Кит ніколи.

– Отож, – сказав я, – при появі китобійного радару треба розсипатися на всі боки і пірнати глибоко. Збільшені кошти улову віддохотять людей від полювання на китів.

Різдво, 5 років пізніше...

Винищування китів припинилося. Навіть про самогубство більше не чути.

Я налагодив регулярну зустріч із китами. Працюю над антологією китячої лірики. У них усна творчість досягла нечуваних вершин. Зокрема пригодницькі, піторескні думи. Такий твір виконується речитативом під супровід двох-трьох басів, які пускають ритмічні, безперервні звуки, подібні до аборигенського діджеріду.

"Нові Дні" № 12, 1991 р.

В ЄДНОСТІ СИЛА

Євгеніка

У 21-му столітті галерейне приміщення сіднейської Вежі Сентерпойнт зайняла Головна Кватира непроханих космічних гостей. Вони висадили в вікні дірку, щоб легше було залітати й вилітати. Їхні чоловіки мали крила. А безкриле жіноцтво вживало летюче приладдя, подібне до мітли.

Нові господарі часто влаштовували облави на людей. Вилами звалювали жертву на землю. Відкидали старих і худих, а молодих і товстих привозили у Вежу і тут тримали, аж поки не приходив шабаш. Тоді полонені зникали безслідно.

Втікти від цих зайд було неможливо. Якщо дивитися із Вежі вниз, люди стають крапками, а машини на вулицях збігаються до іграшкового розміру. І все ж школяр Террі-Тарас, коли його теж ув'язнили, негайно почав обдумувати фантастичний план втечі.

Громадяни тієї доби носили на шиї медальйон у формі тризуба. Електронний посилювач мислення. Як окуляри підкріплюють людський зір, так цей пристрій допомагав краще "варити головою".

З таким тризубом твоя мама не забуває більше ключі в авті. А ти дістаєш університетське деґрі за один рік, замість трьох.

Мало того, медальйон пробуджує ніші зариті таланти. Ти навчаєшся, як думкою рухати речі або спиняти їхній хід на відстані. В науці це зветься телекінез.

Дома Тарас уже не раз робив вправи.

Отак, лежать на столі вареники. Хлопець мислено наказує одному знятися й летіти. За якусь хвилину цей смачний витвір бабусиних рук пірнає в сметану, а тоді прямує Тарасові до рота.

Перші кроки, ясно, не завжди вдалі. Часом вареник вліпить тобі в око. Але, як каже бабуня, наполегливість приносить удосконалення. І після якої сотні вареників Тарас осягнув майстерність.

Тепер, у ворожому полоні, юнак має намір вжити цю техніку для порятунку людства.

Зграйка зайд вилетіла з Вежі і подалася в напрямку Синіх гір. При в'язнях залишився один рудий вартовий. Він поклав вила на стіл, а сам пішов ритися в холодильнику.

Тарас гукнув до інших полонених:

– Як я дам знак, будемо думати разом і про одне!

В'язні відповіли кивком голови.

Тарас подивився на вила і наказав їм мислено викинутися за вікно. Так, наче це був вареник.

Рудий зайда обернувся саме вчасно, щоб з подивом засвідчити, як його зброя втікає від нього в дірку.

Деякі люди запевняють, що тварини не показують почуття на лиці. Правда, трудно дати цим космічним істотам дефініцію: людина чи тварина. Виявляється, що за доісторичних днів вони вже раз відвідували Землю і збереглися в людській пам'яті як чорти й відьми! Ця теорія звучить переконливо: не могли ж люди висмоктати з пальця таку багату, детальну та уніформну традицію про служителів диявола.

Вартовий кинувся услід за вилами, щоб схопити їх. Але вони вже летіли з Вежі додолу.

Зайда стрибнув у розбите вікно, аж його хвіст брязнув по шибці. Завзято замахав крилами, щоб удержатися в повітрі.

Це й був той момент, що на нього чекав Тарас.

– Ану, друзі! Загальмуймо його крила! – гукнув.

Всі однодумці поринули в мислі. Тут вживається нове значення слова "однодумці" – люди, які шлють у медальйон спільний наказ. В єдності сила! Це одностайне мислення було надзвичайно потужним. Крила вартового раптом залякли в русі, як паралізовані. Він зойкнув. Крутнувся на місці, подався вниз під силою тяжіння Землі. Цей зайда розбився на шматочки й розлетівся на всі бочки.

А на Вежі Тарас і інші в'язні, раді своїй перемозі, торкалися один одного долонями, як то роблять волейболісти після влучного голу.

Цією успішною сутичкою розпочалося загальне визволення від космічної навали. Ворог не міг устояти проти спільного мислення. Скоро вже дідькове кодро сіло у свою ракету і назавжди покинуло Земну кулю.

"Нові Дні" № 11-12, 1992 р.

ПРАВОПОРЯДОК У ДІЯСПОРІ

Оповідання

Прийде час, коли всі держави світу матимуть один писаний закон. А покищо кожна орудує своїм власним. І часто жителі такого правопорядку думають, що він зобов'язує їх лише в одній країні.

Прибувши до Австралії, Іван Сила працював за контрактом. Робота одноманітна, нудна, душогубна.

- Ніщо не є вічним! - утішав себе чоловік. - Закінчу контракт, запишуся до університету.

Та ось настав довгожданий час, а Іван все ще не брався до науки. Десь загубилася посвідка про попередню освіту. Німецький "Штудентенбух" з підписами професорів. Пізніше виявилось, що його украв в переходовому таборі Іванів приятель Гаррі Шульце.

Всім відомо, що німці - чесний народ. В Німеччині обабіч шляху дозрівають яблука, і ніхто їх не краде. Жителі поважають закони своєї країни. Гаррі Шульце був одним із них, але він мав таку думку, що правопорядок Німеччини є "Nur für Deutsche". А речі поза Німеччиною можна "борген, організовані і клавен", цебто присвоювати. Що він і зробив з Івановим "Штудентенбух"-ом. По-солдатському.

Поки Гетінгенський університет прислав копію, Іванова заява спізнилася на цілий навчальний рік. Але щастя усміхнулося наступного року. Під кінець з Івана Сили вийшов добрий учитель. Сьогодні цей трудолюб уже постарів, сів на пенсію і гойдається собі в кріслі.

Зате із фальшивим приятелем сталося щось несподіване.

Гаррі Шульце, високий і блідий гольштайнер, відмахав свій контракт на довбанні тунелю в австралійських альпах.

Це тоді нетерпляча Герда пише з Німеччини, що більше чекати не може, що їде услід.

На вигляд Герда - не міс Всесвіт. Але вона дівчина порядна, чепурна, студентка теології. Ти будеш всесвітньою гавою, якщо пропустиш Герду крізь пальці.

- Приїжджай, скарбе! Приїжджай! - відповідає Гаррі на її листа. - В порівнянні з повоєнною Німеччиною Австралія — це Божий рай на землі. Мені тут пропонують учительський вишкіл. Я йду в науку.

Гаррі добре знає, що Герда соціально-чутлива. Він особисто був би задоволений і далі тягатися чорноробом по альпах. Але вона хоче мати чоловіка з "білим коміром", не "синім". Навіть на відстані ця маленька особа вже перебирає ролю західної жінки - заохочувати чоловіка до прогресу.

Отож, доки "лібхен" їде морем, Гаррі подає заяву і виповнює формуляри.

Він дуже хоче, щоб йому присудили стипендію. Намагається справити добре враження. Виймає з украденого "Штудентенбух"-а сторінки і вкладає їх у свій. З цього

виходить товстеньке свідоцтво про університетську освіту. Хай там, у коледжі, скажуть: "Цей німець має високе Ай К'ю". Мине декілька років, і його, може, теж запросять на викладача. І Гаррі уявляє собі, як Герда сятиме гордістю за свого мужа.

Великий океанський корабель нарешті прибув до сіднейського порту. Із зграйкою наречених на берег ступила Герда. Там уже стояв Гаррі з букетом червоних квітів. Молодята розписалися і відсвяткували шлюб у французькому ресторані. Герда послала матері листа про розкішне бомб глясе.

Скоро вчительський коледж повідомляє містера Гаррі Шульце, що стипендію затверджено. Гаррі дуже радий. Але на одну мить він замислюється. В тому ж листі його викликають, щоб з'ясував дещо у своїх паперах.

Співчутлива Герда питає:

- Якісь труднощі?

Гаррі вдає безжурного.

- Но проблем! - каже, а про себе збентежено думає: - Чи це не "Штудентенбух"?

Справа в тому, що в нього почерк вугластий, готичний. А Іван Сила має слов'янський, заокруглений. Гаррі боїться, що навіть такі "хомути" як урядовці помітять різницю і, дивись, почнуть розпитувати.

Не хотілося, щоб Герда довідалася про крадіжку. За короткий час на чужині вона ще не виробила в собі ставлення "Nur für uns". На її думку, отак, як ти украв, то украв. Закон каже, що ти злодій. А може психічно-хворий. О, ні! Гердина участь тут йому потрібна як дірка в голові.

Гаррі пішов до коледжу. В офісі скоро все вияснилося.

- Ваша метрика подає Ганнінг Шульце, але ви підписуєтеся як Гаррі Шульце. Чому?
- спитав урядовець.

Гаррі усміхнувся.

- Ім'я Ганнінг нордійське, - пояснив. - В Австралії такого нема. Тут жителі за звичкою скорочувати зроблять з Ганнінга Гані. А це, ясно, означає мед, "експрешон ов індірмент", вираз ласки. Уявіть себе на моєму місці, коли австралійський робітник гукає: "Гей, Гані! А йди-но сюди!" Може бути незручно. Ось чому, їдучи до Австралії, я перемінив Ганнінг на Гаррі.

Вся справа звучала як анекдот, і службовець засміявся.

- Ну, почекайте, я вистукаю це на машинці. Вам потрібний афідавіт, - сказав.

Гаррі чекав.

Від кінця війни він не міг знайти притулку. Щось його гнало з одного місця на інше. Навіть дома університетські студії покинув через фінансові труднощі. В Австралії повезло. Тут йому дають безкоштовну освіту.

Урядовець повернувся з паперами. Попросив Гаррі, щоб той підписався, і сам поставив свій підпис за свідка.

- Це й усе?

- Так, це все.

Щасливий стипендіят зітхнув з полегшенням. Кинув поглядом по кімнаті. Вид

знайомої постаті на дверях привернув до себе його увагу. Пришвартував на місці. Від страху Гаррі раптом відчув метелики в шлунку.

***

– Ду, лібер Готт! Це Іван Сила. А я думав, він у буші. Що він шукає тут, у Сідней?
"Штудентенбух"?

Гаррі Шульце не спав цілу ніч. Всякого роду думки відганяли сон.

Зранку він заявив Герді, що Австралія йому не подобається.

— Доки в нас ще є гроші на квитки, їдьмо в Німеччину!

"Новий Обрій" №. 9, 1993 р.

МОЛЕКУЛЯРНА ПЕРЕБУДОВА

В Сідней інженер Адам Кмітливий зарився з головою в молекулярну перебудову. Ми охрестили його алхіміком. Хоч ніхто серед нас не вірить, що з чорних металів можна зробити золото. Це порожня мрія середньовіччя.

Раптом Адам оженився. Його жінка, як і він, була одержима дивацьким гоном. Він її взяв з Кінґз-Кросу, де вона блукала по вулицях, вбрана в одні чобітки та бікіні.

– Ти так її й загриб напівголою? – питаю Адама.

Він спершу ухиляється з відповіддю:

– Ну, хай і напівголою! – каже нарешті, – Зате я добре бачив те, що брав. Це тобі Венера Мілоська. Пропорційність її тіла – одна гармонія! Про інше я ще подбаю.

"Ну, друже! – думаю собі, – Венера! Ось ще появиться її звідник, Пімп по-англійському. Не даром кажеться: "Як жінка красива, то й голова буде сива".

Деякий час мене не було в Сідней. А повернувшись, чую, що інженер Кмітливий уже відкрив ресторанчик. В індустріальній ділянці Південного Сіднею. Кажуть, що харчі в нього дешеві, але поживні. Для робітничого люду це манна з неба.

"Мабуть, з молекулярної перебудови нічого не вийшло, – вирішив я. – Відвідаю Адама при першій же нагоді. Може, його треба підтримати на дусі".

Ось заходжу в ресторан, питаю, де бос. Мене ведуть до кухні. Ми вітаємося, як рідні брати.

– А що це в тебе за одоробло? – я вказую на чорну скриню, що займає пів кімнати.

– Та це ж мій молекулярний перетворювач, – Адам з гордістю випинає груди. – Я так і не добився до золота. Але опанував молекули органічних речовин. Органічних, розумієш?

- То ти таки робиш з риби рака...

- Отак в один кінець скрині кладу траву. І тільки натисну на програмовий гудзик, як з другого кінця вискакують смачні, пахучі стейки. В цей спосіб власник ресторану не залежить від повені чи від засухи. М'ясо є завжди, аби тільки була трава на травниках Сіднея.

- А як же справа з обслугою? Кожен тепер вимагає як не дотацію, то суперанньюейшон...

- Обслуги в нас нема. Працюємо удвох: жінка і я.

- Що? Ота твоя дама? Венера! - вигукую я. - Та вона ж ламає манікюри.

- Спершу було трудно, - з'ясовує Адам. - Її колишній пімп усе сіяв сварку. Жінка не знала, чи лишатися зо мною, чи йти на Кінг'з-Крос. То я постановив позбутися пімпа. Всунув жінку в скриню з одного кінця. І як вона пройшла молекулярну перебудову, у неї пам'ять про пімпа стерлася. Вона забула про нього, повністю. Ніяке нагадування не спокусить її думати, що вона колись якшлася з цим типом. Заодно я подбав і про інші впливи Кінг'з-Кроса. На блудницькій ремеслі дівчата відучуються працювати. Стають ледачими і язикатими.

При допомозі молекулярної перебудови я замінив у Еви ледарство на працюватість, а язикатість на талант драматичного сопрано. Тепер Ева літає, як метелик, в ресторані, з однієї зали до другої, розносить гостям стейки. І при цьому співає. Італійські робітники, наївшись, зітхають: "Ева! Ла дівіна!"

- Що вона співає, то дуже добре. А чи ж вона тебе любить? Чи створіння Кінг'з-Кросу здібні любити? Вони дивляться на тебе, а бачать долар.

- О, ні! - відповів Адам впевнено. - Я Еві влаштував ще одну перебудову. Отак, крок за кроком, вона в мене стала ідеальною дружиною. А як у тебе справи, друже? Приведи сюди свою місіс. Ми і її всунемо в молекулярний перетворювач. Хай вона оновить свої ревматичні ноги! Не встигнеш сказати "Джек Робінсон", як потягне тебе на танці.

"Нові Дні" № 4-5, 1994 р.

УКРАЇНСЬКИЙ БАЙБЛ БЕШЕР

Оповідання

Колишній колгоспник Панас Каракайка, переживши сталінське і гітлерівське лихоліття, прибув нарешті в демократичну Австралію.

Свій переїзд він уподібнював до біблійної історії про втечу синів Ізраїля з єгипетської неволі. За щасливий кінець належиться подякувати Богові. Але як? Який тут вжити обряд? Сталін позсилав священників на Колиму. То Панас дякує по-своєму. Щодня зранку, як небо зарум'яниться, цей християнин-самородок вилазить на евкаліпт

і співає Давидові псалми.

Його голос має вібрацію ерихонської труби, від якої колись валилися мури, а тепер прокидаються службовці іміграційного табору Батгурст. Потужні звуки зганяють солодкий сон з їхніх ясних очей і кидають добрих людей у невимовну лютю.

- Пора вислати цього артиста на роботу! - скаржаться вони директорові табору.

- Та він уже затрунений тут у ролі городника, - приходить відповідь.

Директор передбачає труднощі. Не всякий працедавець захоче панькатися з таким робітником. У Панаса, крім різкого голосу, є ще й інша морока. Він не їсть м'яса і не торкається грошей. "Гроші від диявола", - каже.

Та службовці вимагають:

- Вишли ти його, а то ми самі підемо з табору.

Жаль було директорові сумлінного городника, та нічого не попишеш. Влаштував Панаса на овечій фермі.

Фармер був завзятий бушман. Він приборкував диких коней, голими руками ловив отруйливих гадюк, а от Панасового співу не злюбив. А коли почув, що від того і старий пес Блекі розпучливо виє, то посадив нового робітника до авто і повіз назад на біржу праці. Тільки там розкоркував свої вуха, вийнявши з них кульки вати.

Отак Панас не міг закорінитися на одному місці. Доля, як каламутна течія повені, несла його все далі на захід. Аж під кінець опустила чоловіка у казковому містечку Аліс Спрінгз, яке, оточене горбами і пустелями, розташувалося зеленою оазою на орошеній долині.

Тут, у центрі континенту, дні гарячі, сухі, як у степовій Україні, а ночі холодні з великими, ясними зорями.

Панасові заімпонувало місто. Але Панас не заімпонував містові. Його ранішні псалми негайно збаламутили жителів. В тому граничному кліматі люди або люблять, або ненавидять. Цей іммігрант не їсть м'яса, не п'є пива, не торкається грошей.

- І навіщо уряд нав'язує нам на шию таких типів? - стогнуть ці жилаві і засмаглі патріоти. - О Австраліє, кво вадіс?¹

Саме тоді вийшов фільм на екрани під назвою "Кво вадіс?" А це означає "Куди йдеш?"

Впродовж тижня новоприбулого спостерігали здалека і зблизька, зважували на око, і прийшли до спільної думки, що він ненормальний. Психічно-хворий! Що йому було б краще в великому місті, в Аделаїді, у спеціальній лікарні з фаховим, м'язистим персоналом.

Ще два-три сеанси невгамовних псалмів, і жителі вже сказали "годі!". Хтось оформив для Панаса папери. Хтось інший привів його на станцію. А якийсь банькатий відрекомендувався, як його супроводжувач.

Поїзд звався Афганським експресом. Їде собі такий експрес поволі і вистукує колесами, наче вони квадратні. Кондуктор розносить пиво. Пасажири п'ють і викидають порожні пляшки через вікна.

Супроводжувач, наклюкавшись, заснув. А наш пасажир уже зрозумів, куди його

везуть. На той час він трохи засвоїв англійську мову. Вийшов на плятформу і зіскочив. Так він ще недавно у згвалтованій Україні скакав, рятуючись від голоду.

Ось супроводжувач спохватився, а пацієнта нема. Кинувся по вагонах. Ні виду, ні сліду! Це ж чоловік пропаде в пустелі без води!

Тільки й зостануться від нього сухі ребра!

Жителі центру завжди мають в серці співчуття до того, хто загубиться в пустелі. Пекельна загроза дегідратації висить над головою кожного. Вістка про Панасову втечу рознеслася блискавично. Його приреченість на смерть не сходила нікому з думки.

- Може, бідолаха, і не був божевільним, - бідкалися люди.

- То правда, що він хвалив Бога по-своєму. А хто хвалить не по-своєму?

В найізолюваніших закутках Австралії натрапиш на "шукачів Бога". Завзятіші з них звуться "байбл бешерз"². І цих диваків не відсилається в Аделаїду.

Найбільше дратував жителів отой поспіх у випадку новичка Панаса. В гарячому кліматі поспіх нічого доброго не приносить, тільки шкодить.

Місто Аліс Спрінгз вислало на розшуки загін з досвідченим поліцаєм на чолі і з тубільним слідопитом. Добровільці шукали цілий тиждень. І вдень, і вночі. І вже втратили всяку надію побачити цього імігранта в живих. Коли це слухають, а з-за горбів лунає бадьорий спів Давидових псалмів.

Це тоді всю Центральну Австралію облетіла радісна вістка: знайшли!

Ніхто більше не називав Панаса дурним. Якщо чоловік зумів вижити в тих пекельних умовах, то він не дурний.

Місцевий лікар вистукав і вислухав врятованого. І між іншим попросив його не будити людей співом.

- Ваш голос не такий гарний як сильний, - сказав тактовно.

Це було вперше, що Панаса хтось попросив не співати. Чоловік зрозумів. Тепер зранку, коли сонце запалить краєчок неба, наш християнин стане десь на підвищенні і зачудованими очима спостерігає Божу красу. А Бог такий, що, хоч ти і мовчиш, він читає вдячність у твоєму серці.

"Новий Обрій" №. 10, 1997 р.

---

¹ *Кво вадіс?* (лат.) - Урочистість цього виразу підкреслюється його давністю. Так буває з латинськими прислів'ями. (Примітка автора).

² *Байбл бешер* (англ.) - Байбл - Біблія, беш - гатити, бити. Людина, яка надмірно вживає Біблію для підсилення своїх тверджень. (Примітка автора).

МОВНА ЕЛЕКТРИКА

Євгеніка

Моя сестра Маруся добрий турист, а ще кращий оповідач. І, може, розповідаючи, вона часом переборщить, вигадася щось від себе. Її додаток виходить таким цікавим, що без нього не було б і оповідання.

Недавно Маруся повернулася з України і каже, що високо в небі, над Київським морем, бовваніє відпочивальний санаторіум, Летюче житло. Відвідувачі дістаються до нього на летючих велосипедах. Ви, читачу, чули щось подібне? Я знаю байсикл (двоколісний) і трайсикл (триколісний), а це флайсикл (флай – літати).

Та це ще не все. Маруся каже, що Летюче житло продукує власний електричний струм. Це він тримає цілий центр в небі на постійному рівні. А виробляється струм з мови. Відвідувачі говорять між собою, пористі стіни засвоюють сказане і перетворюють його в потужну електрику.

Я нагадую Марусі, що звук дає мало енергії. Не досить для варення одного яєчка, не то що для утримання оздоровчого центру високо в небі. Та наша туристка запевняє, що не звук дає енергію, а зміст.

– Ти знаєш, яка колосальна сила переховується в мові! – каже мені. – Ця сила здуває цілі імперії й режими з лиця землі. Отож, тут говориться про художні засоби: епітети, метафори, приказки, прислів'я, вигук тощо. Що розкішніша мова, що краще мовне паливо, то багатший і більший електричний струм.

Я не в силах збити Марусю з пантелику.

Механізми житла запрограмовані на засоби державної мови, і при вході можна прочитати: "Якщо ви вживаєте українську мову, то додасте до джерела енергії".

Наявність чужоземних туристів в'яжеться з американськими доларами. Ці бажані гості, як каже моя сестра, не повинні себе утрудняти співпродукцією струму. Не їхнє діло говорити до стін. Натомість, винаймається спеціальна говоруха, чий офіційний титул є скорочене – мовчит.

Кожного ранку ця молодиця з густими бровами стає в коридорі Летючого житла і голосно говорить або щось читає.

В цей спосіб мовчит Катруся забезпечує житло електричним кровообігом, дає освітлення, ogrівання і утримує Летюче житло в небі на одному постійному рівні.

Моя сестра розповідає, що одного дня завітав до житла дядя Ваня, тип з імперськими пережитками.

Він вимагав, щоб мовчит Катруся голосно декламувала російські вірші.

Люблю грозу в началі мая,
Когда весенній, ранній гром,
Как би резвяся і іграя,

Грохочет в небі голубом.

З одного боку це була добра думка. Хай поезія служить гостям за розвагу. А з іншого боку, стіни відпочивального комплексу були змайстровані на художні засоби української мови, і тут тільки українська мова переливається в енергію і стає електричним струмом.

Отож адміністрація так і з'ясувала дяді Вані, що його мова тут безперспективна.

Та не виглядало так, що дядя Ваня вгамується. Він і далі настоював на своєму. Нагадав усім про свій статус платного клієнта. Customer is always right. Під кінець адміністрації набридла вся ця аргументація.

- Ну, так чи не так, нехай буде з риби рак.

Мовчит Катруся одержала інструкції читати російську поезію.

Спочатку нововведення не принесло видимих змін в постачанні струму. Ще декілька днів житло функціонувало на старих резервах.

Та дядя Ваня і собі мав резерви російської поезії. Мовчит Катруся читала їх в коридорах вголос, але стіни не одержували потрібного палива.

Нарешті, вилучили струм у кухні. Посипалися скарги. Хоч холодні обіди були, як і раніше, смачними, з напоями справа стояла інакше. Західні гості вимагали холодну кока-колу або гарячого чаю з молоком.

Ось настав день, коли струму не вистачило, щоб утримувати житло високо під хмарами. Воно почало спускатися на приземлення. Відпочивальний центр з усіма своїми гостями сунувся ближче і ближче в напрямку до Київського моря. Так зветься велике водосховище на Дніпрі.

Дядя Ваня першим з усіх присутніх упав у паніку. Його голос тремтів. Очі виричилися. Він бігав по коридору в пошуках рятівного пояса.

- Я не вмію плавати! - кричав.

На щастя, в коридорі з'явилася мовчит Катруся. Її оточили налякані відпочивальники.

- Заспокойтеся! - сказала вона. - Декламуйте хором за мною!

ВЕЧІР

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Мабуть, колись небесні янголи водили поетовим пером, як він писав ці рядки. "Вечір" - справжній скарб художніх засобів. Стіни, почувши це розкішне поповнення, так і засяяли радістю. А Летюче житло понеслося вгору, на свій звичайний позем.

Сестра Маруся каже, що після цієї події Катруся читає вголос Кобзаря, а

туристичне міністерство в Києві перейменувалося на міністерство гостинности.

"Новий Обрій" № 11, 1999 р.

Примітка

В цій збірці "Перетворення у тварин" представлена мала проза (переважно фантастично-сатирична) австралійського україномовного письменника Євгена Гарана, надрукована за період з 1954 по 1999 роки включно в періодичних виданнях українських діаспор – альманасі "Новий Обрій" (Мельбурн, Австралія) і журналі "Нові Дні" (Торонто, Канада).

Євген Гаран народився 26 березня 1926 року в околиці Бердянська. На початку 30-х його родина переїхала до Харкова, де згодом він отримав шкільну освіту. 1943 року виїхав із окупованої німцями радянської України до Німеччини задля здобуття європейської вищої освіти. В університеті Геттінгена студіював іноземні мови. Після завершення Другої світової війни через деякий час переселився до Австралії, в місто Сідней, де й мешкає досі. Там закінчив Педагогічний інститут, а незабаром і Сіднейський університет. Працював шкільним викладачем німецької, французької, індонезійської та української мов. Між тим захоплювався літературною творчістю і писав тексти українською мовою, котрі друкувалися в журналах "На Дозвіллі" (м. Пляуен), "Арка" (Мюнхен), "Нові Дні" (Торонто), в газеті "Вільна Думка" (Сідней) і в альманасі "Новий Обрій" (Мельбурн). В Україні писання Є. Гарана були надруковані у збірці творів україномовних авторів Австралії "Знання мови", К., Веселка, 1993.

Тексти для цієї збірки "Перетворення у тварин" (складеної задля вільного розміщення в Інтернеті) її упорядник узяв із номерів журналу "Нові Дні", альманаху "Новий Обрій" і "Альманаху українського життя в Австралії. Сідней, 1997" (з останнього, до речі, і фотографія автора), викладених у форматах DJVU та PDF на сайті diasporiana.org.ua. На жаль, в Інтернеті присутні далеко не всі номери цих та інших видань, де публікувався Євген Гаран, тож у цій збірці лише ті тексти, котрі упоряднику вдалося знайти наразі у "всесвітньому павутинні". Деякі з них, до слова, викладені також для скачування у форматі DOC на сайті україномовної фантастики Аргонавти Всесвіту – argo-unf.at.ua. Два із представлених текстів були надруковані в обох періодичних виданнях: і в "Нових Днях", і в "Новому Обрії".

Для оформлення обкладинки збірки "Перетворення у тварин" використано фотознімок із міста Сіднея (де мешкає автор текстів), зроблений в 1985 році (рік публікації у "Нових Днях" тексту "Перетворення у тварин").

Додаток

Альманах українського життя в Австралії. Видання українського часопису "Вільна думка" та Фундації українознавчих студій в Австралії. Сідней. 1994. (стор. 53-54).

Євген Гаран

ЧОТИРИ ДЕСЯТКИ

Так уже заведено, що людське покоління триває 25 років. Але наше взяло ось сорок років. Це покоління тих українців, які приїхали до Австралії, взяли за розбудову українського громадського життя на цьому континенті.

Тому й цей Альманах бере собі за ціль показати чотири десятиліття українців в Австралії.

Спитаєте: "А чому не пів сотні?" Сподіватися такого довготривалого покоління було б забагато. Молодь "перебирає", як це стало очевидним під час гостювання відвідувачів з України, поета Д. Павличка і т.д.

Перше 10-ліття новоприбулих до Австралії відзначалось засвоєнням життєвих та робочих умов і також заснуванням громадських установ: церков, шкіл, народніх домів та українського тижневика "Вільна Думка". Були ще й інші успішні початки, та всього не згадаєш.

В ті дні імігрантів перевозили морем. Після місячної подорожі було приємно ступити на тверду землю і побачити друзів серед юрби на березі. Мимоволі приходила думка про дворічний робочий контракт з урядом. Ти поїдеш туди, куди тебе пішлють. Контракт був скорочений міністром іміграції Колвелом на 6 місяців і тривав 18 місяців.

10-го липня 1949 року вийшло в світ перше число тижневика "Вільна Думка". Це вже був перший вісник того, що українці бажають культурного життя. Ця іміграція хоч і приїхала на робочий контракт, але не задовільнялася самою бараниною та пивом. Пізніше журналіст Іван Дурбак згадує ці сантименти у статті під заголовком: "Я на сторожі коло їх поставлю Слово". Уряд з тодішньою асиміляційною політикою вимагав, щоб $\frac{1}{4}$ часопису друкувалась англійською мовою. Дивно і непрактично, бо в той час навряд чи знайшовся б такий передплатник серед новоприбулих, який міг би прочитати і зрозуміти надруковане англійською мовою.

Перша редколегія складалася із редактора В. Шумського, О. Питляра, Б.

Подоланка і О. Сіверського.

За тих першіх днів було трудно дістати дозвіл на якусь громадську установу. Як з'ясував один українець, що тут уже жив довше: "Гуртуватися можна лише довкола церкви". Та й заснування церковних громад не пройшло без труднощів. Серед українців, правда, були священики, але вони відбували робочі контракти так як і їхні парафіяни. Також австралійські церковні діячі знали мало про стан церковного життя в Україні. Так, греко-католицький священик от. Павло Смал (тоді ще не вживалось назви українці-католики) приїхав з дружиною. Це не могли зрозуміти деякі офіційні чинники. При створенні парохії в Мельборні довелося з'ясовувати кардиналові Гіроєві про постанови Берестейської унії з 1596 р., затверджені папою Климентом VIII-им. Після довгої затримки парохія таки була створена. Вірний приятель українців архієпископ Меннікс відступив на Богослужби каплицю біля свого собору в Мельборні.

Друге десятиліття нашого життя в Австралії вражає певною "денаціоналізацією" молоді.

У своїй статті до 25-ти ліття "Вільної Думки" А. Жуківський пише про це сумне явище. Молодь, яка виросла в Австралії, переходить на англійську мову в товаристві своїх однолітків, не показує зацікавлення громадською роботою тощо.

Ще 1964 року на з'їзді СУОА було ухвалено постанову, щоб до складу управи СУОА входило не менше половини людей віком нижче 40 років.

А. Жуківський показує, як українське суспільство не виконало цієї постанови. "Скільки з нас переходить на "Ви" з молодими людьми?" — питає автор, шукаючи причини невдачі. "Ми "тикаємо" тільки тому, що пам'ятаємо молодь юнаками". Молодь сприймає це за "зневажливе невизнання їхньої дорослості".

Третє десятиліття відзначається, між іншими заходами, боротьбою українського громадянства за визнання української мови на матрикуляційному іспиті і за запровадження радіопрограм на етнічних мовах.

"19-го червня 1974 року професор Дж. Марван — керівник Слов'янського і Балтійського Постійного Комітету Мов — повідомив, що українська мова визнана як предмет до матрикуляційних іспитів із 1975 року", — повідомляє "Вільна Думка".

В інших стейтах також було чимало українців (молоді і старших), які хотіли студіювати українську мову і складати з неї іспити. В Сідней вже скоро було засновано матрикуляційні курси. Кандидати складали іспит через офіційні інституції Вікторії.

Кілька років велася боротьба за запровадження етнічних мов (включно з українською) в курікулум середньої освіти. Нарешті ця боротьба завершилася успіхом. При Відділі освіти відкрилися спеціальні центри в суботи для вивчення етнічних (громадських) мов і підготовки до матрикуляційних іспитів.

Тим часом на міжнародному форумі все частіше чути прізвища українських дисидентів в СРСР. Розгорнулася широка акція в обороні Валентина Мороза. "Рятуймо Валентина Мороза!" Наполегливість українства у всьому світі, включно з Австралією, дає чудові наслідки. Брежнєвський уряд випускає Мороза на волю. Увесь цей час "Вільна Думка" виконує регулярну інформативну службу серед українців в Австралії.

Четвертий період. Ця боротьба переноситься навіть в останнє десятиліття нашого перебування в Австралії. Трагічна смерть поета Василя Стуса мала місце вже за Горбачовського секретарювання в Москві.

Але центральним досягненням четвертого періоду була розбудова українського академічного життя в австралійських університетах.

Українська мова була запроваджена в університеті Макворі (Сідней) і в університеті Монаш (Мельборн). Це сталося при жертівній участі цілого українського громадянства, бо спершу треба було зібрати досить грошей, щоб за їхні інтереси оплачувати людей, zatrudнених в цій роботі.

Із відкриттям Катедри Українознавства збувся заповіт нашого поета Тараса Шевченка: "Я на сторожі коло них поставлю Слово". За 40 років свого перебування в Австралії українці не вдовольнилися однією бараниною і пивом, вони заснували "Вільну Думку", а потім поступово, але настирливо, започаткували рідну початкову освіту, середню і нарешті вищу — університетську.
